

ได้ค้นเบ็ดเตล็ดค้นพร้อมเหยื่อ มีน้องนางแก้มเรื่อ้งเคียงตกลดา
 หุ่นรวงทองของเรามีมีคุณค่า มนตร์รักถูกหุงบ้านนา หวานแหว่แหว่ดั่งก้งวาล
 โอ้ข้าช่อนกยูง แหว่เสียงเพลงมนตร์รักถูกหุง

ภาพยนตร์เรื่องมนตร์รักถูกหุงฉายอยู่ที่โรงภาพยนตร์โคโลซีเชียนนาน 6 เดือนและทำรายได้
 ถึงหกล้านบาทซึ่งสูงเป็นประวัติการณ์ในยุคนั้น จากความสำเร็จของภาพยนตร์มนตร์รักถูกหุงก็ได้
 มีการสร้างภาพยนตร์ที่เอาเพลงถูกหุงมาประกอบและวางตัวพระเอก นางเอกเป็นนักร้องถูกหุง
 เสียด้วยในระยะพ.ศ.2513-2515มีหลายเรื่อง อาทิแม่ศรีไพร หุ่นเศรษฐี(2514) โทณ ฉานดาวกอด
 สองฝั่งโขง(2514) กงล้อสิบทิศ(2514) มนตร์รักถ่าน้ำชี มนตร์รักจากใจ มนตร์รักแม่ปิ้ง อีสาน
 (2515) เป็นต้น ในระยะดังกล่าวนี้ถือเป็นการเฟื่องฟูของเพลงถูกหุงในทางภาพยนตร์และผู้
 แต่งเพลงประกอบภาพยนตร์ทั้งหลายได้แก่ไพฑูริย์ บุชรินทร์ ซึ่งการผลิตเพลงประกอบภาพยนตร์
 จำนวนนับร้อยเพลงเป็นการสร้างงานเพลงในบั้นปลายก่อนที่จะเสียชีวิตในปีพ.ศ.2515 เช่น แต่ง
 เพลงประกอบภาพยนตร์เรื่องหุ่นเศรษฐี 12 เพลง เช่นเพลงขนมน้ำชา มีเนื้อร้องว่า

พี่เป็กรุงเทพเต็มทน พี่เป็อรถยนต์เหมือนbungฟูงใหญ่
 เป็อบังกะโตดิกโคระฟ้า เป็อเทีชวบาริในท์คดับประดับไฟ
 พี่เป็อดนมนันแคบนาคิด โอ๊ย...รตราก็คิดหัวไป

.....

พี่อยากมาทำนาดู เสียงเป็ดหอยปูเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่
 เสรีจากทำนาขายค้ำดองทำ หมักแป้งทำขนมจีนขายเรื่อยไป
 พี่ก็ขยันน้องหมั่นอย่างนี้ โอ๊ย...ก็เป็นเศรษฐีปิ่นไว

เพลงนี้ขับร้องโดยรุ่งเพชร แหลมสิงห์ซึ่งแสดงนำในภาพยนตร์เรื่องนี้ รุ่งเพชร แหลม
 สิงห์เป็นนักร้องเพลงถูกหุงคนหนึ่งที่มิชื่อเสียงโด่งดังมากในช่วงนี้ ชื่อจริงนายวสันต์ จันทร์เปล่ง
 (20 พฤษภาคม 2485-ปัจจุบัน)¹ เป็นชาวจังหวัดเพชรบุรี พอเรียนจบม.8(2504)ได้เดินทางเข้ามา
 ประกาศร้องเพลงกับวงดนตรีพงษ์ มุกดา แต่ยังไม่ได้อิศอาชีพเป็นนักร้อง เขาได้เข้าเรียนที่โรง
 เรียนเหล่าแพทย์ทหารบก(2506) ในขณะที่เริ่มรับราชการได้ร้องเพลงประจำวงรวมดาวกระจาย
 ของสำเนียง ม่วงทอง(2508) และเริ่มร้องเพลงมาตั้งแต่บัดนั้นโดยมีนักแต่งเพลงคนต่างๆแต่ง
 เพลงให้ร้อง เช่นจิว พิจิตรในเพลงงามเหลือเกิน(2508) เพลงหัวอกกำนัน(2508) เมืองมนต์
 สมบัติเจริญแต่งให้ในเพลงน้ำใจทหารอาสา(2510) รุ่งทิพย์ ชารทองแต่งเพลงดาหยั่งเบียด(ต้นปี
 2511) ซึ่งก็ทำให้รุ่งเพชร แหลมสิงห์มีชื่อเสียงพอเป็นที่รู้จักในระดับหนึ่ง จนกระทั่งในปีพ.ศ.

¹ คำให้สัมภาษณ์ของรุ่งเพชร แหลมสิงห์ ในรายการครั้งที่ 377 "อมตะเพลงถูกหุงครั้งที่
 3" (วันศุกร์ที่ 13 กุมภาพันธ์ 2530) เทปบันทึกเสียงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
 สาขาสะพานผ่านฟ้า

2511 ไพบูลย์ บุตรขันแต่งเพลงให้ 3 เพลง คือ เพลงฝนเดือนหก(โธบ..โธบ ช่างเข้าเดือนหึ้ก ฝนก็ตกพร่า..) เพลงไอคินกลิ่นสาว และเพลงคืนฝนตก(อยู่คิฉัน้องหาว่าพี่โกหก...) จากการสร้างสรรคของไพบูลย์ บุตรขันที่แต่งเพลงบังคับทำนองให้ร้องเพี้ยนออกสำเนียงถิ่นสุโขทัยดังกล่าวส่งให้รุ่งเพชร แหลมสิงห์เป็นนักร้องที่ได้รับความนิยมสนใจขึ้นมาอย่างมาก และด้วยความมีชื่อเสียงทำให้ผู้สร้างภาพยนตร์ชักนำให้แสดงภาพยนตร์และร้องเพลงประกอบภาพยนตร์หลายเรื่องเช่น เรื่องทุ่งเศรษฐี สองฝั่งโขง กล้าสืบทศ เป็นต้น และเพลงที่ร้องประกอบภาพยนตร์เกือบทั้งหมดก็เป็นผลงานการแต่งของไพบูลย์ บุตรขัน

การสร้างภาพยนตร์แนวลูกทุ่งและมีเพลงประกอบทั้งหลายในช่วงดังกล่าวนอกจากเป็นความเฟื่องฟูของวงการเพลงลูกทุ่งแล้วยังจะเป็นการเผยแพร่ผลงานเพลงให้กว้างขวางและเป็นที่ยอมรับมาโดยสื่อภาพยนตร์ที่ทันสมัยอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ความตื่นตัวของวงการเพลงอีกด้านหนึ่งภายหลังการเสียชีวิตของสุรพล สมบัติเจริญก็คือการแข่งขันของนักร้องทั้งเก่าและใหม่ที่มีขึ้นเป็นจำนวนมากในการที่จะสร้างสิ่งดึงดูดความสนใจจากแฟนเพลงโดยการพัฒนารูปแบบวงดนตรี

ในระยะดังกล่าวนี้มีวงดนตรีลูกทุ่งไม่รู้จักสีบวง² ส่วนหนึ่งเป็นวงดนตรีรุ่นเก่าเช่น วงดนตรีจุฬารัตน์ซึ่งนำโดยมงคล อมาตยกุล วงดนตรีมุกดาพันธ์ของพองค์ มุกดา วงดนตรีสุรพล สมบัติเจริญนั้นดำเนินการต่อโดยศรีนวล สมบัติเจริญ และศิษย์ในนามของวงดนตรีศิษย์สุรพล (2512) วงดนตรีอีกส่วนหนึ่งเป็นของนักร้องที่พอมีชื่อเสียงขึ้นมาดังกึกก้องแยกย้ายจากวงคันสังกัดเดิม เช่น ชาย เมืองสิงห์แยกตัวจากวงดนตรีจุฬารัตน์ ออกมาตั้งวงดนตรีหลังเขาประจวบคปีพ.ศ. 2511 จนปีพ.ศ.2512-3 ได้ตั้งวงจุฬาทิพย์ มีนักร้องในจุฬารัตน์มาอยู่ด้วยเช่น ศรีไพร ไจพระ บุปผา สายชล พนม นพพร ศรีไพร ไจพระกับบุปผา สายชลในระยะแรกก็มาอยู่กับจุฬาทิพย์ของชาย เมืองสิงห์แต่ต่อมาเมื่อมีชื่อเสียงจากการแสดงภาพยนตร์ก็ตั้งวงดนตรีร่วมกันขึ้นมาด้วย โขสิต นพคุณจากจุฬารัตน์เช่นกันตั้งวงดนตรีในปีพ.ศ.2513 ไวพจน์ เพชรสุพรรณแยกตัวจากวงดนตรีรวมดาวกระจายตั้งวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณประมาณพ.ศ.2512 รุ่งเพชร แหลมสิงห์ซึ่งก็ได้แยกตัวจากวงดนตรีรวมดาวกระจายออกมาอยู่กับวงดนตรีเมืองมนต์ สมบัติเจริญระยะหนึ่ง จนกระทั่งตั้งวงดนตรีรุ่งเพชร แหลมสิงห์ในปีพ.ศ.2512 เพลิน พรหมแดนจากชุมนุมศิลปินตั้งวงดนตรีเพลิน พรหมแดนปี2512(สวมรอยวงชุมนุมศิลปินของจาร์สวิภาคะวัสที่ยุบวงพ.ศ.2507) กังวาลไพร ถูกเพชรจากวงดนตรีสุรพล สมบัติเจริญก็ได้ตั้งวงดนตรีกังวาลไพร ถูกเพชร ชินกร ไกรลาศจากวงดนตรีมุกดาพันธ์ตั้งวงชินกร ไกรลาศพ.ศ.2512 ขวัญจิต ศรีประจันต์ซึ่งเริ่มมีชื่อเสียงมากขึ้นก็ตั้งวงดนตรี พ.ศ.2513 และคนอื่นๆที่เริ่มมีผลงานเพลงเผยแพร่หรือนักร้องหน้าใหม่หลายคนก็สามารถตั้งวงดนตรีกันขึ้นด้วย อาทิวงดนตรีบรรจบ เจริญพร(ประมาณพ.ศ.2511-

² แก้ว สีมามากสูง, "ลูกทุ่งหยุดเดินเสียแล้วหรือ," สยามรัฐ(19 มิถุนายน 2514) : 13.

12) วงดนตรีคำ แคนตุพพรรณ วงดนตรีกาเหว่า เสียงทอง วงดนตรีพิณศรีวิชัย(พ.ศ.2512-13)ที่มีนักร้องคั่งประจำวงคือระพีณ ภูไท เป็นต้น

การที่มีวงดนตรีตั้งขึ้นหลายวงทั้งของนักร้องเก่าที่แยกตัวออกมาจากวงดนตรีต้นสังกัดเดิมและนักร้องใหม่ๆที่ตั้งวงกันขึ้นเดยนั้นมีส่วนกระตุ้นมาจากสุรพล สมบัติเจริญด้วยประการหนึ่งซึ่งเขาดำเนินการวงดนตรีของตัวเอง ทรัพย์สินที่ได้ปรากฏเปิดเผยออกมาภายหลังการเสียชีวิตมีเป็นจำนวนมากไม่ใช่น้อยจากเดิมซึ่งยากจนมาก สำหรับคนในวงการเพลงลูกทุ่งแล้วถือว่าเป็นการประสบความสำเร็จอย่างสูงทีเดียว ดังที่โรม ศรีธรรมราชหรือนายโรย ชูย่นุ่มนักแสดงโนห์รา แห่งเมืองนครศรีธรรมราชที่หันเหชีวิตเข้าสู่วงการเป็นนักร้องในวงดนตรีศรีนวล สมบัติเจริญปีพ.ศ.2512 กล่าวถึงว่า "สมัยนั้นผมมาอยู่กรุงเทพฯ ครูสุรพลเสียใหม่ๆ ประชาชนรักลูกทุ่งมาก ก็เป็นโชคดีไปนักร้องถึงคั่งง่าย ครูสุรพลแกพอเสียชีวิต ทรัพย์สินสมบัติมีเยอะ สมัยนั้นก็ถือว่าเป็นเศรษฐี คนไฮโซ ลูกทุ่งไม่ใช่ธรรมดาแล้ว ครูสุรพลทำให้ลูกทุ่งเลื่อนชั้นขึ้นมาเยอะครับ คู่มือค่าขึ้นเยอะเลย"³

วงดนตรีลูกทุ่งที่มีในระยะนี้ยังคงเป็นลักษณะวงผสม ไม่ได้จัดวงเป็นระบบรูปแบบเหมือนกันทั้งหมด ซึ่งทางสมาคมดนตรีพยายามจะจัดมาตรฐานของวงดนตรีลูกทุ่งจึงได้จัดประกวดวงดนตรีลูกทุ่งขึ้น⁴ นอกจากนี้วงดนตรีต่างๆยังได้พัฒนานักเดินประจำวงดนตรีกันขึ้นด้วยเป็นแบบต่างๆเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับวงดนตรีที่เริ่มจะต้องแข่งขันกันมากขึ้น ซึ่งวงดนตรีลูกทุ่งแต่เดิมนั้นเน้นเพลงเป็นหลัก สำหรับการแสดงจะมีเพียงคลกแทรกบ้างหรือมีการแสดงละครที่เป็นไปคามาเนื้อร้องของเพลง การแสดงละครเพลงที่ชื่อฮาน่าสนใจในยุคเก่าก็คือวงดนตรีสุรพล สมบัติเจริญที่หัวหน้าวงลงเล่นละครด้วยเสมอและก็สามารถเรียกคะแนนนิยมได้อย่างดีเยี่ยม⁵ นอกจากนี้บนเวทีการแสดงนอกจากนักดนตรีที่อยู่เป็นหลักแล้ว ยังมีสมาชิกในวงดนตรีซึ่งบางทีก็เป็นนักร้องที่ว่างอยู่ไม่ว่าหญิงหรือชายออกมาฮันเคาเซย์เครื่องประกอบจังหวะ จำพวก มาลากัส ไม้ค็อก⁶ ซาบ เมืองสิงห์ซึ่งแยกตัวออกมาตั้งวงดนตรีของตนเองเมื่อปีพ.ศ.2511(วงหลังเขาประยุกต์)ได้เล่าถึงการปรับคิดแปลงนักเดินประกอบวงดนตรีของเขาที่พัฒนามาจากผู้เคาเซย์เครื่องดนตรีในวงยุคเก่าว่า

"จุฬารัตน์จะมีมาลากัส ไม้ค็อก แล้วก็แทมโบรีน ซึ่งก็จะใช้ผู้หญิงบ้างออกไปยืนแบบคล้ายๆสุนทรภรณ์ที่นักร้องออกไปยืนช่วยตีถึงตีฉาบ

³ สัมภาษณ์โรม ศรีธรรมราช วันเสาร์ที่ 20 มิถุนายน 2541

⁴ สยามนิกร (วันเสาร์ที่ 7 มิถุนายน 2512)

⁵ สัมภาษณ์นคร ฤนอมทรัพย์ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2542 และสัมภาษณ์กิ่งวาล ไพร ลูกเพชร วันที่ 20 มิถุนายน 2541

⁶ เรื่องเดียวกัน

คือทุกคนต้องเป็น ก็เป็นการช่วยให้เพลงมันเพราะขึ้น ตัวเองก็เคยทำ มาด้วย มาหุคในช่วงที่ดังมาก ๆ ก็ไม่ได้ออกมา บางครั้งก็จะนัดกันเดิน นิดๆหน่อยๆ หันซ้าย หันขวานิดหน่อย พอออกมาทำวงเอง จากหลัง เขาประยุคค์ที่เล่นบ้างบวมๆ ก็ได้คิดนักเดินที่แต่งตัวเป็นชาวเขาเผ่าต่างๆ มาเป็นญาติพี่น้องเป็นวงออกกึ่งคอมโบ้แล้วก็ยังเป็นชุดชาวเขาอยู่ บางที ถ้าเพลงเป็นเรื่องเกี่ยวกับบ้านนอกก็ให้ใส่ชุดชาวเขาออกมา”⁷

วงดนตรีของห้องศรี วรบุษ ก็เป็นอีกรวงหนึ่งที่พัฒนาผู้เข่าเครื่องเสียงให้เป็นนักเดิน ประกอบเพลงขึ้นในระยะเดียวกัน ซึ่งเป็นนักเดินหญิงและชายรวมกัน⁸ ศรีนวล สมบัติเจริญซึ่ง ดำเนินกิจการวงดนตรีคือจากสามีได้จัดให้มีการแสดงวีวีวีประกอบละครเพลง โดยมีฉากเกี่ยวกับ ชาวเกาะเดินระบำประเพณีพระบ่าสาวชายให้ผู้เดินประมาณ 10 คน แต่งกายเหมือนกันหมดในการ แสดงแต่ละคืนจะมีการแสดงวีวีวีแบบนี้เพียงชุดเดียวเท่านั้น⁹ รูปแบบของนักเดินที่ได้รับการ กล่าวขานถึงอย่างมากวงหนึ่งก็คือวงดนตรีของเพลิน พรหมแดน นักร้องดังที่แยกตัวออกมาจาก วงดนตรีชุมนุมคิดปิ่นของจรัส วิภาคะวัตเป็นวงดนตรีที่ได้รับการกล่าวขานถึงอย่างมากวงหนึ่ง เกี่ยวกับรูปแบบการแต่งกายสวยงามหรูหราของนักเดินที่เขารีเริ่มขึ้น เพลิน พรหมแดนให้ สัมภาษณ์ถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“ที่จริงคำว่า ทางเครื่องมีมานานแล้วนะ เมื่อก่อนก็เป็นแบบนักร้องผู้ชาย ผู้หญิงจะออกไปถือที่ตีมัน ที่เข่ามั่ง ยืนเฉยๆ ไม่เดิน ทีแรกๆเขาไม่มายืน ข้างหน้านะ ยืนข้างหลังก็มาคิดว่าที่ยืนเป็นทางเครื่องก็มีอยู่หลายคน ถ้าให้ แต่งตัวเหมือนกันออกมาจะดีไหม ปรากฏเมื่อทดลองนำนักร้องในวงที่ว่างๆ 4 คน 6 คน 8 คนมาทำนั้น คนดูชอบเพลิน พรหมแดนจึงเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนเป็น 14 คนนะ หนึ่งแต่งงาน แฟนก็มาปฏิบัติว่าที่เคยถืออะไรไว้ก็ให้วางแล้ว จะให้เดิน บางคนก็คัดค้านว่าเป็นไปไม่ได้ จะให้เดินยังไง ค้านอย่างไรก็ไม่เป็นผล ที่สุดก็เรียกให้ซ้อมทำเดินพร้อมเพิ่มทางเครื่องอีก 6 รวมเป็น 20 แล้ว ขึ้นเวทีโชว์

⁷ สัมภาษณ์ชาย เมืองสิงห์ วันที่ 24 ตุลาคม 2541

⁸ สัมภาษณ์ห้องศรี วรบุษ ย่างถึงใน ฉกาจ ราชบุรี, “ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ.2507-2535,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 94.

⁹ จินตนา คำรงค์เลิศ, วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 90.

ลีลาใหม่ของหางเครื่อง วงมมเล่นเป็นวงแรก ชื่อสาขีครับ...”¹⁰

วงดนตรีลูกทุ่งที่มีจำนวนหลายวงต้องแข่งขันกันยิ่งขึ้นด้วยนั้น นักร้องหัวหน้าวงจึงได้คิดดึงดูดความสนใจของผู้ชมคนฟังด้วยการปรับคัดแปลงนักร้องคนเดิมประกอบเพลงขึ้นมาจากผู้เกาะเข่าเครื่องดนตรีในวงดนตรีแต่เดิมมา ซึ่งไม่อาจสรุปได้ว่าวงดนตรีวงไหนริเริ่มขึ้นเป็นวงแรก เพราะเกิดขึ้นในระยะเดียวกันนี้และต่างก็มีรูปแบบการแต่งกาย การเดินที่เป็นแบบฉบับไม่เหมือนใคร โดยรวมแล้วเป็นการจัดในรูปแบบง่าย ๆ ทั้งการแต่งกายและท่าเดิน จะมีก็แต่วงดนตรีของเพลิน พรหมแดนที่ออกแบบชุดหรูหราแปลกตาเรียกความสนใจได้มาก อย่างไรก็ตามผลการริเริ่มนักร้องคนเดิมประกอบเพลงในระยะดังกล่าวนี้ จะได้รับความสนใจมากขึ้นจนนำไปสู่การจัดวงดนตรีลูกทุ่งรุ่นต่อมาที่จะเน้นให้ความสำคัญในการพัฒนารูปแบบและลงทุนอย่างมหาศาล

ในระยะนี้ส่วนใหญ่ของนักร้องหัวหน้าวงจะลงทุนและดำเนินการควบคุมวงกันเอง แต่ก็มีบางวงที่ได้รับการสนับสนุนจากนายทุนภายนอกเช่นวงดนตรีบรรจบ เจริญ(ประมาณ 2511) ได้รับการสนับสนุนจากทีซีเอ็มซีชิน ในการตั้งวงดนตรีและซื้อรถบัสในการเดินสาย¹¹ วงดนตรีพิณศรีวิชัย(2512)ซึ่งมีนักร้องดังคือ ระพีณ ภูไทได้รับการสนับสนุนจากนายห้างวิฑูรย์ชิมกัน นครปฐม(2512) และเนื่องจากได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเต็มที่ทำให่วงพิณศรีวิชัยเป็นวงดนตรีลูกทุ่งวงแรกที่ใช้ระบบไฟแบบใหม่ มีการใช้ไฟสปอร์ตไลท์และปรับระบบเสียงการแสดงเป็นแบบสมัยใหม่สมัยบูรณะแบบ¹² ความทันสมัยในรูปแบบวงดนตรีของพิณศรีวิชัยดึงดูดความสนใจจากผู้ชมดนตรีลูกทุ่งอย่างมากและเป็นที่น่าสนใจของบรรดางานดนตรีต่างๆที่จะได้พัฒนาให้มีทัศนียภาพกันขึ้นมาบ้าง

และในระยะเดียวกันนี้ ได้เกิดมีเพลงไทยสากลแนวใหม่ขึ้นมาเป็นที่นิยม อันเป็นผลจากการรับอิทธิพลของเพลงและดนตรีสากลที่แพร่เข้ามาในระยะประมาณ พ.ศ. 2500 และช่วงสงครามเวียดนามที่มีนักดนตรีจากสหรัฐอเมริกาและนักดนตรีชาวไทยจำนวนมากเล่นดนตรีในค่ายทหารอเมริกันที่ต่างๆ โดยเล่นดนตรีเลียนแบบดนตรีร็อกอเมริกันและเล่นเพลงหลายสไตล์ ทั้งเพลงป๊อปปูลาร์ แจ๊ซ ป๊อปร็อก ร็อกแอนด์โรล อันเดอร์กราวด์ โซล เฮฟวีเมทัล ป๊อปร็อก เพลงเริ่มขยายวงกว้างออกจากค่ายทหารมาสู่สังคมไทยและทหารส่วนหนึ่งก็มาเที่ยวนอกค่าย

¹⁰ ทองขาว, นามแฝง, “เปิดอกสามคอก เพลิน พรหมแดนราชาเพลงถ้อย,” มติชนสุดสัปดาห์ 7,358(อาทิตย์ที่ 12 กรกฎาคม 2530) : 39.

¹¹ คำให้สัมภาษณ์ของบรรจบ เจริญพร ในรายการครั้งที่ 198 “คุยกับนักร้องลูกทุ่ง”(วันศุกร์ที่ 15 กรกฎาคม 2526) เทปบันทึกเสียงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า

¹² เจนกพ จบกระบวนวรรณ, “หนุ่ม เมืองไพร เพลงของเขาและชะตากรรม,” สยามรัฐ 38(17 ธันวาคม 2530) : 13.

ตามสถานเชิงรรมย์เช่น บาร์ ในที่คลับที่เกิดขึ้นมากมาย วงดนตรีของคนไทยที่เล่นดนตรีสากลในสมัยนั้นได้แก่วงจอห์น รีแอกซ์ซึ่งต่อมาเป็นดิอิมพอสซิเบิล วงซิลเวอร์แมนด์ วงรอยัลสไปรท์ส ฯลฯ

ในปีพ.ศ.2512 สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ได้จัดให้มีการแข่งขันการประกวดดนตรีแบบสตริงคอมโบซึ่งด้วยพระราชทานขึ้นโดยวงดนตรีที่เข้าประกวดต้องเล่นเพลงพระราชนิพนธ์เป็นเพลงบังคับ 1 เพลง เพลงไทยสากล 1 เพลง และเพลงสากล 1 เพลง ผลการประกวดปรากฏว่าวงดิอิมพอสซิเบิลได้รับรางวัลชนะเลิศ และเมื่อมีการประกวดดนตรีอีกในปีต่อมาก็ได้รับรางวัลชนะเลิศอีกรวมเป็น 3 ปีติดต่อกัน นับแต่นั้นมา วงดนตรีดิอิมพอสซิเบิลได้รับความนิยอย่างสูงในหมู่วัยรุ่นและเมื่อดิอิมพอสซิเบิลได้ผลิตผลงานออกเป็นเพลงไทย ก็ยิ่งได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นและผู้คนทั่วไปยิ่งขึ้น ชื่อเสียงของวงดิอิมพอสซิเบิลโด่งดังไปทั่วประเทศกลายเป็นขวัญใจคนรุ่นใหม่ จากนั้นมีนักแต่งเพลงหลายคนหันมาแต่งเพลงให้กับวงดนตรีแนวนี้เช่น ไพฑูริย์ บุตรพันธ์แต่งเพลงโลกมายา พงศ์ มุกดาแต่งเพลงเป็นไปไม่ได้ เพลงไหนว่าจะซ่า ฯลฯ การเกิดเพลงไทยสากลแนวใหม่ดังกล่าวยังส่งผลต่อแนวเพลงถูกท่วงด้วย ในด้านหนึ่งนั้นวงดนตรีถูกท่วงจะได้เปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบวงดนตรีเป็นวงสตริงคอมโบ (String Combo) ตามสมัยนิยม ซึ่งการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบวงดนตรีให้ทันสมัยได้นั้นต้องใช้เงินทุนจำนวนมากและในภาวะเศรษฐกิจทุนนิยมขยายตัวสูงทำให้มีแนวโน้มต้องพึ่งพานายทุนภายนอกกันมากเป็นลำดับโดยเฉพาะภายหลังปีพ.ศ.2516 เป็นต้นมา

5.1.2 การเข้าสู่ระบบนายทุนของวงการเพลงลูกทุ่ง(2516-2535)

ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) และฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ซึ่งได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศอยู่ที่การทดแทนการนำเข้า ก่อผลให้เกิดการพึ่งพาสินค้าทุนและสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศในปริมาณสูง ส่งผลต่อภาวะการขาดดุลของประเทศ ทำให้รัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องเปลี่ยนจุดเน้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าเป็นการส่งเสริมการส่งออก โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) เป็นต้นมา รัฐบาลเน้นการลงทุนเพื่อการส่งออกมากขึ้น พร้อมกันนี้ได้ออกพ.ร.บ.ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520 ที่ให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ลงทุนโดยเฉพาะการลงทุนจากต่างประเทศ ให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติมแก่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออก เช่น ให้หลักประกันในการลงทุน ตั้งมาตรการคุ้มครองการลงทุน ให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษี ฯลฯ¹³ จากสิทธิประโยชน์ต่างๆ ประกอบกับประเทศไทยมีทรัพยากรจำนวนมากและมีอัตราค่า

¹³ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520,” ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่ม 94 ตอนที่ 38(4 พฤษภาคม 2520) : 1-40.

ข้างแรงงานค่อนข้างต่ำซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะญี่ปุ่นซึ่งถูกสหรัฐอเมริกาบังคับให้ขึ้นค่าเงินเยนในปีพ.ศ.2528 จนต้องย้ายเข้ามาลงทุนประกอบกิจการในประเทศไทยมากขึ้น ในปีพ.ศ.2530มีเงินทุนจากญี่ปุ่นเข้าสู่ประเทศไทยมากกว่าการลงทุนของญี่ปุ่นทั้งหมดในระยะ 25 ปีก่อนหน้าและยังคงดังโหดเข้ามาอย่างต่อเนื่องจนประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการผลิตแห่งหนึ่งของบรรษัทญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁴

การขยายโอกาสให้กับนักลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมภักจากรัฐบาลโดยเฉพาะการลงทุนด้านกิจการอุตสาหกรรมตลอดจนการส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศขยายตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการประเมินผลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การดำเนินงานพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯติดต่อกันในช่วง 25 ปี(พ.ศ.2504-2529) ฐานะเศรษฐกิจและรายได้ประชาชาติได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 18 เท่าตัวคือจากฐานเศรษฐกิจที่มีมูลค่าการผลิตเพียง 60,000 ล้านบาทในปีพ.ศ.2504 เป็นประมาณ 1,099,541 ล้านบาทในปีพ.ศ.2529 และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลได้เพิ่มขึ้น 9 เท่าตัวคือจาก 2,200 บาทต่อคนในปีพ.ศ.2504 เป็นประมาณ 20,300 บาทต่อคนในปีพ.ศ.2529 นอกจากนี้มูลค่าสินค้าออก(ตามสถิติดุลการชำระเงิน) ได้เพิ่มขึ้นกว่า 20 เท่าตัวคือจากมูลค่าการส่งออกเพียง 9,900 ล้านบาทในปีพ.ศ.2504 เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 231,481 ล้านบาทในปีพ.ศ.2529¹⁵ ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมยังคงขยายตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 6(พ.ศ.2530-2534) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 10.5ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงสุดของการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 25 ปีที่ผ่านมาอันเป็นผลจากปัจจัยสำคัญที่ผลักดันคือการขยายตัวของการลงทุน การส่งออกและการบริการการท่องเที่ยว¹⁶

ในภาวะเศรษฐกิจที่ขยายตัวดังกล่าวส่งผลต่อวงการเพลงลูกทุ่งที่ค่อยๆเข้าสู่ระบบนายทุนเป็นลำดับ เพราะนักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีเกิดขึ้นอย่างมากมายและต่างต้องแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลาจำเป็นต้องพึ่งพานายทุนภายนอกเพื่อให้สนับสนุนด้านวงดนตรีและการผลิตผลงานเพลง

5.1.2.1 วงดนตรีลูกทุ่งยุคแสง สี เสียง

วงดนตรีของนักร้องเพลงลูกทุ่งที่ตั้งขึ้นประมาณตั้งแต่ปีพ.ศ.2516 เป็นต้นมาล้วนแต่นายทุนภายนอกให้การสนับสนุนทั้งนั้น อาทิ วงดนตรีสายอัมภ์ สัญญา(2516)ได้รับการสนับสนุน

¹⁴ พรรณี บัวเล็ก, "เศรษฐกิจไทยกับกระแสโลกาภิวัตน์," ปาฐกถา

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6, หน้า 14.

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7

จากซื้อนื้อยเข้าของปี่มน้ำมันต่อมาลงทุนทำเองและเข้ารับการอุปการะจากมูลนิธิ อังกินันท์อีกครั้ง ประมาณปีพ.ศ.2530 วงดนตรียอครัก สลักใจ(2518)ได้รับการสนับสนุนจากเต็ดควง คอกรัก วงดนตรีศรเพชร ศรสุพรรณ(2518)ได้รับการสนับสนุนจากเป็ยก บ้านโป่ง วงดนตรีศรชัย เมฆ วิเชียร(2519)ได้รับการสนับสนุนจากคุณนายน้อย อังกินันท์ สุรชัย สมบัติเจริญ(2520)ได้รับการสนับสนุนจากนายห้างประจวบ จำปาทอง เอกพจน์ วงศ์นาค(ประมาณ2531)ได้รับการสนับสนุนจากลุงหมวด(พี่ชายเต็ด คอกระเดา) ศิรินทรา นียากรได้รับการสนับสนุนจากสรรเสริญ รุ่งเสรีชัย บุษบา อธิฐาน เกียรติไกร เพชรสยาม อึ้งยง ยอดบัวงามได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ อังกินันท์ เป็นต้น ขอเชิญดูภาพสวรรค์(ถนนจรัญสนิทวงศ์ซอย 27) ซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยของนักร้องเพลง ลูกทุ่งมาแต่เดิมและเป็นที่ยอมรับคิดต่องานมาตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2510 เช่นวงดนตรีชินกร ไกร ฤกษ์ วงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ ก็ได้มีกลุ่มธุรกิจดนตรีลูกทุ่งดำเนินการขึ้นหลายกลุ่มอย่างเป็นถ้ำเป็นถ้ำ เช่น กลุ่มเป็ยก บ้านโป่ง กลุ่มเสน่ห์ เมืองสิงห์ กลุ่มสรรเสริญ รุ่งเสรีชัย กลุ่มมูลนิธิ- มานิตย์ อังกินันท์ ฯลฯ

นักร้องรุ่นเก่าที่บทเพลงได้รับความนิยมน้อยลง ไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆก็เลิก วงดนตรีไปตามลำดับ เช่นวงดนตรีจุฬารัตน์เลิกไปตั้งแต่ พ.ศ.2516 วงดนตรีจุฬาทิพย์ของชาย เมืองสิงห์เลิกปีพ.ศ.2520-22 วงดนตรีขวัญจิต ศรีประจันต์เลิกวงปีพ.ศ.2518 วงดนตรีเพ็ญพรหมแดนเลิกวงปีพ.ศ.2525 วงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณเลิกปีพ.ศ.2519-20 วงดนตรีโชนิตนพคุณเลิกปีพ.ศ.2520 วงดนตรีรุ่งเพชร แดงเมืองสิงห์เลิกวงปีพ.ศ. 2523 เป็นต้น

สังข์ทอง สิโสนักร้องรุ่นเก่าจากจุฬารัตน์ (เข้าสังกัดวงจุฬารัตน์ประมาณปีพ.ศ.2506 เสียชีวิตพ.ศ.2527)เจ้าของเพลงนี้ห้องซึ่งเป็นเพลงดังในอดีตของเขาเพลงหนึ่ง(สุชาติ เทียนทอง แต่ง) พอหันโทษออกจากคุกเขาได้ลงทุนตั้งวงดนตรีอีกครั้งปีพ.ศ. 2524 ด้วยจำนวนเงินประมาณหนึ่งล้านห้าแสนบาท ได้ให้สัมภาษณ์ถึงภาระค่าใช้จ่ายในการทำวงดนตรีเมื่อได้กลับเข้าสู่วงการอีกครั้งหนึ่งว่า

“ปัญหาเรื่องการลงทุน ปัญหาเรื่องการติดต่อคนครีในราคาสูง คือ รุ่นหลังๆ ทำได้มร่งมากคือเขาลงทุนกันไว้มาก ราคาแพงวค ถึงต้องแพงขึ้นตามตัว สมัยก่อนที่ผมติดคุกก็ไม่เกินสองหมื่น อย่างดีก็หมื่นหก หมื่นแปด ะยะหลังนี้ก็ห้าหมื่นเป็นอย่างต่ำมีถึง 7 หมื่น แต่วงของผมนี้ขั้นต่ำก็ 5 หมื่นก็คงไม่เกิน 7หมื่นในวันสำคัญ เพราะว่าการลงทุนแต่ละครั้ง การไปเล่นแต่ละครั้งเราต้องใช้รถและอุปกรณ์มาก”¹⁷

¹⁷ “สังข์ทอง สิโสน คนครีลูกทุ่งไม่เป็นปัญหาอะไรกับบ้านเมือง,” มติชน (พฤษภาคม 16

เหล่านี้กรรองหน้าใหม่ทั้งหลายที่มีนายทุนสนับสนุนทำให้สามารถมีวงดนตรีในนามของคนขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว ระบบโครงสร้างการบริหารงานในวงดนตรีทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในความรับผิดชอบของนายทุนตั้งแต่การลงทุนตั้งวงดนตรี การรับงานแสดง การฝึกซ้อมทางเครื่อง การกำหนดรูปแบบการแสดง กฎระเบียบของวงดนตรี รายได้ของสมาชิก ฯลฯ สำหรับนักร้องนั้น แม้จะขึ้นชื่อเป็นหัวหน้าวงดนตรีแต่ก็อยู่ในฐานะถูกจ้างเท่านั้น และไม่ต้องรับผิดชอบใดๆเลยเรื่องเพลงเสร็จก็รับส่วนแบ่งจากนายทุนตามที่ได้ตกลงกันไว้ก่อน ซึ่งค่าจ้างหรือค่าตัวที่ได้รับนั้นจะมากน้อยขึ้นอยู่กับความมีชื่อเสียงของนักร้องแต่ละคน ส่วนใหญ่นักร้องเริ่มมีชื่อเสียงนายทุนก็สนใจที่จะเข้ามาทำวงดนตรีให้และเงินค่าตัวส่วนแบ่งที่ได้ก็ไม่มากอะไร ดังเช่นศรชัย เมฆวิเชียร (กุมภาพันธ์ 2496-ปัจจุบัน) หรือนายประยงค์ ปราบชัยโจร ผู้ที่ละทิ้งอาชีพการทำนาจาก อ.สีกหลาด จ.นครราชสีมาเข้ามาเป็นช่างซ่อมอูร์ดในกรุงเทพฯประมาณ 2-3 เดือนก่อนที่จะได้พบกับฉลอง กู๋สว่างนักแต่งเพลงชื่อดังที่เอารถไปซ่อมที่อู๋โดยบังเอิญและทำให้เขาเข้าสู่วงการเพลง โดยการป้อนเพลงให้ของฉลอง กู๋สว่างเช่นเพลงรูปไม้หวาน(2518) เพลงอ่อนจันทร์ เพลงพายจัด เพลงเสียงซอสังสาว(2519) เขาเริ่มมีชื่อเสียงขึ้นมาในระยะเวลาอันรวดเร็วจากนั้นได้ตั้งวงดนตรีโดยการอุปการะจากคุณนายน้อย อังกนิษฐ์(2519)¹⁸ ศรชัย เมฆวิเชียรเล่าถึงประสบการณ์ในการทำวงดนตรีศรชัย เมฆวิเชียรที่เป็นระบบนายทุนซึ่งทุกขุณอยู่ไม่น้อย ไว้ว่า

...อาชีพนักร้องถูกทิ้งที่พอมีชื่อเสียงและมีวงดนตรีของตัวเอง การหารายได้ก็โดยกระเวนไปแสดงตามที่ต่างๆ อาจจะไปเข้า โรงภาพยนตร์ แสดงตามวัดเวลาว่างงานเทศกาลหรือตามสวนสนุก ต่างๆ คนทั่วไปอาจคิดว่าหัวหน้าวงดนตรีที่ไปแสดงจะได้กำไรเป็นกอบเป็นกำ แต่ความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้นทุกคน การแบ่งเปอร์เซ็นต์คือสิ่งที่หัวหน้าวงดนตรีถูกทวงถ่วงถากถินที่สุด ไปๆมาๆ แสดงหิ้งคืนร้องจนเสียงแหบเสียงแห้ง หัวหน้าวงได้ไม่ก็รือยบาท แต่ก่อนร้องอยู่กับนายทุนได้ส่วนแบ่ง 10% ร้องกับนายทุนตั้งแต่ปี 2519 ถึงเดือนพฤษภาคมปี 2528 นั้นแหละหยุดวงแล้วนายทุนเขาเลิก...แต่ก่อนนั้นได้เปอร์เซ็นต์ อย่างเก็บได้ 10,000 ได้ 1,000 เช่นนายทุนเก็บเงินได้ 10,000 ผมได้ 1,000 เดียวก็ต้องไปแบ่งคนที่สร้างผมอีกครั้งหนึ่ง เหมือนกัน 1,000 ได้คนละ 500 บาท แต่ผมไม่ต้องรับผิดชอบอะไรนะครับ ร้องเพลงอย่างเดียว พอมาถึงปี 2525 เศรษฐกิจมันเริ่มทรุดลงๆ ได้เงินไม่ตี บางวันได้ 500 หรือ 300 ถ้าจะได้ถึง 1,000 ก็เป็นงานหา เมื่อปี 2525 เขาหาไปแสดง 50,000 บาท แต่งานหากก็ไม่เยอะ...บางทีแสดงแล้วเก็บเงินได้ไม่ครบ เขาหาไป 50,000 เก็บค่าผ่านประตูได้

¹⁸ สัมภาษณ์ศรชัย เมฆวิเชียร วันพุธที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542

20,000 หรือ 20,000 กว่า หรือ 30,000 เราไม่กล้าเอาเขาเต็ม ทางวัดเขาก็บอกว่า
ให้เราช่วย ไม่รู้จะทำยังไงก็ต้องช่วยเขา เหมือนกับลดค่าตัวตัวเองลงไปด้วย...¹⁹

อย่างไรก็ตามนักร้องเพลงลูกทุ่งจำเป็นต้องรับการสนับสนุนจากนายทุนภายนอกเพราะ
ต้องปรับปรุงรูปแบบวงดนตรีให้ทันสมัยน่าสนใจอยู่เสมอ ในขณะที่วงดนตรีแนวสตริงภายหลัง
จากการบุกเบิกของดิอิมพอสซิเบิลได้เกิดขึ้นอีกหลายวง อาทิ รอยัลสไปรท์ส พีเอ็มอาร์ ชาตรี
แกรนด์เอ็กซ์ เป็นต้น และด้วยเหตุที่ดนตรีทันสมัย ธาระของเพลงมักกล่าวถึงความรักของหนุ่ม
สาว อีกทั้งนักร้องนักดนตรีของวงดนตรีสตริงทั้งหลายส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาวเป็นนักเรียน
นักศึกษาทั้งหมดทั้งนั้นทำให้บทเพลงเป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่นอย่างรวดเร็ว และส่งผลให้มีวง
ดนตรีสตริงของกลุ่มวัยรุ่นอื่นๆเกิดขึ้นตามมาอีกหลายต่อหลายวง โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ.2520
เป็นต้นมา นอกจากนี้วงดนตรีสตริงแนวใหม่ได้นำเอาค่านิยมการดูดนตรีแบบใหม่มาสู่สังคม
ไทย โดยได้นำรูปแบบการแสดงบนเวทีหรือที่เรียกกันติดปากต่อมาว่า คอนเสิร์ต ของนักร้องชาว
ต่างประเทศที่เข้ามาเปิดการแสดงในประเทศไทยกันแทบทุกเดือนมาเป็นแบบอย่างจัดการแสดง
ของคนชั้นบ้าง เริ่มจากวงชาตรีซึ่งเป็นวงสตริงแนวใหม่วงหนึ่งได้เปิดการแสดงขึ้นเมื่อปี พ.ศ.
2525 ผู้จัดพยายามจัดให้เหมือนกับการแสดงดนตรีของต่างประเทศทั้งรูปแบบบนเวทีที่เน้นแสง
สี เสียงทันสมัย สถานที่ก็เลือกจัดที่โรงแรมดุสิตธานีเช่นเดียวกับชาวต่างประเทศที่เข้ามาเปิดการ
แสดงในเมืองไทยก็มักจัดขึ้นตามโรงแรมใหญ่ๆ²⁰ จากนั้นวงดนตรีที่ได้รับสมญานามคอ์ท่ายจาก
ปากนักจัดรายการวิทยุหรือคำโฆษณาว่าขวัญใจวัยรุ่นทั้งหลายก็เรียงออกมาให้แฟนเพลงได้ดูได้
ชมกันไม่ขาดระยะ ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงอีกวาระหนึ่งของวงการเพลงไทยสมัยใหม่ที่ให้
ความสำคัญกับการแสดงของนักร้องและวงดนตรีอันมีเทคนิคแสง สี เสียงมากขึ้น

วงดนตรีลูกทุ่งซึ่งให้ความสำคัญกับวงดนตรีมาแต่ดั้งเดิมก็ได้มีการปรับปรุงรูปแบบวง
ดนตรีให้ทันสมัยด้วยการปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องดนตรีแบบวงสตริงคอมโบซึ่งกำลังนำสมัย โดย
เฉพาะช่วงปลายทศวรรษ 2510 วงดนตรีลูกทุ่งได้บรรจุเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายไฟฟ้าแบบ
วงสตริงเข้าไปกันทุกวงเรื่อยมา²¹ นอกจากนี้ยังได้พัฒนานักเดินหรือหางเครื่องให้ เป็นที่ดึงดูดใจ
ผู้ชมดนตรีมากขึ้น โดยใช้เฉพาะนักเดินหญิงสาวแต่งกายหรูหราวิจิตรตระการตา

ศรชัย สมบัติเจริญ(25 สิงหาคม 2499-ปัจจุบัน) ทายาทคนหนึ่งของศรพล สมบัติเจริญที่
เข้าวงการเมื่อประมาณปีพ.ศ.2518 เริ่มจากการจัดรายการวิทยุที่สถานีวิทยุยานเกราะ จนกระทั่ง

¹⁹ บุญเลิศ ช่างใหญ่, "ศรชัย เมฆวิเชียรเปิดใจ 10 ปีบนถนนลูกทุ่ง" มติชนรายวัน(13 มกราคม 2529) : 13.

²⁰ "คอนเสิร์ตของนักดนตรีไทย," สยามรัฐ(9 เมษายน 2525) : 9.

²¹ ฉกาจ ราชนูรี, "ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทยพ.ศ.2507-2535," (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 82.

ปีพ.ศ.2520 ได้ร้องเพลงและเริ่มมีชื่อเสียงด้วยผลงานเพลงฝนครกติด ดาวมอญคนสวย ศึกดาใจดำ เทพธิดาเทวี พอมีชื่อเสียงมาก็ตั้งวงดนตรีของตนเอง สุรชัย สมบัติเจริญได้เปรียบเทียบลักษณะของวงดนตรีลูกทุ่งในยุคของเขาที่เปลี่ยนแปลงจากรุ่นพ่อของเขาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหางเครื่องที่ได้เข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญของวงดนตรีลูกทุ่งทุกวงว่า

“ในสมัยคุณพ่อ ไม่ค่อยเน้นแสง สี เสียง เป็นธรรมชาติมาก นักร้อง นักแสดงก็ไม่ค่อยมากอย่างยุคผม สมัยก่อนก็มีแค่นักร้องเท่านั้น แล้วก็มีวงดนตรี นักแสดงก็คือนักดนตรีและนักร้อง มีง่าอวดก็คือตลกนั่นเอง ในยุคนั้นก็จะโชว์เฉพาะนักร้องแล้วก็เสียงเท่านั้น ยุคผมจะมีจินตลีลาเข้ามา เอา Modern dance เอาการเต้นแบบสมัยใหม่ เสื้อผ้า แสง สี เสียง เข้ามาประดับมันก็จะดูผิดแผกกันไป การแสดงก็เหมือนๆกัน มีนักร้องออกมา แต่จะเปลี่ยนรูปแบบของเพลงซึ่งแต่ละเพลงจะมีริ้ว นักแสดง นักเต้นหรือแดนเซอร์หรือหางเครื่อง จินตลีลาเอาของฝรั่งเข้ามาผสม ยุคผมใช้ความมากของสีทันเขอะ วงดนตรีทุกวงมีการแสดงเป็นมาตรฐานมาก มีนักร้อง นักแสดงเกือบ 200 คน ไม่ว่าจะวงสายัณห์ วงขอครัก ใหญ่โคหุหรามาก มาปัจจุบันก็มีการพัฒนาเอาสไตล์การเต้นของฝรั่งมา ผสมกันปนความเป็นไทยก็วิวัฒนาการไปอีกรูปแบบหนึ่ง และเดี๋ยวนี้คล้ายๆแตกแยกกันไป นักร้องไม่ค่อยมีวงดนตรีกัน เพราะว่าไม่คุ้ม”²²

ตั้งขัของ สีใส นักร้องรุ่นเก่าของวงดนตรีจุฬารัตน์ที่ได้กลับมามูลงทุนทำวงดนตรีใหม่อีกครั้งซึ่งในครั้งนี้เขาได้จัดรูปแบบวงดนตรีตามสมัยนิยมที่วงดนตรีลูกทุ่งจะต้องมีกันคือความทันสมัยของแสง สี เสียง

“ระบบไฟผมนำมาจากไนท์คลับ ดิสโก้ต่างๆคือเราจำลองส่วนเหล่านั้นมาบ้างเพื่อให้ประชาชนที่เป็นแฟนเพลงที่ไม่มีโอกาสได้เข้าไนท์คลับได้รู้ว่าวิวัฒนาการของเทคนิคแสงเสียง เขามีมาจากไหน จากต่างประเทศ เราจะนำเครื่อง ไฟประเภทนี้มาติดตั้งงานต่างๆ หางเครื่องมีประมาณ 40 คน แล้วก็ระบบเสียงของเรามาจากต่างประเทศทั้งหมด ของบริษัทยามาฮ่าทั้งหมด ..แสงนี้เราดำเนินการเองโดยจัดหาซื้อจากที่ต่างๆที่เราต้องการก็ไม่มีอะไรพิเศษนักเป็นแสงแบบสปอตไลท์จากเมืองนอกเป็นลำ แบบเดียวกับรายการไนท์สปอตหรือรายการเอลวิสโซว์ ซึ่งเขาจะผลิตพีดันในเรื่องไฟซึ่งเป็นเอฟเฟกมาจากหลังม่านบ้าง ค้านข้างบ้าง”²³

²² สัมภาษณ์สุรชัย สมบัติเจริญ วันที่ 22 มิถุนายน 2541

²³ “ตั้งขัของ สีใส วงดนตรีลูกทุ่งไม่มีปัญหาที่บ้านเมือง”: 7.

ในฐานะของนักร้องรุ่นเก่าสังกัดของ สีใสได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบทาง เครื่องที่กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของวงดนตรีลูกทุ่งยุคใหม่ด้วยว่า “เราเคยทำเป็นรีวิว ประกอบเพลง อย่างเพลงชาวนาเราก็แต่งตัวเป็นชาวนา เพลงชาวไรก็เป็นชาวไร เพลงทหารเราก็ แต่งทหาร เพลงตำรวจก็แต่งตำรวจ เราทำงานหมดแล้ว แต่ปัจจุบันมันทำเป็นส่วนกลางเหมือนกัน โชว์ออฟตามต่างประเทศ เคียวนี่วิวัฒนาการขึ้นมาโดยมีส่วนประกอบของทางเครื่องเอา แคลด้อออกมาจากต่างประเทศ”²⁴

วงดนตรีลูกทุ่งมีองค์ประกอบมากขึ้นซึ่งอุปกรณ์ต่างๆต้องขนเอาไปเอง ไม่ว่าจะฟาดกัที่ จะ ใช้กัน เวทีการแสดง เครื่องปั่นไฟ แก้อินั่ง ฯลฯ พยงค์ มุกดาหัวหน้าวงดนตรีมุกดาพันธ์ที่มีัก ปรับปรุงความทันสมัยให้วงดนตรีของเขาเสมอ นอกจากวงดนตรีลูกทุ่งแล้วเขายังมีวงดนตรี ขนาดใหญ่ชาโค้วมิวสิก พ็อคเกตมิวสิกก็ได้เลิกดำเนินการด้านวงดนตรีไปเพราะเห็นว่า วิวัฒนาการกันไปไกลทางสิ้นเปลืองมากขึ้น พยงค์ มุกดาได้แสดงทัศนะต่อลักษณะของวงดนตรี ลูกทุ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคเดิมว่า

“วงดนตรีสมัยใหม่นักร้องนั้น ไร้ความหมายลงไป เหมือนกับคนเชียร์รางวัล ร้องให้คนเขาเห็นกันเท่านั้นเอง คนดูเขาารู้สึกว่ามันสนุกสนาน ละครคดี เปลี่ยนชุดยาวบ้าง สั้นบ้าง โดยเฉพาะคอนหัวหน้าวงออกมาร้อง 20 เพลง ทางเครื่องไม่ขาดระยะเลยต้อง 20 ชุด...เมื่อก่อนรถบัสคันเดียว ไปกันหมด ทุกอย่างเล่นได้เลย สมัยใหม่มีรถบัสเฉพาะคนตรีคันหนึ่ง รถเครื่องไฟ เครื่องเสียงเป็นสิบๆคัน ต้องเรียกว่าเซอร์คัส”²⁵

วันเวลาผ่านไป แม้ว่าการลงทุนต้องใช้เงินจำนวนมาก แต่วงดนตรีลูกทุ่งยุคใหม่ก็ไม่ได้มีองค์ประกอบที่ลดน้อยลงเลยทั้งอุปกรณ์ประกอบการแสดงและจำนวนผู้ร่วมงาน ดังเช่นวง ดนตรีเฉลิมพล มาดาค่า วงดนตรีของเขามีสมาชิกกว่า 100 คนซึ่งเขาบอกว่าเหมือนเป็นโรงงาน อุตสาหกรรม 1 โรง เฉพาะคนงานบนอุปกรณ์ประจำวงประมาณ 40 กว่าคน อุปกรณ์ที่ขนในแต่ ละครั้งต้องใช้รถบรรทุกถึง 6 คันและมีรถบัสขนคนงาน ทางเครื่องอีกสองคัน โดยแยกนักแสดง ผู้หญิง ผู้ชายคนละคัน อุปกรณ์การแสดงที่วงดนตรีของนักร้องลูกทุ่งพียงมีก็คือเสื้อผ้า เครื่อง

²⁴ เรื่องเดียวกัน

²⁵ คำให้สัมภาษณ์ของพยงค์ มุกดา ในรายการครั้งที่ 198 “คุยกับนักร้องลูกทุ่ง”(วันศุกร์ ที่ 15 กรกฎาคม 2526) เทปบันทึกเสียงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพาน ผ่านฟ้า

ประดับของหางเครื่อง ซึ่งจะต้องใช้รถบรรทุกอีก 1 คัน การแสดงในแต่ละครั้งมี 100 ทีมขึ้นไป โดยทีมหนึ่งจะมีนักแสดง 14 คน ใช้ชุด 14 ชุด รวมแล้วต้องใช้ชุดถึงหนึ่งพันกว่าชุดต่อคืน²⁶

หางเครื่องนั้นนับวันก็ยิ่งจะกินพื้นที่บนเวทีแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งด้วยจำนวนคนที่มากขึ้น และรูปแบบเครื่องแต่งกายก็ออกแบบพัฒนากันอย่างอสังการขึ้นทุกขณะ ซึ่งดนตรีลูกทุ่งยุคใหม่ทั้งหลายต่างยอมทุ่มทุนจำนวนมหาศาลเป็นการเฉพาะ เพราะเห็นความสำคัญในการดึงดูดความสนใจของผู้ชม วงดนตรีสุณารี ราชสีมาซึ่งเป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียงวงหนึ่งมีหางเครื่องประจำวงถึง 60 คนต้องใช้จ่ายเกี่ยวกับหางเครื่องจำนวนมากเฉพาะค่าชุดเสื้อผ้าตกประมาณปีละ 2 ล้านบาท²⁷ สำหรับชุดเสื้อผ้าของหางเครื่องมีหลากหลายรูปแบบเปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยมอยู่เสมอ มีชุดผู้หญิงแฟนพอง กระโปรงยาวกรอมเท้าประดับด้วยเครื่องประดับอาทิ มงกุฎ ปีกหาง กิณี ฯลฯ ที่จะทำให้เกิดความวิจิตรตระการตาแก่ผู้ดูที่ต่างเวที บางชุดนุ่งสั้นรัดรูปหมิ่นเหม่ต่อข้อหาอนาจารก็มี แต่ก็คงมีการบิกล้อมเล่นตลกตลกหลายหลากหลายลีลาจัดจ้านคล้ายชุดดิเกเอาไว้เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของหางเครื่องวงดนตรีลูกทุ่งเสมอ²⁸

นอกจากนี้หางเครื่องยังได้วิวัฒนาการ ไปจนถึงมีการจัดตั้งเป็นคณะหางเครื่องโดยเฉพาะ เมื่อนักร้องคนใดรับงานไว้แล้วแต่ไม่มีหางเครื่องเป็นของตัวเองหรือไม่พอก็สามารถเรียกหาได้ ธุรกิจหางเครื่องลักษณะนี้ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 2510 โดยสามคร ๗ เมืองศรีเป็นผู้ริเริ่มทำเป็นคนแรก วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อต้องการส่งหางเครื่องให้กับวงดนตรีที่ดังใหม่ซึ่งมีอย่างมากมายในช่วงนั้น²⁹ ธุรกิจธุรกิจหางเครื่องได้ขยายตัวต่อมาจนปัจจุบันมีหลายแห่งที่จัดตั้งเป็นทีมงานหางเครื่องไว้ป้อนงานให้วงดนตรีลูกทุ่งโดยเฉพาะ ดังเช่นที่บางเสร่ จ.ชลบุรีมีการรวมตัวกันเป็นหมู่บ้านหางเครื่องขึ้นจนเรียกกันติดปากว่าหางเครื่องที่บางเสร่และที่อื่นๆอีกหลายแห่งที่รู้จักกันทั่วไป ในกรุงเทพฯมี 16 ทีม กายจนบุรีมี 3 ทีม นครปฐมมี 2 ทีม และยังมีทีมเล็กๆอีกนับร้อย³⁰

ในยุคที่โทรทัศน์แพร่หลาย วงดนตรีลูกทุ่งก็ยังคงออกเดินสายทั่วไปโดยเฉพาะในช่วงที่เพลงกำลังดัง สุรชัย สมบัติเจริญให้สัมภาษณ์ว่า “ไปทุกภาคเดินสายเล่นหมด ส่วนใหญ่ไม่หนี

²⁶ “สัมภาษณ์ชีวิตลูกทุ่งเปิดวิกบันเทิงราคาถูกของคนไถ่บ้าน” *กรุงเทพธุรกิจ*(5 ตุลาคม 2538) : 1.

²⁷ “ปลัดชิปชุดหางเครื่องก่อนเป็นนางฟ้าบนเวที” *ผู้จัดการรายวัน*(20 กันยายน 2538) : 10.

²⁸ เรื่องเดียวกัน

²⁹ ฉกาจ ราชบุรี, “ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทยพ.ศ.2507-2535”, หน้า 98.

³⁰ บพิตร เกาภูริระ, “ฉันทนาเริ่มคกงานแห่งสุวทิวหาเครื่อง,” *ไทยรัฐ*(20 มกราคม 2541) :

กันนะ สมัยก่อน สวนสนุกก็ถูกไม่แพง 20 บาท 30 บาท 40 บาท ก็มี มันแล้วแต่เหตุการณ์ ยีนดูก็ถูกหน่อย มีเก้าอี้ก็แพงหน่อย โรงหนังก็มี 50 บาท 70 บาทก็มี แต่ก็ไม่สูง ประมาณ 40-50 บาท มายุคนี้เก็บ 100 บาท”³¹

เย็นจิตร พรเทวี(ส้อมลิบ ซุมปลีนอก) นักร้องที่โด่งดังอีกคนหนึ่งที่มีพื้นฐานทำไร่ทำนาที่ อ.เวียงน้อย จ.ขอนแก่น ทำไร่ทำนา จบการศึกษาระดับชั้นป.4 ประมาณปี2519ได้ร้องเพลงประกวดชนะเลิศ สุ่มทมุ โฉริมบิงนักแต่งเพลงได้ชักชวนเข้ามาฝึกฝนการร้องเพลงและแต่งเพลงให้ร้องมากมาย เริ่มร้องเพลงชุดแรกเป็นแนวหมอลำ(ปีพ.ศ.2524) ได้แก่เพลงลำเพลินได้ลมหนาว ต่อมาปีพ.ศ.2525 ร้องเพลงถูกทุ่งชุดคิคติถึงทุ่งอุยถาย ซึ่งทำให้เธอมีชื่อเสียงขึ้นมาและได้นำวงดนตรีออกเดินสายทั่วประเทศ เย็นจิตร พรเทวีให้สัมภาษณ์ถึงการตอบรับของแฟนเพลงในสวนภูมิภาคว่า “ได้รับแรงใจจากภาคใต้ทุกที่ ภาคอีสาน ภาคเหนือ ภาคกลางก็มีงานวัดต้องมียวง เย็นจิตร ทางอีสานจะนิยมเป็นงานหา ขาดควัว จัดงานวัด งานบวช งานแต่งงาน และจะนิยมข้างไปล้อมผ้าด้วย”³²

นอกจากนี้ วงดนตรีถูกทุ่งยังได้เปิดทำการแสดงในกรุงเทพฯ โดยจะทำการแสดงในโรงภาพยนตร์เกรตบีหรือไม่กี่เปิดวิกล้อมผ้ากลางแจ้งในยามค่ำคืนนับเป็นความบันเทิงสุดยอดที่หาดูกันได้ง่ายสำหรับแรงงานอพยพ แม้ราคาค่าผ่านประตูอาจจะสูงคือเฉลี่ยตั้งแต่ 80-100บาท สำหรับโรงหนัง และวิกกลางแจ้ง 50-60 บาท ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่มากมายหลายแห่งของกรุงเทพฯ โดยเฉพาะย่านที่อยู่อาศัยแบบชั่วคราวของคนงานก่อสร้าง หมู่สาวโรงงาน เช่น สถานที่กลางแจ้งที่เปิดเป็นวิกแสดงคอนกลางคืน โดยใช้ผ้าหรือสังกะสีล้อมแล้วเก็บเงินค่าผ่านประตู วิกใหญ่ๆ ที่คุ้นหูแฟนเพลงถูกทุ่งเป็นอย่างดีและเป็นจุดยอดนิยมได้แก่ วิกแพดาหัวม แดวสาธุประดิษฐ์ สีแยกท่าพระ ตามแยกบางบอน ปากทางหมู่บ้านนักกีฬา ถนนศรีนครินทร์ หน้าสถานีตำรวจนครบาลประเวศ วัดอุทัย ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ วิกหลวงพ้อแฉร ห้วยขวาง หลังสวน ปากเกร็ด ข้างห้างสรรพสินค้าซีคอนสแควร์ ถนนศรีนครินทร์ โรงหนังย่านพระโขนง ฯลฯ ส่วนแฟนเพลงในกรุงเทพฯ นอกจากคนอีสานประมาณ 70-80% แล้วยังมีชาวบ้าน ร้านค้า คนตลาด แม่ค้า พ่อค้า ข้าราชการ ตลอดจนใครก็ได้แต่ที่นิยมชมชอบเพลงถูกทุ่ง ช่วงเวลาที่เปิดการแสดงอยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูกาลนี้เน้นเฉพาะวิกกลางแจ้งกับโรงหนัง เนื่องจากช่วงอื่นคือหลังฤดูฝนจะมีงานเทศกาล งานวัดเข้ามาแทน ทำให้กลุ่มคนเที่ยวกระจัดกระจาย และถือได้ว่าเป็นฤดูแห่งการเดินสายของเพลงถูกทุ่งด้วย”³³

³¹ สัมภาษณ์สุรชัย สมบัติเจริญ วันที่ 22 มิถุนายน 2541

³² สัมภาษณ์เย็นจิตร พรเทวี วันที่ 20 มิถุนายน 2541

³³ “สัมภาษณ์ชีวิตถูกทุ่งเปิดวิก บันทึกราคาถูกของคนไกลบ้าน,” *กรุงเทพธุรกิจ* (5 ตุลาคม 2538) : 1,2.

แม้โทรทัศน์แพร่หลายพร้อมกับรายการบันเทิงนานาประเภท การเปิดการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งยุคใหม่ ก็ยังได้รับความนิยมในหมู่คนชนบท นอกจากจะเดินสายในชนบทเป็นธรรมเนียมปกติที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ยุคแรก วงดนตรีลูกทุ่งยังจะได้เปิดการแสดงสร้างความบันเทิงให้กับคนชนบทที่มาอาศัยอยู่ในเมืองกรุงอีกด้วย และรูปแบบวงดนตรีที่อลังการมากขึ้นตามยุคสมัยถือเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟังผู้ชมที่จะได้สนใจติดตามผลงานต่อไป และทำให้นักร้องเพลงลูกทุ่งมีแนวโน้มจะต้องพึ่งพานายทุนภายนอกกันมากขึ้นด้วย

แม้แต่นักร้องผู้โด่งดังอย่างพุ่มพวง ดวงจันทร์บนเส้นทางความเป็นนักร้องของเธอก็ได้อาศัยนายทุนสนับสนุนด้านการทำวงดนตรีด้วยเช่นกัน วงดนตรีพุ่มพวง ดวงจันทร์ยุคแรกที่เธอร่วมกันจัดตั้งกับซีระพล แสนสุขสามีคนแรกเมื่อครั้งแยกตัวออกจากวงไวพจน์ เพชรสุพรรณ (ประมาณปีพ.ศ.2517-19) เป็นวงดนตรีขนาดเล็กมีลูกวงเพียง 20 คนเปิดทำการแสดงแถวสุโขทัย กำแพงเพชร พิษณุโลกและตาก แต่ก็ไปไม่รอดเพราะสู้ค่าใช้จ่ายไม่ไหว จึงต้องปิดม่านวงดนตรีพุ่มพวง ดวงจันทร์ยุคสร้างเนื้อสร้างตัวลง จากนั้นเธอได้ไปร้องเพลงประจำวงดนตรีศรีเพชรศรีสุพรรณ 1 ปี แล้วย้ายไปร้องประจำวงขวัญชัย เพชรร้อยเอ็ดอีก 1 ปี ต่อมาได้พบกับประจวบ จำปาทองและทำสัญญาว่าจะอยู่ในสังกัดบริษัทเทปเสกสรรค์ จำกัดเป็นเวลา 3 ปีโดยทำการบันทึกเสียงและตั้งวงดนตรีให้ ซึ่งขณะนั้นบริษัทเทปเสกสรรค์ จำกัดกำลังปั้นนักร้อง 3 คู่คือ เสรีรุ่งสว่าง-พุ่มพวง ดวงจันทร์ สุชิน สีนสงเสริม-กัมภีร์ แสงทอง และชัชฎา ชินรัตน์-พรชัย พรหมปัญญา และได้จัดวงดนตรีขึ้นมาได้แก่ วงคู่ขวัญชีวิเสรี-พุ่มพวง วงคู่ทรัพย์สินสุชิน-กัมภีร์และคู่เสนหาชัชฎา-พรชัย ภายหลังเอื้อ อารีย์ผู้ที่แต่งเพลงสนับสนุนให้คอนที่อยู่กับบริษัทเทปเสกสรรค์ จำกัด ได้เสียชีวิตลง พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้เข้าไปอยู่ในอุปการะของนายจำรัส อังกินันท์ จนกระทั่งปีพ.ศ.2526 วงดนตรีพุ่มพวง ดวงจันทร์ภายใต้การดูแลผลประโยชน์ของซีระพล แสนสุข ได้ลงทุนทำวงใหม่อีกครั้งตระเวนเดินสายเปิดการแสดงทั่วประเทศ จนสามารถผ่อนเครื่องดนตรีที่เขาซื้อหมดภายใน 1 ปี วงดนตรีพุ่มพวงมีลูกวงทั้งหมด 200 คนและมีค่าใช้จ่ายคคกันละ 50,000-100,000 บาท ต่อมาซีระพล แสนสุขเสียชีวิตประมาณปีพ.ศ.2530พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้กลับมาเป็นนักร้องรับจ้างอีกครั้งโดยระยะแรกรับจ้างกลุ่มธุรกิจธรรมเสริญ รุ่งเสรีชัยและกั๊กมาเป็นหน้าทีของมานิตย์และมุนี อังกินันท์ที่เป็นผู้จัดการด้านธุรกิจวงดนตรีพุ่มพวง ดวงจันทร์จนกระทั่งเธอเสียชีวิตลงในปีพ.ศ.2535³⁴

³⁴ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (22-28 มิถุนายน 2535) : 18.

5.1.2.2 กระบวนการผลิตผลงานเพลง

ความทันสมัยของระบบการบันทึกเสียงและเทปคาสเซตที่ได้พัฒนาขึ้นในวงการเพลงไทยส่งผลให้มีการผลิตเพลงถูกหุ่กันออกมาจำนวนมากมายและเข้าสู่ระบบธุรกิจค่ายเพลงที่แบ่งปันกันอย่างกว้างขวาง

แถบบันทึกเสียงหรือเทปบันทึกเสียงแบบคาร์ทริดจ์ (Cartridge) ซึ่งมีการสั่งเข้ามาจากต่างประเทศตั้งแต่ราวปี 2500 ยังไม่นิยมแพร่หลายเพราะมีลักษณะเป็นดิสก์สี่เหลี่ยมขนาดใหญ่และราคาค่อนข้างแพง ในขณะที่แผ่นเสียงบรรจุได้เพียง 2-4 เพลง (Speed 78 และ Speed 45) ได้พัฒนาเป็นเทปคาสเซต (Cassette) ที่มีขนาดเล็กกะทัดรัด สะดวกในการเล่นและบันทึกเสียง³⁵ ประกอบกับเครื่องเล่นเทปคาสเซตก็พัฒนาจนมีคุณภาพดีขึ้น ราคาไม่แพงนักเมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องเล่นแผ่นเสียง ในขณะที่แผ่นเสียงบรรจุได้เพียง 2-4 เพลง (Speed 78 และ Speed 45) เทปคาสเซตที่พัฒนาขึ้นในระยะแรกสามารถบรรจุเพลงได้จำนวนมากถึง 20-24 เพลง³⁶ เทปคาสเซตจึงรุกเข้ามาในตลาดเพลงอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ระบบการบันทึกเสียงก็เป็นระบบที่ทันสมัยมากขึ้น จากเดิมในระบบเก่าเวลาบันทึกเสียงก็ต้องร้องไปพร้อมกันเลยทั้งนักร้องและนักดนตรีที่จะต้องบรรเลงเพลงนั้นด้วย ไมโครโฟนมีเพียงตัวเดียว ห้องอัดที่ตีหน้อยเท่านั้นจึงจะมีไมโครโฟนสำหรับนักร้องและสำหรับนักดนตรีทั้งวงอีก 1 ตัว การที่ต้องทำงานไปพร้อมๆกันของนักร้องและนักดนตรีมักมีข้อผิดพลาดเสมอ ก็จะต้องบรรเลงกันใหม่ บางทีนักร้องร้องผิด หรือดนตรีบางชิ้นผิดปกติก็ต้องเริ่มกันใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะพิถีพิถันมากเริ่มกันหลายรอบจนกว่าจะเป็นที่พอใจของครูเพลงหรือทุกๆฝ่าย³⁷ ระบบการบันทึกเสียงที่ได้พัฒนาขึ้นในเวลาต่อมาสร้างความสะดวกให้อย่างมากซึ่งนักร้องและนักดนตรีบางทีก็ไม่ต้องมาเจอกันเลยตั้งแต่ มนตรี โรจนถาวร ผู้ควบคุมการบันทึกเสียงแห่งห้องบันทึกเสียงไพบูลย์ สตูดิโอฮอชิวาถึงพัฒนาการของระบบการบันทึกเสียงที่พัฒนาขึ้นว่า

“สมัยก่อนมีห้องอัดอยู่ 2 แห่งเท่านั้นคือที่ศรีกรุงกับกมลสุโกศล ถือว่าทันสมัยที่สุด เป็นการอัดแบบ 2 แทร็ค ถึงห้องอัดไพบูลย์นี้

³⁵ สมกมล ลิ้มปิจัย, “บทบาทของระบบธุรกิจเพลงไทยสากลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเพลง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 88.

³⁶ ฉกาจ ราชบุรี, “ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2507-2535”, หน้า 127.

³⁷ คำให้สัมภาษณ์ของชาญชัย บัวบังคร ในรายการครั้งที่ 711 “สมัยศ ทศนพันธ์ในสายตาของข้าพเจ้า” (วันศุกร์ที่ 26 พฤศจิกายน?) เทปบันทึกเสียงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า

คอนแรกก็อัตราแบบ 2 แทร็คเหมือนกัน เพิ่งจะเปลี่ยนเป็น 16 แทร็ค ระบบมัลติแทร็ค เป็น 16 ร่องเสียงเมื่อปี 24 นี้เอง ในข้อที่ว่าทันสมัยกว่าระบบเก่าก็คือมันสะดวกแก่นักร้องและนักดนตรี เมื่อเป่าหรือตีคีย์เพี้ยนผิดโน้ตไปครึ่งตัวก็สามารถจะแก้ไขเครื่องเล่นเฉพาะชิ้นนั้นได้ ไม่ต้องเล่นใหม่ทั้งวงเหมือนวงสุนทราภรณ์ ของครูเอื้อที่อัดกันสมัยก่อนนั้นและสมัยนี้นักร้องกับนักดนตรีก็ไม่ต้องมาบันทึกพร้อมกัน อัดคนตรีไว้ก่อน นักร้องค่อยมามิคซ์เสียงใส่ทีหลังก็ได้ หรืออย่างเสียงคนตรีที่สามารถปรับให้ทุ้มแหลมได้ คนตรีจีน โหนเป่าหรือสียาว ไปก็ยังตัดเสียงให้สั้นลงได้ ไม่ต้องมานั่งเป่าใหม่ให้เสียเวลา ดัง ไปก็ลดเสียง ได้อีกด้วยเครื่องบันทึกระบบใหม่ ซึ่งขณะนี้ก้าวหน้าไปถึงระบบ 24 แทร็คแล้ว”^{๒๖}

ห้องสตูดิโอที่ใช้บันทึกเสียงร้องและเสียงคนตรีในยุคใหม่มีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยซึ่งสั่งซื้อจากต่างประเทศ ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ซินธิไซเซอร์ การแซมปลิง(Sampling) เป็นต้น ทำให้เทปเพลงที่ผลิตขึ้นมีคุณภาพดีกว่ายุคเก่าก่อนมากทั้งความชัดแจ่มใส ไม่มีเสียงรบกวนในเนื้อเทปหรือมีน้อยมาก ช่วงกว้างของเสียงคนตรี(Range) กว้างขึ้นคือมีเสียงที่ต่ำมากและสูงมากขึ้น คุณภาพของเทปเพลงดีขึ้นทำให้มีผู้นิยมซื้อเทปฟังกันเป็นจำนวนมาก

และจากระบบการบันทึกเสียงและเทปคาสเซตที่มีประสิทธิภาพทันสมัยสร้างความสะดวกในการผลิตเพลง ทำให้มีเพลงออกมามาก ในปีพ.ศ.2523 มีห้องบันทึกเสียงชั้นนำ อาทิ กมลสุโกศล คิงส์ซาวด์ โรด้า ไพบูลย์สตูดิโอ(มี 3 ห้อง) ยูนิคเคอริโอ และวี.ซี เป็นต้น การผลิตผลงานเพลงออกมาได้เป็นจำนวนมาก ดังเช่นการประมาณการผลิตเพลงของห้องบันทึกเสียงต่างๆ ประมาณว่าแต่ละห้องจะผลิตเพลงออกมาได้ไม่ต่ำกว่าวันละ 5 เพลง รวม 8 ห้อง ก็เป็นวันละ 40 เพลง นอกจากนั้นยังมีงานนอกเวลาของห้องบันทึกเสียงเหล่านี้ในภาคกลางคืนอีกและมีห้องบันทึกเสียงขนาดเล็กซึ่งใช้สำหรับบันทึกเสียงของนักร้องโดยเฉพาะหรือเพลงที่ใช้วงคนตรีขนาดเล็กอยู่อีกหลายแห่งซึ่งจะทำให้การผลิตเพลงเพิ่มขึ้นได้อีกไม่น้อยกว่าวันละ 10 เพลง รวมแล้วแต่ละวันจะมีเพลงที่บันทึกเสียงเสร็จเรียบร้อยเพื่อเตรียมจัดทำเป็นแผ่นเสียงและเทปคาสเซตได้ถึงวันละไม่ต่ำกว่า 50 เพลง”^{๒๗} และจากการสรุปเรื่องธุรกิจเทปคาสเซต

^{๒๖} ทวีป คำประเสริฐ “ความในใจของผู้ควบคุมห้องบันทึกเสียง” มติชนรายวัน(30 สิงหาคม 2526) : 6.

^{๒๗} สมพงษ์ สิงห์สุวรรณ, “ความสูญเปล่าของวงการเพลงไทยปี 23 100 ล้าน ดัง 10 เพลง(2)” มติชนรายวัน (พฤศจิกายน 2523) : 7.

ของฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย (2529) พบว่าในแต่ละเดือนมีเทปคาสเซตใหม่ออกมาไม่ต่ำกว่า 15-20 ชุด⁴⁰

สำหรับระบบการผลิตเพลงที่ได้เข้าสู่ระบบนายทุนก็เนื่องจาก สมาคมดนตรีแห่งประเทศไทยได้ผลักดันกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 ฉบับปรับปรุงแก้ไขจากพ.ร.บ.คุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ.2474 ซึ่งเป็นกฎหมายคุ้มครองการผลิตและการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของผู้ผลิตและผู้แต่งเพลง⁴¹ ประกอบกับในช่วงนั้นได้มีการผลิตเครื่องเล่นเทปและวิทยุขนาดเล็กที่ผู้ฟังสามารถพกติดตัวฟังได้ตลอดเวลาที่เรียกว่า Sound About หรือ Walkman เครื่องเสียงชนิดนี้เป็นที่นิยมของวัยรุ่นอย่างแพร่หลาย และเครื่องเล่นวิทยุและเทปทั่วไปที่มีอยู่ในท้องตลาดก็มีราคาถูกลง นักฟังเพลงจึงตื่นตัวในการฟังเทปเพลงมากขึ้น บังคับให้นักร้องและผู้ผลิตและศิลปินต่างพากันตื่นตัวในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงใหม่ๆออกสู่ท้องตลาดอย่างมาก นายทุนเริ่มมองเห็นช่องทางในการแสวงหากำไรจากการทำธุรกิจค้าเพลง วงการเริ่มกลายเป็นระบบธุรกิจเทปอย่างจริงจังขึ้นมา ทำให้ผู้ผลิตคือบริษัทเทปที่ขยายกิจการมาจากบริษัทแผ่นเสียงเดิมและก่อตั้งขึ้นใหม่อีกเป็นจำนวนมากหันมาสร้างนักร้องให้อยู่ในสังกัดของตนโดยรับผิดชอบในกระบวนการผลิตทั้งหมดตั้งแต่การผลิตจนถึงมือผู้บริโภค มีระบบการผลิต การโปรโมชันและการจัดจำหน่ายครบวงจร อีกทั้งถ้าที่จะทุ่มทุนเพราะไม่ต้องกังวลกับการถักดอบทำเทปปลอม เป็นผลให้วงการเพลงไทยเข้าสู่ระบบธุรกิจที่เป็นขั้นตอน

สำหรับวงการเพลงลูกทุ่งมีบริษัทหรือค่ายเพลงที่ดำเนินการผลิตผลงานเพลงออกสู่สาธารณชนหลายค่ายด้วยกัน อาทิ ห้างหุ้นส่วนนางฟ้า โปรโมชัน(2519) ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงงานอุตสาหกรรมเลปโก้(2521) ชัวร์ออดิโอ จำกัด(2524) เมโทรแผ่นเสียง-เทป(1981)จำกัด(2524) เอส.ที จำกัด(2530) โปรมิเคียมาร์ท(2531) นิธิทัศน์โปรโมชัน(2532) ท็อปโกลด์มิวสิก(2532) สมาร์ททอมป์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์(2534) เอส.เอ็น.อาร์.โปรโมชัน(2534) บ็อกซิ่งฮาร์ด จำกัด(2534) ซีวี.มิวสิก(2535) ฯลฯ⁴² ศิลปินเพลงที่เป็นนักร้อง นักดนตรี นักแต่งเพลงและนักเรียบเรียงเสียงประสานต่างก็เข้าสังกัดอยู่ในค่ายต่างๆแทบทั้งสิ้น ทำให้การดำเนินธุรกิจและการ

⁴⁰ "ธุรกิจขายเทปออกดอกฮวบ ชีการโปรโมททำคนเขียน" สยามรัฐ(ศุกร์ที่ 1 มกราคม 2530) :13.

⁴¹ "พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521" ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่ม95 ตอนที่143 (18 ธันวาคม 2521),หน้า 22-41.

⁴² ค่ายเทปเพลงที่ผลิตเพลงลูกทุ่งในระยะภายหลังปีพ.ศ.2535 มีอีกเป็นจำนวนมากดูภาคผนวก ข.

คือเป็นผู้จัดการได้ว่าจ้างให้หุ่มพวง ดวงจันทร์ร้องเป็นเพลงๆละ 3-4 พันบาทเดิมที่ทำสัญญากันไว้ 8 เดือน คอนหลังเปลี่ยนเป็น 1 ปี มีเพลงออกมา 4 ชุดๆละ 10 เพลง ค่อมามีปัญหาเกี่ยวกับโอนำเรื่องสัญญาไม่เป็นธรรมที่เธอรู้สึกว่ามีโทษเอาเปรียบจนเกินไป” จึงได้ไปสู่มงาของไพจิตร ศุภวาริ แห่งซีบีเอสและพีที. โปรโมชัน พร้อมกับเปิดตัวในสังกัดใหม่ด้วยชุดคั๊กแคนหมู่กโบว์(พ.ศ.2529) มันเป็นครั้งแรกในชีวิตนักร้องของเธอที่ได้รับส่วนแบ่งจากการขายเทปมีวันละ 4 บาท(เป็นการแบ่งเปอร์เซ็นต์ตามหลักธุรกิจเทปปัจจุบันนี้) ก่อนหน้านี้อีกก็ได้เป็นเพลงๆละไม่กี่พันบาท⁴⁵ แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีเงื่อนไขข้อกำหนดต่างๆแต่การสังกัดค่ายเทปมีความสำคัญสำหรับการเป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งยุคใหม่โดยเฉพาะต่างต้องการแรงเชียร์ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เอกพจน์ วงศ์นาค นักร้องเพลงลูกทุ่งชื่อดังคนหนึ่งเขาได้ออกผลงานเพลงชุดแรกเมื่อปีพ.ศ. 2527 คือชุดทหารเกณฑ์คนจน เต๋อ ดอกสะเดาผู้ชักนำเข้าสู่วงการได้ลงทุนเองโปรโมทเอง ส่วนการจัดจำหน่ายได้มอบหมายให้บริษัทสยามซัวร์(ซัวร์ออดิโอ)จัดจำหน่าย งานเพลงชุดนี้ไม่ได้ทำให้ชื่อของเอกพจน์ วงศ์นาค เป็นที่รู้จักของผู้ฟังเพลงขึ้นมาเนื่องจากขาดปัจจัยสำคัญคือการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง เอกพจน์ได้ออกผลงานเพลงต่อมาอีก 2 ชุดคือ ไอ้หนุ่ม ค.ช.ค. และชุดเห็นเขากอดกัน(2528) ซึ่งก็ทำให้เขาต้องหยุดร้องเพลงไปรวม 2 ปี แล้วหวนกลับมาอีกครั้งที่จะเข้าสังกัดบริษัทเทป สยามซัวร์(ซัวร์ออดิโอ)ในปีพ.ศ.2530 เอกพจน์ วงศ์นาคได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเข้าสังกัดค่ายเทปของเขาว่า “ก็มาคิดว่าไม่ได้การแล้ว จากคอนแรกที่ไม่อยากเข้าสังกัดบริษัทเทป เพราะไม่อยากถูกเอาเปรียบจากข้อสัญญาผูกมัด คัดสินใจเข้าบริษัท เพราะบริษัทเรียกเรื่องมานานแล้ว”⁴⁶ เมื่อเข้าสังกัดบริษัทภายใต้การทำงานที่เป็นระบบ ความพร้อมทั้งด้านเงินทุนและเครื่องมือเครื่องมือนอกจากนี้ชื่อของเอกพจน์ วงศ์นาคแจ้งเกิดในวงการเพลงลูกทุ่งจากเพลงทหารเกณฑ์คนจนซึ่งเป็นเพลงที่เขาเคยร้องมาแล้วในชุดแรกที่เขาเองปีพ.ศ.2527 การไม่ได้ทำออกมาในรูปแบบของการสังกัดบริษัท ด้านหนึ่งแม้ว่าในแง่ความเป็นอิสระในการทำงานจะสามารถทำออกมาได้เต็มที่สมดังความต้องการก็ตาม แต่ข้อเสียที่ติดคามมาก็คือ การขาดแคลนเครื่องมือเครื่องมือ เงินทุน

นักร้องมีโอกาสโด่งดังได้ด้วยการสนับสนุนของค่ายเพลงที่ต่างแข่งขันกันทั้งสร้างความแปลกใหม่ในแนวเพลง สร้างภาพลักษณ์ของนักร้องรวมทั้งการโปรโมชันที่สำคัญมาก ธุรกิจเพลงไทยสากลขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันเพื่อขายผลงานเพลงหลายรูปแบบโดยเฉพาะทางการโฆษณาซึ่งมีการทุ่มทุนจำนวนมหาศาล ดังเช่นในปี 2530 ดันทุนในการผลิตเทป

⁴⁴ ขนิษฐ กุภาบุญ, “หุ่มพวง ดวงจันทร์โดนสัญญาเอาเปรียบ?”, สยามรัฐ(6 พฤษภาคม 2529) : 8.

⁴⁵ ผู้จัดการรายสัปดาห์ (22-28 มิถุนายน 2535) : 18.

⁴⁶ เอกพจน์ วงศ์นาค (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บุ๊กแบงส์, 2540), หน้า 33

ชุดหนึ่งประมาณ 20% ค่าโฆษณาสูงถึง 70 % และค่าใช้จ่ายอื่นๆอีก 10 %⁴⁷ อิงภาวะแข่งขันในตลาดที่เพิ่มขึ้นทุกปี ค่าโฆษณาต่างเปิดศึกทางด้านค่าโฆษณาเพลงเพื่อค้นหาเพลงของคนขายได้ คิดป็นรุ่นใหม่อย่างก็อด ชักรพรรณ์ อาบครบุรี ซึ่งงบประมาณในการโปรโมต 5 ชุดแรก(หัวแก้วหัวแหวน)กว่า 50 ล้านบาท⁴⁸

สื่อที่ใช้มีหลายประเภททั้ง วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ โทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเพราะโทรทัศน์ขยายวงกว้างสามารถเข้าถึงประชาชนมากขึ้นและราคาเครื่องรับโทรทัศน์ยังได้ลดลงตามลำดับทำให้อัตราการชมโทรทัศน์ของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วย⁴⁹ โทรทัศน์จึงเป็นตัวจักรสำคัญในการโฆษณาเผยแพร่เพลงไทยสากลโดยเฉพาะเมื่อมีการจัดทำมิวสิกวิดีโอกันขึ้นตั้งแต่ประมาณปี 2530 เป็นต้นมา

วิทยุยังคงเป็นสื่อสำคัญในการเผยแพร่เพลงลูกทุ่งโดยเฉพาะภาค A.M. ซึ่งส่งกระจายเสียงกว้างขวางทั่วประเทศ การแข่งขันโฆษณาผลงานเพลงของค่ายเพลงต่างๆที่เกิดขึ้นกระทำกันทั้งในทางลับและเปิดเผยจนเกิดวัฒนธรรมการอัดเขียดเพลงให้คนฟังทางอ้อม อาศัยความถี่ที่จัดวางตัวเวลาอันเหมาะสมก็มีผลทำให้เพลงเป็นที่นิยมได้ หรือที่เรียกว่า “คิวเพลง” จากการศึกษาของชกจริง ปลดเปลื้อง คิวเพลงได้เข้ามามีบทบาทต่อรายการเพลงลูกทุ่งก่อนโดยสันนิษฐานกันว่าได้เกิดมีระบบคิวเพลงในรายการวิทยุตั้งแต่ปี 2514 เป็นต้นมา⁵⁰ จากข้อเขียนของไพฑูริย์ บุตรขันกล่าวถึงการข้างเปิดเพลงว่า

...ทำไมเพลงลูกทุ่งตกต่ำอย่างนี้ใครคนหนึ่งถามผมมา ผมตอบว่ายังไม่ตกหรอกครับ นักฟังเพลงคามต่างจังหวัดทั่วประเทศยังต้องการฟังอยู่แต่การอัดเขียดให้เขาฟังโดยระบบ “ข้างคัง” แบบซ้าๆซากๆ และกรอกหูทุกๆชั่วโมง นี่สิเป็นระบบที่กำลังงอกงามเจริญเติบโตขึ้นมาทุกวัน และเป็นแผลเนื้อร้าย ผมขอเรียกว่า “มะเร็งในวงการเพลงลูกทุ่ง” อันสืบเนื่องมาจากพวกนายทุนผลิตแผ่นเสียงขายป็นพวกแรกนำมาเผยแพร่ จนกระทั่งถูกลามไปอย่างกว้างขวาง ในขณะที่ การข้างเปิดหรือข้างคังในยุคนี้ทำลายความบริสุทธิ์ของวงการเพลงอย่างมากเพราะเพลงเป็นศิลปะบริสุทธิ์ไม่ใช่สินค้าที่จะต้องโฆษณาแข่งกันขาย

⁴⁷ “จากวันนั้น...ถึงวันนี้ธุรกิจเพลงไปถึงไหน,” ฐานเศรษฐกิจ 7,339(17-22 สิงหาคม 2530) หน้าพิเศษ2-3.

⁴⁸ “ลูกทุ่งพันล้าน ตลาดใหญ่เพลงไทยวันนี้,” ฐานเศรษฐกิจ(1 กันยายน 2540): 9,10.

⁴⁹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการสำรวจเกี่ยวกับสื่อมวลชนด้านโทรทัศน์ พ.ศ.2537 (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2539), หน้า 47.

⁵⁰ ชกจริง ปลดเปลื้อง, “คิวเพลง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 72-73.

เพลงทุกเพลงของนักแต่งเพลงทุกคน ย่อมมีเสรีในการเสนอต่อผู้ฟังความงามของเพลงเป็นผลแห่งการโฆษณาอยู่ในตัวโดยไม่ต้องโฆษณา ผู้ฟังและประชาชนทั่วประเทศต่างหากเป็นผู้ชี้ขาด เมื่อมีการยึดเอียงหรือกรอกหูกันขึ้น ผลตามมาก็คือความเสื่อมศรัทธาของผู้ฟัง และแน่นอนความแตกดับกำลังสืบคลานเข้ามา เพราะประชาชนจะได้ฟังเพลงในวงจำกัด มีอาณาบริเวณเพียงแคบๆ ความก้าวหน้าของวงการเพลงถูกปิดกั้นด้วยกำแพงข้างเปิดข้างตั้งเสียแล้วหรือ?...

คิวเพลงได้เข้าสู่ระบบเพลงอย่างเป็นทางการเป็นถ้ำเป็นถ้ำและเป็นรูปแบบจริงจังช่วงประมาณปี 2515 เมื่อ เอื้อ อารีบั้นนักร้องคือ สายัณห์ สัญญา และออกอัลบั้มชุดแรก ถูกสาวผู้การ ในขณะที่ตลาดเพลงในขณะนั้นมีนักร้องที่มีชื่อคล้ายคลึงกันคือ สัญญา พรนารายณ์ เอื้อ อารีได้แจกแผ่นเสียงให้กับนักจัดรายการและสถานีวิทยุโดยทั่วไป พร้อมทั้งกำหนดค่าตอบแทนจากการเปิดเพลงให้เป็น "คิวละพัน วันละเพลง" คือ เปิดเพลง 1 เพลงทุกวันที่มีรายการได้ค่าคิวเพลง หรือค่าจ้างเปิดเพลงเดือนละ 1,000 บาท คำว่า "คิวละพัน วันละเพลง" จึงเป็นที่แพร่หลายมาจนถึงขณะนี้⁵¹ เมื่อมีการแข่งขันกันผลิตเทปเพลงออกสู่ท้องตลาด ความรุนแรงของการจ้างเปิดเพลงทางรายการเพลงวิทยุก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปีพ.ศ.2525 เป็นต้นมา⁵² รายการเพลงทางวิทยุมีการรับคิวเพลงไปเปิดเกือบทุกรายการ สปอศโฆษณาในรายการเพลง ซึ่งแต่เดิมเป็นสปอศโฆษณาสินค้าโดยทั่วไป ก็กลายมาเป็นสปอศโฆษณาเทปเพลง สถานีวิทยุมีจำนวนมากขึ้น ผู้เช่าเวลาจัดรายการทางสถานีวิทยุ ในส่วนที่เป็นบริษัทห้างร้าน เจ้าของผลิตภัณฑ์ต่างๆมีน้อยลงมาก ผู้จัดรายการอิสระมีน้อยลง เนื่องจากสถานีวิทยุต่างๆมีระบบประมูลเข้ามาเกี่ยวข้อง ค่าเช่าเวลาแพงขึ้นหลายสิบเท่า ผู้ซื้อเวลาหรือผู้เช่าเวลาส่วนใหญ่จึงได้แก่บริษัทเจ้าของรายการเพลง ในขณะที่เด็วกันค่ายเพลงก็เกิดขึ้นมาก สำหรับเพลงถูกหุงได้เกิดบริษัทเทปหรือค่ายเพลงขึ้นหลายแห่ง การแข่งขันกันย่อมมีมากขึ้นด้วย

การเข้ามาดำเนินธุรกิจของนายทุนทั้งหลายสร้างความตื่นตัวให้กับวงการเพลงที่ต้องแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลาและนำมาซึ่งความอ่อนแอภายในที่ควรจะเป็นไปตามเงื่อนไขทางธุรกิจต่างๆซึ่งต่างก็ต้องปรับตัวเพื่อเอาตัวรอดจากการถูกเอารัดเอาเปรียบกันต่างๆ สำหรับนักร้องเพลงถูกหุงยุคใหม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างสนับสนุนจึงจะสามารถมีชื่อเสียงโด่งดังหรือแข่งกับนักร้องคนอื่นๆและเพลงแนวอื่น ต้องมีวงดนตรีที่มีรูปแบบทันสมัยและมีสื่อช่วยโฆษณาเผยแพร่ผลงานเพลงซึ่งทั้งหมดนี้เงินเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้มีขึ้นมาได้

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 73

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

5.2. การปรับตัวของบทเพลงลูกทุ่งในกระแสเพลงไทยสากลแนวใหม่นำเสนอ

ในยุคที่เกิดมีเพลงไทยสากลแนวใหม่คือแนวสตรีทขึ้นมาเป็นกระแสเพลงนำสมัยในสังคมเมืองและแพร่กระจายสู่สังคมชนบทด้วยโดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่นที่นิยมกันมาก บทเพลงลูกทุ่ง ได้ปรับตัวความทันสมัยทางด้านดนตรีตามสมัยนิยมโดยที่ยังคงรักษาพื้นฐานด้านรูปแบบฉันทลักษณ์ ท่วงทำนองเพลงที่สัมพันธ์กับแนวเพลงของเก่าและประการสำคัญคือด้านเนื้อหาสาระที่น่าเสนอเรื่องราววิถีชีวิตของคนชนบทตามที่เกิดขึ้นจริงอย่างชัดเจน

5.2.1 ความทันสมัยของดนตรีกับรูปแบบบทเพลง

นักแต่งเพลงรุ่นเก่ามักให้ความสำคัญกับการแต่งเพลงแบบฉันทลักษณ์ ซึ่งแม้จะไม่เป็นไปตามแบบแผนก็ต้องมีสัมผัสนอกสัมผัสในเป็นพื้นฐานเสมอ³³ สำหรับนักแต่งเพลงลูกทุ่งยุคเก่าอาทิ ครูไพฑูรย์ บุตรจีน ป. ชื่นประไพชน์ พยงค์ มุกดา พร ภิรมย์ ชาย เมืองสิงห์ หรือ สุรพล สมบัติเจริญต่างก็ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวนี้ ซึ่งส่วนใหญ่จะหนักไปทางการใช้คำกลอน ทั้งนี้คงเป็นเพราะเป็นที่คุ้นเคยของบรรดานักแต่งเพลงลูกทุ่งซึ่งหลายคนไม่ได้ศึกษาเรื่องการแต่งเพลงอย่างเป็นทางการหรือไม่ได้รับการศึกษาเรื่องฉันทลักษณ์ที่เป็นแบบแผนแบบต่างๆ และกลอนเป็นรูปแบบที่รู้จักคุ้นเคยกันแพร่หลายและสามารถแต่งคิดแปลงให้เข้ากับทำนองเพลงที่ใช้กันหลากหลายทั้งเพลงพื้นบ้าน เพลงไทยเดิมหรือเพลงสากลได้สะดวก ซึ่งก็มีการใช้ทั้งกลอนเพลงพื้นบ้าน กลอนสุภาพ หรือรูปแบบคำประพันธ์ที่มีลักษณะคล้ายกลอนที่แตกต่างกันไปในลักษณะสัมผัสหรือจำนวนพยางค์ที่ไม่คงตัวเหมือนกลอน รูปแบบคำประพันธ์ประเภทหลังนี้เป็นที่นิยมกันมากสำหรับนักแต่งเพลงลูกทุ่ง³⁴

³³ สำหรับเพลงสุนทราภรณ์และเพลงลูกกรุง(ซึ่งอาจถือว่าเป็นเพลงแนวเก่าในระยะนี้)แต่ประมาณปีพ.ศ.2511-12 เป็นต้นมาเพราะมีเพลงไทยสากลแนวใหม่เกิดขึ้นผู้แต่งใส่ใจหรือมีความเคร่งครัดในการแต่งเพลงที่เป็นระเบียบแบบแผนมาก โดยเฉพาะเพลงของสุนทราภรณ์นั้นเห็นได้อย่างชัดเจน บทเพลงมีการใช้ฉันทลักษณ์ที่เป็นร้อยกรองแบบฉบับต่างๆ อาทิกลอนโคลง ร่าย กาพย์ ฉันท์ เนื่องจากผู้แต่งนั้นมีพื้นฐานทางการศึกษาและการแต่งเพลงเป็นอย่างดี อู่วรรณภรณ์ อางหาญ(2535) “การศึกษาวิเคราะห์เพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์” และสมบัติ กิ่งกาญจนวงศ์ (2534) “การวิเคราะห์เพลงลูกกรุง”

³⁴ สามารถดูการวิเคราะห์การใช้รูปแบบคำประพันธ์เพลงของนักแต่งเพลงลูกทุ่งรุ่นเก่าดังกล่าวได้อย่างละเอียดในงานการศึกษาของ จำรูญ หอมระรื่น(2534) “วรรณกรรมเพลงของพร ภิรมย์”, ภัทษา ภักดีบุรี(2535) “การศึกษาวรรณกรรมเพลงของไพฑูรย์ บุตรจีน”, เศรษฐา จักรไชย (2535) “การวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสุรพล สมบัติเจริญ”, นุชกร ครุฑวงศ์(2537)

ระยะภายหลังจากการเสียชีวิตของสุรพล สมบัติเจริญ มีนักแต่งเพลงลูกทุ่งที่สร้างสรรค์งานเพลงหลายคนทั้งหน้าเก่าและหน้าใหม่ที่มีเข้าสู่วงการกันตลอดเวลา⁵⁵ นักแต่งเพลงลูกทุ่งทุกคนต่างให้ความสำคัญและเน้นเรื่องการใช้ฉันทลักษณ์เป็นหลักในการแต่งเพลงซึ่งถือเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งของเพลงลูกทุ่งที่ได้สืบต่อกันมาซึ่งแนวเพลงไทยสากลใหม่มักไม่ค่อยใส่ใจหรือให้ความสำคัญกันเลย⁵⁶

เพลงไทยสากลแนวใหม่มักนิยมนำทำนองเพลงสากลต่างๆมาใช้กันมาก มีทั้งลอกเลียนทำนองมาเปลี่ยนเนื้อร้องเป็นภาษาไทย และปรับคดมาเพียงบางส่วน ซึ่งเทคโนโลยีทางการเรียบเรียงเสียงประสานที่เป็นระบบทันสมัยก็สามารถทำได้อย่างง่ายดาย จึงมีการเสริมแต่งจังหวะทำนองใหม่ๆ ได้อย่างมีอิสระ อาจถือเป็นการสร้างสรรค์งานรูปแบบหนึ่งที่ไม่มีความถูกต้อง ไม่มีรูปแบบตายตัว และมักนำรูปแบบดนตรีหลายประเภทมาผสมผสานกันเช่น แร็ปผสมกันแจ๊ส และจังหวะและทำนองเพลงแบบใหม่ๆที่เกิดขึ้นจะบังคับรูปแบบคำประพันธ์ให้เป็นอิสระไปจากฉันทลักษณ์ต่างๆ ดังจะเห็นได้ว่าเพลงไทยสากลแนวใหม่นิยมแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนตลาดซึ่งอาจมีหลายบทแตกต่างกันไปในแต่ละเพลงและคำประพันธ์ที่มีรูปแบบคล้ายกลอนเปล่าก็กล่าวไปเรื่อยๆจนจบเพลง โดยที่ไม่คำนึงถึงฉันทลักษณ์หรือความสัมผัสคล้องจอง⁵⁷ ดังเช่น

ต่างก็มองฉันเป็นคนบ้านนอกคนหนึ่ง ต่างก็มองฉันคงจะเพี้ยนไป

หลายคนมอง มองอย่างนี้ เห็นฉันเป็นคนประหลาด

มีสายตาคน คนหนึ่งมองอยู่ ไม่เคยรู้ตัวมาก่อน

มีสายตาเขอคอยมองดูอยู่และไม่เหมือนใครคนอื่น

“วรรณกรรมเพลงของพองค์ มุกดา: การศึกษาวิเคราะห์”, วิจารณ์ คณิศกร(2541) “บทเพลงลูกทุ่งของชาย เมืองสิงห์ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์” อู้อ้างอิงท้ายเล่ม

⁵⁵ ประวัติความเป็นมาของนักแต่งเพลงที่มีผลงานเผยแพร่ช่วงพ.ศ.2511-2535 อู้อ้างอิงตามหน้า ๑.

⁵⁶ สัมภาษณ์ชลธิ ธารทอง วันจันทร์ที่ 9 พฤศจิกายน 2541 และดูการวิเคราะห์รูปแบบคำประพันธ์เพลงของชลธิ ธารทองอย่างละเอียดในงานศึกษาของมาลินี ไชยชานาญ(2535)

“วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชลธิ ธารทอง” หรือลักษณะการใช้รูปแบบคำประพันธ์เพลงของชูเลียม กิ่งทองนายหนึ่งคณะผู้แต่งเพลงลูกทุ่งให้กับนักร้องเพลงลูกทุ่งภาคใต้หลายคนต่อหลายคนในช่วงตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2512 เป็นต้นมาในงานศึกษาของนพพร ตำนสกุล(2538)

“การวิเคราะห์วรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของชูเลียม กิ่งทอง” อู้อ้างอิงท้ายเล่ม

⁵⁷ สุพมาต จันทร์, “การวิเคราะห์เพลงไทยสากลแนวใหม่ในช่วงปีพ.ศ.2524 ถึง พ.ศ. 2534,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536), หน้า 23.

แต่เธอมองเห็นในภาพลึกเกินคนอื่น
ข้างในความเพี้ยนและความบ้าบอฉันก็ยังมีเรื่องเหงาฉันก็ยังมีเศร้า
เพียงสายตาเธอคนเดียวมองอยู่และไม่เหมือนใครคนอื่น
มีสายตาเธอเจอตัวจริงข้างในเธอดูเป็นคนประหลาด

(เพลงคนประหลาด/วงผู้หญิง)

หรือบางบทเพลงที่มีลักษณะเป็นกลอนตลาด แต่ก็ก็จะแตกต่างจากกลอนตลาดตรงที่
จำนวนคำในแต่ละวรรคจะแตกต่างกันทั้งมีขึ้นอยู่จังหวะและทำนองเป็นตัวบังคับ เช่น

ตาแล้วเอ๋ยที่คอยคิด โกลด์	โกลด์แสนโกลด์ดวงใจหดหู่
กลิ่นน้ำคาวที่ไหลพร่างพรู	อดสูเมื่อเธอจาก โกลด์
เหงาหัวใจเมื่อ ไม่มีขอ	ยังละเมอเพื่อไปคิดถึงสาย
ยังระทมขึ้นขมดวงใจ	ร้องไห้ทุกคืนเพื่อเธอคนเดียว
คั่งเมฆลอยมีรุ้ทิศทาง	เคว้งคว้าง ไม่มีจุดหมายที่ใด
ตั้งคนโง่งมหลงลมเธอได้	เธอจากโกลด์ไม่หวลกลับคืน
ทนทุกข์จนชีพคนมลาย	ลมหายใจสูญสิ้นชีวา
ยังระทมขึ้นขมจรรยา	รักมาร้างจากจากโกลด์นิรันดร์

(เพลงไม่มีเธอ/สาว สาว สาว)

การปรับไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ของเพลงลูกทุ่งส่วนหนึ่งนั้นเนื่องมาจากระบบการเรียบ
เรียงเสียงประสานในระบบทันสมัยที่มีเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการเรียบเรียง
เสียงประสานและการบันทึกเสียงในวงการเพลงไทย Linn Drum หรือเครื่องสร้างจังหวะกลอง
ที่ผู้เรียงเสียงสามารถบันทึกการเล่นกลองเก็บไว้และเรียกเสียงกลองที่มีความหนักแน่นมาใช้ใน
การบันทึกเสียง โดยไม่จำเป็นต้องตีกลองจริงๆอีกต่อไป ซึ่งเริ่มเป็นที่แพร่หลายในเพลงแนว
สตริงก่อนที่จะเข้ามาสู่วงการเพลงลูกทุ่ง บริษัทโซน่าฯเอามาใช้กับหุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นคน
แรกสำหรับ “กระแจะ” สไตล์ของเพลงเปลี่ยนไป คนตรีก้าวไปสู่ความเป็นสากลมากขึ้น เพลง
กระแจะ...เข้ามาฉี ผลงานการแต่งของฉพ นูริรันต์ อยู่ในชุดอ้ออ้อหล่อจัง(สิงหาคม 2528)

สร้อย...เขยิบ เขยิบ เขยิบ เขยิบ เข้ามาฉี

กระแจะ กระแจะ กระแจะ กระแจะ เข้ามาฉี...

หากว่าคุณรัก ปีกดวงใจปอง แต่คุณมัวนั่งมองฉันก็ขอดี

โกลด์เข้ามาฉี คิดเข้ามาฉี ถ้าจะรักสาวต้องก้าวไว

ลูกกระท้อนหนา ถ้าจะให้หวาน ค่อยๆทุบรับทานหวานขึ้นมาได้

หากว่าชอบฉัน หมั้นมาเอาใจ จะไปไหนลูกไก่ในกำมือ(สร้อย)

มาดก็น่าสู้ หุ่นก็แจ่มแจ๋ว เรื่องตั้งแมงวงงนอนในกุฏิ

ให้คนมือแป้นุคมะพร้าวฉี บิบกะทิเมื่อไรจะได้มัน

ก็ตัวรักเขาเฝ้าแต่มองตา ห่างตั้งวาสองวาโลยังขาสั้น
เกิดมาเป็นชายถ้ามัวอาย กันอีกก็วันจะได้เฝ้าไข่มุกแดง

โนเพลงกระแจะเข้ามาซึ่งกลายเป็นการปฏิวัติรูปแบบของเพลงลูกทุ่ง จะมีเพียงเนื้อร้องและลีลาการร้องเท่านั้นที่ยังเป็นลูกทุ่งอยู่ และเพลงลูกทุ่งได้ปรับใช้จังหวะและทำนองเป็นสากลมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับสมัยนิยมดนตรีสดริงและเพลงแนวไทยสากลแนวใหม่ที่มีกัคนำเสนอจังหวะและทำนองเพลงแบบแปลกใหม่มาเสนอให้ฟังกันอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตามเพลงลูกทุ่งก็ยังคงรักษาสัมพันธ์กับแนวเพลงของเก่าคือเพลงไทยเดิมและเพลงพื้นบ้านเอาไว้ด้วยอย่างชัดเจน ดังเช่นเพลงรักจากที่บางปะกงคัดแปลงมาจากเพลงไทยเดิมทะเลบัวและเพลงแขกมอญบางขุนพรหม เพลงนี้เป็นเพลงโด่งดังเพลงหนึ่งมีเนื้อร้องว่า

ไผ่พวงหลงเฝ้าสาวเจ้าบางปะกง พางววยงหลงเก้อเพื่อหา
ไช้เวรกรรมจำพรากจากไปไกลคา ในอุราระทมครมใหม่
เจ้าทำเหม็นพี่หมอง ไช้เจ้าหมองพี่เหมือนผ้าพันกันเปื้อนนานก็เดือนร้างไป
โยมาตัดไม้ตรีน้องมีแฟนใหม่ ทั้งชวานาไรไปกับหนุ่มเศรษฐี
น้องลืมเรือบด นั่งรถร่ามงามด้วยศักดิ์ศรี
ยามที่ล่องเรือมาตามประสาบ้านเรา หากคนถามข่าวมองหาสาวไม่มี
ชีวิตแทบขาดรอน

บางปะกงน้ำคั่งขึ้นๆลง ใจนองศกก็คั่งเลอะเลื่อนกะล่อน
ปากน้ำเค็มไหลขึ้นก็ขิดก็จาง ใจของนางร้างราเลยจากจร
ใจนารีสวสศคคงคดตั้งถ่าน้ำ พี่จับพายจ้ำคองต้องช้ำแน่นอน
ต้องจอดเรือขอตาแม่กานดาจามองอน วอนหลวงพ่อโสธรช่วยคลายขอกขู่
เจ้าอยู่แห่งไหน อยู่ใกล้หรือไกลสุดดู ได้ยินเพลงร้องน้องจงชื่นชู
พี่จะคอยพชอยู่ก็บางปะกง

เพลงรักจากที่บางปะกงเป็นผลงานการแต่งและขับร้องโดยสกลโล รุ่งโพธิ์ทองหรือนายวันชัย โรจนวิสัย(12 มกราคม 2494-ปัจจุบัน) พื้นเพเป็นคนจังหวัดสมุทรปราการ บิดาทำขวัญนาค มารดาทำนา เมื่อเรียนจบม.5แต่งเพลงได้ เพลงแรกที่ร้องบันทึกแผ่นเสียงแต่งเองคือ เพลงคำด้อยเพียงดิน แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก จนกระทั่งประมาณปีพ.ศ.2517-18 มีชื่อเสียงโด่งดังและได้รับความนิยมมากจากเพลงรักจากที่บางปะกง เพลงเทพธิดาผ้าชิ้น(2529) เป็นเพลงที่คัดแปลงจากทำนองเพลงไทยเดิมและเป็นเพลงที่โด่งดังมากอีกเพลงหนึ่ง มีเนื้อร้องว่า

ว่างจากงานหว่านไถจะร้อยมาลัยใบข้าวห้อยคอสาวเจ้าปา
เจ้าเป็นเทพธิดาของบ้านนาบ้านทุ่งนุ่งผ้าถุงไทยเดิม หน้าสวยคล้ายแดดแรง
แก้มแดงไม่แดงเดิม เจ้าไม่เคยห่อหิมเดิมค้อดินสอพอง

ช่างขยันการเรือนมิเชื่อนหน้าทีสิ่งทีดีทีควร เฝ้าถนอมอมนวน
หอมหวนทวนลมทุ่งหนุ่มก็มุ่งหมายปอง ค่าดงก็เข้าเรือนพึ่งแม่เดือน
ให้ไฉ่ตรง หากมีชายหมายปองระวังเจอบของเหลือเคน

แม่ดอกบัวที่อยู่ในสระจะบานคอยพระหรือบานคอยเณร ถ้าบานคอยพี่
ไว้พุ่มนี้ตอนเพล...คอยได้ไหมคนดี

พ่อเคยพูดหลายทีคิดจะมีบ้านใหม่ชื่อโบราณคดีแฉ
หากเลือกวีรชอุหาเงนเลือกนางอุแม่ นันแหละแน่เข้าที บ้านเรือนสะอาดคา
พูดจาสนาะดี คำน่าพริกทุกทีเสียงคำดีจนทุ่งสะเทือน

นักร้องที่ขับร้องเพลงเทพธิดาฟ้าขึ้นคือเสรี รุ่งสว่างหรือนายบุญเชื้อ รุ่งสว่าง(พชที่ 3
กุมภาพันธ์ 2498-ปัจจุบัน) พื้นฐานครอบครัวทำนาอยู่ที่อ.บางปลาเ้า จ.สุพรรณบุรี จบการศึกษา
ชั้นป. 4 ผลงานเพลงที่ขับร้องส่วนใหญ่แต่งโดยชลธิ ชารทอง อาทิ เพลงจดหมายจากแม่(2522)
เพลงไอ้หนุ่มรถซุง(2522) เพลงไม้เรียว(2522) เพลงไฟกินไฟ(2524) เป็นต้น

สำหรับผู้แต่งคือชลธิ ชารทอง เป็นนักแต่งเพลงชื่อดังที่แต่งเพลงให้กับนักร้องเพลงลูก
ทุ่งหลายคน ชื่อจริงคือนายสมนึก ทองมา(ศุกรที่ 31 ธันวาคม 2480-ปัจจุบัน)⁵⁸ เกิดที่บ้านกง หมู่
ที่2 ตำบลสระสี่เหลี่ยม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี เป็นบุตรคนเดียวของนายผัน นางส้มเกลี้ยง ทองมา
บิดามีอาชีพเล่นลิเก เรียนจบม.6 ประกอบอาชีพรับจ้างบ้าง เป็นกรรมกรบ้าง เกษตรกรบ้างจน
กระทั่งได้เข้าสู่วงการเพลงเมื่อมีอายุ 20 ปี ครูสำเนียง ม่วงทองหัวหน้าวงดนตรีรวมดาวกระจาย
รับเข้าประจำวงและเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่าชลธิ ชารทอง หน้าที่หลักในระยะแรกที่เข้ามาอยู่วง
ดนตรีรวมดาวกระจายคือเก็บประตูและแบกกลอง ได้มีโอกาสร้องเพลงบ้างถ้ามีนักร้องไม่สบาย
ครูสำเนียง ม่วงทองเป็นผู้สอนการแต่งเพลงให้ และมีพื้นฐานทางภาษาไทยและการประพันธ์คืออยู่
แล้วจึงสามารถเขียนแต่งเพลงได้โดยอย่างรวดเร็ว แต่งเพลงแรกให้ศรีศรี ศรีประจวบคือเพลงพอ
หรือยัง(2508) เมื่อปีพ.ศ.2516แต่งงานแล้วคัดสินใจเลิกจากวงการกลับไปทำไร่ข้าวโพดที่จังหวัด
สระบุรี บ้านของภรรยา ก่อนกลับไปทำไร่แต่งเพลงไว้ 2 เพลงไปเสนอนายไม่มีใครซื้อจึงให้
เพลง 2 เพลงกับเด็กกระเป่ารดที่ดำรงรถอยู่บ้มนุคโคโด เอกมัยเพลงที่ให้คือเพลงลูกสาวผู้การและ
เพลงแห่มมปลาร้าขณะที่ทำไร่ประมาณ 4-5 เดือนได้อินเพลงแห่มมปลาร้ากับเพลงลูกสาวผู้การ
เปิดทางวิทยุบ่อยมาก ซึ่งปรากฏว่าเด็กบ้มนคนนั้นได้กลายเป็นสายัณฑ์ สัญญาและตั้งแตปีพ.ศ.
2518 ชลธิ ชารทองได้ยึดอาชีพนักแต่งเพลงเป็นต้นมา มีผลงานเพลงออกสู่ตลาดมากมาย เขา
แต่งเพลงให้นักร้องหลายคนซึ่งโด่งดังมีชื่อเสียงด้วยกันทั้งนั้น อาทิเช่น สายัณฑ์ สัญญา เสก
ศักดิ์ ภูกันทอง(เพลงทหารอากาศขาดรัก/2520) คาวได้ เมืองตรง(เพลงสาวได้ไว้คู่/2522) เพลง
อาลัยนักรบ/2521) อ้อยทิพย์ ปัญญาธรรม(เพลงอีสานทรานซิสเตอร์/2521) เพลงสาวรถอีแต่น

⁵⁸ สัมภาษณ์ชลธิ ชารทอง วันจันทร์ที่ 9 พฤศจิกายน 2541

เพลงข้าวเหนียวส้มตำ) บุษบา อธิษฐาน(เพลงไอ้โฮบางกอก/2528) เอกพจน์ วงศ์นาค(เพลงรัก เพราะรออ้อม/2532 เพลงแอบฝัน/2530) สุณารี ราชสีมา(เพลงเคียงข้าง/2529 เพลงชายในอุดมคติ /2527 เพลงชายใจเดียว/2533 เพลงรอรอเขาสิม/2533) จินตหรา พูนลาภ(เพลงถาวยไปเยี่ยม บ้าน เพลงหลวงให้หรือขน้อยให้ด้าน/2532) เป็นต้น

ชลธิ ขารทองคัดแปลงทำนองเพลงไทยเดิมในการแต่งเพลงถูกทึ่งเป็นจำนวนมาก อาทิ เพลงข้าวคั้งห้องน้องคั้งครรภ/2522 เพลงจดหมายจากแม่/2522 เพลงทำบุญมากหน้าผากสวย /2522 เพลงน้ำตาใต้เดือน/2526 เพลงกอดแก้ม/2528 พระยาเทษอย/2529 เพลงดาวอีสานเสียง ดวง/2529 เพลงดาวโรงงานคนจน/2533 เพลงดาวโรงงานคนสวย/2533 ฯลฯ

ชลธิ ขารทองยังได้นำจารีตลักษณะของเพลงพื้นบ้านมาปรับประยุกต์ในการแต่งเพลงอีกด้วย เช่นนำรูปแบบคำประพันธ์ของเพลงเกี่ยวข้าวมาใช้ เพลงเกี่ยวข้าวนี้เป็นเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่งเคยเป็นที่นิยมแพร่หลายมากของคนในสังคมไทย เกษตรกรเริ่มลงมือทำการไถหว่าน ปักดำข้าวในราวเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน ซึ่งเป็นฤดูฝนและจะเริ่มเก็บเกี่ยวประมาณเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ การเกี่ยวเกี่ยวหากทำช้าอาจเกิดความเสียหายเพราะเก็บไม่ทันอย่างหนึ่ง กับอีกอย่างหนึ่งเพื่อเป็นทางบรรเทาความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและเรียกคนมาช่วยจึงได้มีการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวขึ้น ถ้าที่ใดมีการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวขึ้น ที่นั่นก็มักจะมีคนช่วยมาก ทั้งที่มาช่วยเปล่าและที่มาช่วยอย่างอื่นเรียกว่าเอาแรงกัน เพลงเกี่ยวข้าวมี 2 แบบ แบบหนึ่งร้องตอนที่กำลังเกี่ยว อีกแบบหนึ่งร้องเมื่อตักหน้าคั้นมาหุคพักเกี่ยว ต้องตั้งวงหรือตั้งแถวเล่น ร้องไปซึ่งแบบหลังนี้ละแวกอ่างทอง สุพรรณบุรี อโยธยา สิงห์บุรี เรียกว่าเพลงเดินคำ มีเอกลักษณ์คือถูกคู่ร้องรับว่า เฮ้...เฮะ หรือ เฮ้ เฮ้ เฮ้ เฮ้ สำหรับเพลงที่ร้องเมื่อเกี่ยวก็เหมือนกันแล้วแต่ว่าใครจะเอาเพลงอะไรมาร้องก็ได้ บ้างก็เอาทำนองอื่นมาร้อง เอาเพลงเรือมาร้องว่ากันไปสนุกๆ เพลงเกี่ยวข้าวเป็นเพลงสั้นๆ มีเนื้อไม่มาก สำหรับตอนที่รู้จักกันดีก็คือ เกี่ยวเอะหนามแม่เกี่ยว ออย่ามัวแดเหลียว เคียวจะบาดมือเอ๋ย^{๓๐}

ชลธิ ขารทองนำรูปแบบคำประพันธ์เพลงเกี่ยวข้าวมาแต่งเป็นเพลงเกี่ยวรวงเกี่ยวรัก (2532) มีเนื้อร้องว่า

เกี่ยวเถิดนะแม่เกี่ยวอย่ามัวแดเหลียวเคียวเคียวจะบาด นิ้วก้อย
แม่ขาดใจที่คงขาดเพราะคมเคียว ใบข้าวแว้งบาดแก้มแดงข้างเคียว นำรัก
เหลือเกินเชียวว่าเคียวสวยจริงแม่เฮ้ย

ดวงอาทิตย์ไม่เคยสุมวันพระจันทร์ไม่เคยสุมคืน ทะเลไม่เคยสุมคลื่น
ผีสิงงามชื่นไม่ได้เลย ถูกชวานาตั้งแต่ชายคาทวดเลย สาบานได้เลยไม่เคยหลายใจ
หัวนี้แต่เคียวจะหักเมื่อมาเกี่ยวรักสาวรุ่นกระเดาะ เคียวของ

^{๓๐} เอนก นาวิกมูล, เพลงนอกศตวรรษ, หน้า 228-233.

พี่มันเปราะากแล้วจะเคาะไปทันใด หนุ่มเงินล้านเขามาบ้านบ่อไป เกี้ยวรักซาก
กระไร ไม่สบายเหมือนเกี้ยวรวงเอ๋ย

นอกจากนี้ชลธิ ธารทองยังได้แต่งเพลงแก้อันเป็นจารีตลักษณะของการเล่นเพลงพื้นบ้าน
ที่สำคัญอีกแง่มุมหนึ่ง ดังเช่นเพลงกินข้าวกับบ่อไร (ทำนองเพลงไทยเดิมคันทรรพ/2519) มีเนื้อ
ร้องว่า

บอกนิตเถอะนะคนดี บอกพี่สักคำ งามข้าที่บ้านของเข้ากินข้าวกับบ่อไร
ถึงได้นำรักสาวนิก สาวตั้งนางฟ้า อยากรจะฝากรักหนักหนารักเข้าได้ไหม
ปากคอกางคิ้วจิ้มลิ้มพริ้มคั้งนางฟ้า ยามเชอชมายชชคานิกประหม่าในใจ
มีแฟนหรือยังคงคิดบอกพี่สักคำ ใครเป็นคู่ควงประจำโชคดีเหนือใคร
มีแฟนหรือยังคนคิดบอกพี่เอาบุญ ขอเป็นคู่ควงแม่คุณว่าใจ ว่าใจ
ยามเมื่อเชอเมียงมองพี่ก็มองช้องตา พี่ผวาใจลอย
ใจพี่ลอยกลางเดือนเหมือนคั้งคนละเมอผลอติมหาใจ

ขับร้องโดยสายัณห์ สัญญา หรือสายัณห์ สีเสมอ(29 มกราคม 2495-ปัจจุบัน) ภูมิลำเนา
เดิมอ.เค็มบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี จบป.4 บิดามารคாத่านา ด้วยการสนับสนุนของผ่องศรี
วรรณุช จึงได้เป็นนักร้องและนักเดินทางเครื่องอยู่วงดนตรีผ่องศรี วรรณุชโดยใช้ชื่อว่ากำชัย ราษฎร์
บำรุง จากนั้นย้ายไปอยู่กับวงดนตรีอื่นๆอีกหลายวง ร้องเพลงบันทึกแผ่นเสียงเพลงแรกรักเธอเท่า
ฟ้าและเพลงผลัดคู่โดยใช้ชื่อว่าสายัณห์ สัญญา และได้มีชื่อเสียงขึ้นมาด้วยผลงานเพลงลูกสาว
ผู้การ(2516) เพลงแห่มปลาร้า(2516)เป็นผลงานการแต่งของชลธิ ธารทอง สายัณห์ สัญญาเป็น
นักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงและมีบทเพลงที่ได้รับความนิยมมากคนหนึ่ง จากผลงานการแต่ง
ของนักแต่งเพลงคนต่างๆ ชลธิ ธารทองแต่งให้ก็มีเป็นจำนวนมากมาย อาทิ เพลงน้ำตาอีสาน
(2518-19) เพลงนักร้องเพลงพเนจร เพลงข้าป่าลิมคั้น(2520) เพลงวานนี้รักวันนี้ลืม(2528) ฯลฯ

สำหรับเพลงกินข้าวกับบ่อไร ชลธิ ธารทองได้แต่งเพลงแก้คือเพลงกินข้าวกับน้ำพริก
(ทำนองเพลงไทยเดิมคันทรรพ/2519) ขับร้องโดยผ่องศรี วรรณุช มีเนื้อร้องว่า

คูรี มาถามรู้จี้ ทุซ้กินใคร เข้าชู้บ้าน โกล ไก่แก้ท่ามาแลตาปรอย
ปากหวานจริงพอรูปหล่อจะมาขอสัมพันธ์ เจอฉันก็เพียงชั่วครู่คูมาทำสาออย
กินข้าวกับน้ำพริกซิจะถึง ได้สะได้สวย บ้านน้องไร่ไร่ไร่รวยมีแต่กึ่งแต่หอย
เก็บผักคักน้ำคามาประตาคนป่าคนคง ค่ำลงอาบน้ำตามคลอง น้ำในคลองน้ำลอย
ไม่เคยเสริมทรงองค์เอบของเหลวของปลอม เหลือบขงรินไรบินคอมไม่ให้คอม
เนื้อกรอย ผู้ชายหมายครองเนื่อนวลก็สงวนท่าที อย่างดีผลอโผลให้มองก็ให้มอง
นิตหน้อย กินบ่อไรก็สวยเพราะเขาสวยประจำ ธรรมชาติสร้างมา ไม่ต้องทหาหน้าตา
ให้มันเหมือนลิเกเขาก็แก่เลิศลอย คนในกรุงนุ่งยาวสวมรองเท้าสูงซ้ง คงจะพั่งสักรวัน
ลองไปเดินบ้านฉันไม่ถึงทันสามวา คคคันนาตาลอย

ลพ บุรีรัตน์เป็นนักแต่งเพลงอีกคนหนึ่งที่แต่งเพลงให้กับนักร้องเพลงลูกทุ่งหลายคน
 ลพ บุรีรัตน์มีชื่อจริงว่านายวิเชียร คำเจริญ(เสาร์ที่ 12 เมษายน 2475-ปัจจุบัน) ภูมิลำเนา.ท่ารุ่ง
 จ.ลพบุรี ครอบครัวยุโรปประกอบอาชีพทำนา จบการศึกษาที่โรงเรียนการช่าง จ.ลพบุรี เอกศัคม
 และช่างไม้เป็นวิชารอง ด้วยความตั้งใจอยากเป็นนักร้องจึงสมัครเข้าประจำวงดนตรีกรุงเทพแมน
 โบ๊ซของคำรย์ วงศ์อาบุหรือบั้งละ ยังไม่มีชื่อเสียง ในปีพ.ศ.2504 ด้วยความกรุณาของไพฑูรย์
 บุตรพันธ์ที่ฝากฝังให้อยู่วงดนตรีจุฬารัตน์ของมงคล อมาตยกุล ทำให้ได้เริ่มต้นชีวิตการเป็นศิลปิน
 ที่วงดนตรีจุฬารัตน์ในตำแหน่งนักแต่งเพลงและทำงานจิปาละ แล้วยังออกร้องเพลงด้วยในนาม
 กนก เกตุกาญจน์(2507) แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในบทบาทของนักร้อง ในระหว่างที่อยู่วง
 ดนตรีจุฬารัตน์ได้มีโอกาสใกล้ชิดและเรียนรู้การแต่งเพลงจากครูนักแต่งเพลงไพฑูรย์ บุตรพันธ์
 และมงคล อมาตยกุล ลพ บุรีรัตน์เริ่มแต่งเพลงที่ขับร้องเองเพลงแรกคือเพลงกอดหอมอนนอน
 เพื่อ(ทูต ทองใจร้องต่อมา) แต่งเพลงบ้านโกธี่เรือนเคียงให้ชาย เมืองสิงห์ แต่งเพลงหยาดฟ้ามา
 ดินให้กับโฆสิต นพคุณซึ่งเป็นนักร้องในวงดนตรีจุฬารัตน์ ต่อมาในราวปีพ.ศ.2515ก่อนที่วง
 ดนตรีจุฬารัตน์จะยุบวงลง ลพ บุรีรัตน์ได้ร้องบันทึกเสียงด้วยผลงานการแต่งเองเป็นเพลงแนว
 สนุก คือเพลงเดี๋ยวก็หว่านเสียวรอก เพลงโนราห์หาย เพลงขอลูกก่อน(เริ่มใช้ชื่อลพ บุรีรัตน์จาก
 การตั้งของไพฑูรย์ บุตรพันธ์) พ.ศ.2516 ตั้งวงดนตรีลพ บุรีรัตน์แต่ก็ไปไม่รอด ชีวิตตกอับมาก
 ในช่วงปีพ.ศ.2518 จึงหันไปทำทำผงซั๊กฟอกปลอมขายเพื่อเลี้ยงครอบครัว และร้องเพลงที่ห้อง
 อาหารแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ระหว่างนี้ได้แต่งเพลงเข้าคือไทยเป็นเพลงที่ ก้องเพชร
 แก่นนครได้รับรางวัลเสาอากาศทองคำจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีปี
 พ.ศ.2520 ในฐานะเพลงที่มีเนื้อร้องสร้างสรรค์สังคม และเป็นรางวัลเกียรติยศรางวัลแรกในชีวิต
 ของลพ บุรีรัตน์ จากจุดนี้เพื่อนร่วมวงการเพลงเห็นถึงความสามารถในการแต่งเพลงจึงหาทาง
 ช่วยเหลือให้กลับเข้ามาสร้างสรรค์งานเพลงอีกครั้ง ลพ บุรีรัตน์แต่งเพลงให้กับนักร้องเพลงลูก
 ทุ่งหลายคน อาทิ ขอดรัก สลักใจ(เพลงจำใจคู่ เพลงเด็กมันขี้ขี้ เพลง30 ยังแจ๋ว)ศรเพชร ศร
 สุพรรณ(เพลงใจจะขาด เพลงเข้าเวรรอ เพลงมอเดิร์นไรค์ท่าหล่น) สายัณห์ สัญญา(เพลงเกลียด
 ห้องเบอร์ 5 เพลงคนนอกหักพักบ้านนี้) ฯลฯ และได้มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
 จากการแต่งเพลงให้กับพุ่มพวง ดวงจันทร์ ชุดอื้อฮือหล่อจัง(2528) ซึ่งทั้งสองได้เคยร่วมงานกัน
 มาก่อนตั้งแต่ปี2525 ในชุดดวงดาดวงใจที่ลพ บุรีรัตน์แต่งให้บางเพลง ปีพ.ศ.2526 เพลงชุดดาว
 นาสั่งแฟนและชุดนัคพบหน้าอำเภอ ตั้งแต่ชุดอื้อฮือหล่อจัง(2528)ซึ่งถือเป็นผลงานที่ประสบ
 ความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดังสุดขีดทั้งสองก็ได้ร่วมงานกันมาโดยตลอด พุ่มพวง ดวงจันทร์โด่ง
 ดังเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมจากแฟนเพลงอย่างมากจากผลงานเพลงของลพ บุรีรัตน์ อาทิ
 เพลงผู้ชายในฝัน(2529) เพลงห่างหมอย...ถอยนิค(2529) เพลงดึกแค้นผูกโบว์ เพลงหนูไม่รู้
 เพลงหนูไม่เอา ฯลฯ

ในการแต่งเพลงลพ บุรีรัตน์ยึดหลักฉันทลักษณ์มีสัมผัสนอก สัมผัสใน ไม่เว้นแม้แต่ เพลงที่มีเนื้อหาดลกขบขัน^{๑๑} และยังได้นำจารีตลักษณะของเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์ด้วยในด้าน หนึ่งเอารูปแบบคำประพันธ์มาใช้เช่น เพลงหัวใจว่าแห้วตัดแปลงเอาเพลงล้อมาเป็นสร้อยเพลง พุ่มพวง ดวงจันทร์ขับร้อง(สิงหาคม 2528)

(สร้อย)ฉวนยาเอ๊ย ฉวนยาแห้ว หัวใจว่าแห้วไม่รู้จะเรไปหาใคร
จะฟังคนหนุ่มก็กั้มใจแท้ จะฟังคนแก่ไม่รู้จะแย่คอนไหน
จะฟังคนหนุ่มก็กั้มใจแท้ จะฟังคนแก่ก็กลัวคนแก่ตายไว
จะซื้อเป็ดฉวน เอ๊ยไอ้ที่หย่อนๆ จะซื้อเป็ดมอญ เอ๊ยเอามาอนแกว่งไกว
ราคาของเป็ดนั้นมันก็คงไม่แพง แต่เรื่องคนแกว่งนี่ซิจะหาที่ไหน
ทรวดทรงองค์เอวนี้ก็ไม่เหลวไม่ละ ไม่ถึงกับถอดหลุดอันผละนี่สนใจหรือไม่
เพิ่งเริ่มวัยหวานมาเมื่อวานนี้เอง ออเซาะไม่เก่งแต่ร้องเพลงพอได้
ถ้าใคร ไฟแรงมาชิรารับแกว่งเป็ด ไอ้ละเหยไอ้ละเห่ หายว่าแห้วไวๆ...
หรือเพลงด็กแดนผูกโบว์ ที่มีสร้อยเพลงนำมาจากบทถูกขู่ของลำตัด

(สร้อย) ด็กแดนโยงโย้ผูกโบว์ที่คดอกง่าป่า ด็กแดนโยงโย้ผูกโบว์ที่คดอกง่าป่า
หนุ่มๆกระซุมกระซวย นุ่งกางเกงขาก๊วยแบกไหสุรา
เข้าเซเย็นเซจึงได้เป้มาเอี่ยมมาหา เห็นคอนไม่เมาบอกว่าเราไม่จามเลยหนา
ไม่มาจะไม่เห็นมา แต่พอเมาเห็นเราโสกา ชมว่าสวยตรงมาทัก
ผ้าขาดตั้งศอกยังบอกน่ารัก เพราะหนักสุรา(สร้อย)

เห็นมาเป็นมา ที่ไม่มานะ ไปไหนหนา หรือคอนไม่มา
พี่มีสาวเข้านั่งจี๊ะจ๋า เริ่มเมาแล้วพี่ถึงมา ถูกใครเขาไล่ถึงมา
ทำเป็นซึ้ง เอนมาซบ เข้าซบก็ซบๆ อ้อสลบคาตา(สร้อย)

นอกจากนี้บทเพลงของลพ บุรีรัตน์แต่งนั้นมักจะเป็นเพลงแนวสนุก และมีการเล่นมุข ดลกที่มักพูดในเรื่องทางเพศแบบสองแง่สองง่ามของเพลงพื้นบ้าน จนถือว่าเป็นต้นตำหรับเพลง ลูกทุ่งแบบสองแง่สองง่าม โดยมีเทคนิคเขียนเรื่องให้ไปทางอื่น แต่ผู้ฟังสามารถรับรู้ได้ในเรื่องที่ แฝงอยู่ เช่น เพลงที่เด็ดพุ่มพวง ที่เนื้อความโดยรวมพูดถึงการตีราคาตัวของพุ่มพวง ดวงจันทร์ แต่แฝงเรื่องทางเพศจากความเชื่อที่ว่าความกว้างของหน้าผากผู้หญิงจะบ่งบอกขนาดของอวัยวะ เพศ เพลงที่เด็ดพุ่มพวง มีเนื้อร้องว่า

^{๑๑} บอกร ฝ้ายเทศ, "ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของผู้ประพันธ์เพลงลูกทุ่ง ลพ บุรีรัตน์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า150.

(สร้อย) พุ่มเอ๋ย พุ่มพวง ใครอยากจะควงกับพุ่มพวงเชิญมา
หน้าผากเป็นล้านๆ แล้วพี่ดูซิไม่รวมทั้งทีละใบหน้าใบคา
หน้าผากก็เป็นล้าน มีถ้าใครต้องการก็เชิญมา
พวงแก้มก็เป็นล้านอยากหอมนานๆก็รีบมาซะ
ปากบางแถมช่างซื่อ ช่างไปนั่งอึดอึดครั้งละล้านกว่า
ถูกตาชุกชนขี้เล่น ฤทศกาวเหมือนควาที่เค่นอันนี้จำเป็น
ต้องคิดสองล้านห้า(สร้อย)

ทุกส่วนสมควรด้าน ที่ทุกคนไม่คำนึงเห็นด้วยหนา
ทรงพุ่มพอดีคุณเอ๋ย อดเขาได้เลย อาฮ้า อาฮ้า
พุ่มพวงหวงทีเค็ด ถ้าไม่มีแหวนเพชรแล้วอย่ามาสู้ซ่า
อย่างเห็นละพีเป็นหายง่วง อดอยากทราบไหมละได้หายห่วง
ทีเค็ดพุ่มพวงก็หน้าผากใจขา(สร้อย)

5.2.2 สาระเพลงลูกทุ่ง : ภาพสะท้อนวิถีชีวิตของคนชนบทในภาวะความเหลื่อมล้ำของเมืองกับชนบท

เพลงลูกทุ่งปรับสู่ความทันสมัยทางด้านดนตรีซึ่งมีความเป็นสากลมากขึ้นโดยที่ยังคงสัมพันธ์กับแนวเพลงของเก่าคือเพลงพื้นบ้านและเพลงไทยเดิมเอาไว้เป็นพื้นฐานแล้ว นอกจากนี้ทางด้านสาระของบทเพลงซึ่งมีหลากหลายเรื่องราวที่มีความโดดเด่นที่ได้มีการปรับค่านิยม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีทั้งเรื่องทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดยแก่นของเรื่องนั้นเป็นแง่มุมที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของคนชนบทซึ่งเป็นกลุ่มผู้ฟังเพลงที่สำคัญอย่างชัดเจน⁶¹

การพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมเสรีที่ได้เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1(พ.ศ.2504-2509) ส่งผลทำให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมขยายตัวเติบโตอย่างรวดเร็ว พร้อมกับนำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และสภาพความเป็นอยู่ของคนในเมืองกับคนชนบทซึ่งทำงานในภาคการเกษตรที่เกิดขึ้นอย่าง

⁶¹ สุขุมล จันทวี ได้วิเคราะห์เนื้อหาของเพลงไทยสากลแนวใหม่ในช่วงพ.ศ.2524 ถึง พ.ศ.2534 โดยจำแนกตามสาระสำคัญ(Theme) พบว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักเป็นจำนวนมากที่สุด โดยเฉพาะความรักของหนุ่มสาววัยรุ่นวัยเรียน เนื้อหาอื่นๆที่รองลงไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและสภาพสังคม การให้แง่คิดและปรัชญาชีวิต การให้ความหวังและกำลังใจ เพลงและดนตรี และเนื้อหาเกี่ยวกับการชมธรรมชาติ สุขุมล จันทวี, "การวิเคราะห์เพลงไทยสากลแนวใหม่ในช่วงปีพ.ศ.2524 ถึง พ.ศ.2534."

ชัดเจน สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ทางหนึ่งคือแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) รัฐบาลเริ่มระบุดึงการต้องกระจายรายได้ กระจายความเจริญสู่ชนบท และได้ดำเนินการแก้ปัญหาในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) และฉบับต่อมา^{๘๒}

นโยบายผันเงินเป็นโครงการหนึ่งของรัฐบาลที่มุ่งแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในชนบท โดยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (พ.ศ.2518-กลางเม.ย.2519) ได้กำหนดผันเงินจำนวน 2,500 ล้านบาทจากงบประมาณปี 2518 สู่อุทสาธาต เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นชนบทกันดารพ้นจากความยากจนและมีงานทำในหน้าแล้งจะได้ไม่ต้องวิ่งเข้ามาหางานในกรุงเทพฯ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีมีคำสั่งคว่นให้ทำการผันเงิน 2,500 ล้านบาทสู่อุทสาธาต ให้ทันในฤดูแล้งพร้อมกับได้ตั้งคณะกรรมการใหญ่ขึ้นชุดหนึ่งเรียกว่าคณะกรรมการปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาท้องถิ่นและช่วยเหลือชาวนาในชนบทให้มีงานทำในฤดูแล้ง (ปรชด.) มีรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานเพื่อที่จะสร้างศรัทธากับประชาชนนอกจากนี้ยังได้ตั้งอนุกรรมการติดตามผลขึ้นชุดหนึ่ง มีผู้ตรวจราชการประจำกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานและกรรมการระดับตำบลโดยมีกำนันเป็นประธานกรรมการ แพทย์ประจำตำบล ผู้ใหญ่บ้านและราษฎรอีก 2 คนที่อุทสาธาตเป็นผู้เลือกเป็นกรรมการ มีเลขานุการอุทสาธาตเป็นเลขานุการคณะกรรมการ กรรมการระดับอุทสาธาตนี้จะเป็นผู้เสนอความต้องการของแต่ละตำบลมายังรัฐบาล โดยรัฐบาลได้กำหนดเรื่องที่จะช่วยเหลือเร่งด่วนอันดับแรกคือ เรื่องปากท้อง น้ำ ขุดคลอง สะพานไม้ ทำนบ ฝ่ายกั้นน้ำ อ่างเก็บน้ำ และถนนเสียดก่อน อันดับต่อไปก็จะซ่อมโรงเรียนและอนามัย งบประมาณสูงสุดที่จะช่วยเหลือแต่ละตำบลนั้นเฉลี่ยแห่งละ 5 แสนบาท บางแห่งที่จะเป็นก็อาจจะสูงถึงล้านบาทก็ได้โดยใช้งบประมาณปี 2518 ทั้งหมด^{๘๓}

เมื่อมีข่าวโครงการผันเงินออกมาก็ได้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันมากถึงปัญหาอื่นๆที่จะเป็นถูกใจติดตามมา เงินจำนวนมหาศาลเช่นนี้จะสร้างประโยชน์ให้ราษฎรในท้องถิ่นต่างๆ ได้ก็มากนัก จะเป็นการใช้เงินแบบค่าน้ำพริกละลายแม่น้ำโดยปลาที่อยู่ในน้ำเองก็กินน้ำพริกนี้ไม่ได้หรือไม^{๘๔} เป็นต้น สำหรับเพลงถูกทุ่งได้ด้อเสียงถึงโครงการผันเงินดังกล่าวนี้ไว้ด้วย ดังเช่น

เพลงกำนันผันเงิน(2519) สงเคราะห์ สมัคถภาพงษ์ ผู้แต่ง

กำนันปลุก ตำบลบ้านบ่อ นำข่าวมาบอกผู้ใหญ่บ้านทุกคน
ว่ารัฐบาลผันเงินมาสู่อุทสาธาต ให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละคนเตรียมผันเงิน
มาเป็นรายๆ

^{๘๒} คูสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-6 ในภาคผนวก ๓.

^{๘๓} "รัฐเริ่มแจกเงินแล้ว ตำบลละครั้งด้านตั้งชาวบ้าน 2 คนคุม," ไทยรัฐ (2 เมษายน 2518)

^{๘๔} เดลินิวส์ (3 เมษายน 2518)

(พูด) ย้าว ว่า ใจกันครับ ผู้ใหญ่บ้านก็โกลสอง กองนาง
 รادن้อย ราดใหญ่ หนองไม้ หนองแหน บ้านแค้ บ้านค้อน
 บ้านคอน บ้านแดง ตามที่ผมให้เตรียมโครงการไว้สำหรับผันเงิน
 นั้นแน่ะเสร็จกันหรือยัง ถ้าหากเสร็จแล้วก็มาส่งผม ถ้าหากว่า
 สมควรยังงั้นผมจะได้อนุมัติ(พูดหมู่) ของใครบ้างที่จะได้รับ
 การอนุมัติ

ผู้ใหญ่กลอยบ้านคราบบอกว่าโจรคุกคาม เทียวปล้นชีวิ๊วควาย
 ขอเงินงบประมาณ ชื้อควาย ชื้อบ้าน แจกพวกโจรผู้ร้าย แถมเงิน
 ให้โจรพอใช้พอจ่าย แจกนา แจกไร่ เขาคงจะเลิกเป็นโจร

- (พูด)
1. ผู้ใหญ่กลอย
 2. ครับผม
 1. คิดจะผันเงิน ไปซื้อ ไร่ชื้อนาแจกพวกโจรหรือ
 2. ใช่ ครับผม
 1. ย้าว แล้วผู้ใหญ่รู้ได้ยังไงว่าใครเป็นโจรบ้าง
 2. รู้ครับผม
 1. รู้ได้ยังไง
 2. ก็หมู่บ้านผมเขาเป็นโจรกันทั้งหมู่บ้านเลยครับผม
 1. ย้าว อย่างนั้นก็แสดงว่าผู้ใหญ่กลอยเป็นผู้ที่เลี้ยงโจรนะซี
 2. อู๊ย ไม่ใช่ครับๆ พวกโจรนะมันเลี้ยงผมต่างหาก
 มันปล้นเสร็จ มันก็มาแบ่งเงินให้ผมใช้ครับ
 1. อืม อย่างนั้นก็ดีแล้วนะ ผมจะได้ให้เงินจำนวนห้าหมื่น
 ให้ผู้ใหญ่กลอยเก็บเอาไว้ ถ้าหากว่าใครอยากได้ก็ไป
 ปล้นเอาที่บ้านผู้ใหญ่กลอยก็แล้วกัน
 2. ครับ
 1. อนุมัติ

ผู้ใหญ่คอน บ้านดง บอกคืนแห่งเป็นผง.....

เพลงก่านันผันเงินขับร้องโดยเพลิน พรหมแดน หรือนายสมส่วน พรหมสว่าง(12 มิถุนายน
 2482-ปัจจุบัน) อาชีพเดิมทำนาอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี ด้วยใจรักทางการขับร้องจึงได้เข้ามา
 ประกวดร้องเพลงที่สถานีวิทยุยานเกราะ 540 ซึ่งচারัส วิชาตะวัตหัวหน้าวงดนตรีชุมนุมศิลปิน
 จัดประกวด เพลิน พรหมแดนได้เข้าประจำวง(ประมาณปีพ.ศ.2501)และร้องเพลงบันทึกเสียง
 เพลงแรกทุ่งร้างนางลิ้ม(2504) ในระยะแรกนั้น เขาได้ร้องเพลงถูกทุ่งแนวหวาน ร้องในทำนอง
 ซ้ำๆและมีการเอื้อนเสียงแบบนักร้องถูกทุ่งทั่วไปที่นิยมกัน พ.ศ.2514เริ่มร้องเพลงมีบทพูดเป็น

เพลงแรกคือเพลงผู้ชายในราคา ตามมาด้วยเพลงข่าวสดๆ(2515) จนมาในปีพ.ศ.2516 สงเคราะห์
 สมัคตภาพงษ์ได้รื้อนำเพลงตลกที่มีบทพูดประกอบมาให้ตองร้องดูก็ถูกใจและนับตั้งแต่นั้นมา^{๑๕}
 เพลงประกอบบทพูดแฝงอารมณ์ขันในถ้อยความเสียดสีก็ทยอยออกมาทั้งโดยการแต่งของ
 สงเคราะห์ สมัคตภาพงษ์และคนอื่นๆ อาทิ เพลงอาทิตย์กั๊งกร เพลงลุงตีขี้เมา เพลงโกนจุก
 สิงห์โต(2516) เพลงสมัครคว้น เพลงพรรคกระต๊อบหาเสียง(2519 สงเคราะห์ สมัคตภาพงษ์
 แต่ง) เพลงกินข้าวแกง(2529 กานท์ การุณวงศ์แต่ง) เพลงผสมบทพูดของเพ็ญ พรหมเคนแค้น
 ละเพลงมีสาระทั้งนั้นโดยเฉพาะเรื่องและบุคคลทางการเมืองที่ล้อเลียนแบบคลกขบขัน นอกจากนี้
 เพลงก้านันผั้นเงินก็ยังมีเพลงคึกคึกคึกคึก(ปลายปี2518) ซึ่งล้อเลียนแนวนโยบายการพัฒนาชน
 บทของรัฐบาลม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชเอาไว้อีกด้วยว่า

คึกคึกเป็นคนคึกคึก กลางคืนคืนคึก ตะนั่งนิกนอนคึก
 คึกช่วยคนฮากคนจน ให้สถาตำบล สร้างถนนเชื่อมคึก
 พวกเราไปปรับข้าง(ซ้าย) บุคคลองสร้างทาง ตะเอาตางค์คึกคึก
 (พูด-เอ นี่พวกเราจะตั้งชื่อคลองนี้ว่าคลองอะไรดีละ
 คลองคึกคึก แล้วก็ถนนนี่ละ ถนนคึกคึก แล้วก็สะพานนี่ละ
 สะพานคึกคึก เอนี่เดี่ยวๆนี่อะไรๆ ก็ทำหมดแล้วแล้วปีหน้า
 จะมื่ออะไรให้เราทำอีกบ้างละครับเนี่ย มันจะไปยากอะไรละครับ
 ปีหน้าก็บุคถนนให้มันเป็นคนอง แล้วก็ถมคลองให้มันเป็นคน
 ทำกลับไปกลับมาก็ได้ตั้งหลายครั้ง สบายมาก เอ...คึก...คึกจริงๆ)
 คึกคึกขวัญใจคนจน พวกเราทุกคนเที่ยวไปทั่วทิศ
 ไปเที่ยวอุบลอุคร เที่ยวหาดใหญ่ชุมพรย้อนไปอุครคึกคึก
 ไปไหนไปได้ทุกที่(ซ้าย) เที่ยวกันทั้งปีนั่งรถฟรีคึกคึก
 (พูด-เอ นี่พวกเราจะเรียกรถฟรีนี้ว่ารถอะไรดีละ
 รถคึกคึก เอ เรื่องบินคึกคึกมีมั้ครับ ก็ถ้าหากประชาชนสนใจ เราก้ทำได้)
 แบบนี้หาได้ที่ไหน ชาวจีนชาวไทย ตะซึ่งในดวงจิต
 เจ็บไข้ไปโรงพยาบาล เขาก้บริการรักษาฟรีทุกชนิด
 เจ็บไข้ไปรักษาผ่าตัด(ซ้าย) ไม่ต้องจ่ายอัฐ เพราะเรามีบัตรคึกคึก
 (พูด-ไม่รู้ว่าผมเป็นโรคอะไรครับคุณหมอ เอ้ออาการของคุณ
 เป็นยังไงละครับ เวลาผมมีความสุขผมก็นึกถึงคึกคึก
 เวลาผมมีความสุขผมก็นึกถึงคึกคึก มีหน้าขำผมนอนหลับผม

^{๑๕} ทองขาว, "เปิดอกสามศอก เพ็ญ พรหมเคน ราชาเพลงล้อ," มติชนสุดสัปดาห์, หน้า

หนูไม่รู้ ดีไม่ดี เจียมแนะนำหน่อยซี บนขวานทองเล่มนี้จะอยู่เพื่อไทยหรือให้ญี่ปุ่นดี
จะอยู่เพื่อไทยหรือให้ญี่ปุ่นดี

(เพลงสรรเสริญญี่ปุ่น ขับร้องโดยหมู่พวง ดวงจันทร์ชุดหมู่พวง 32)

ในระหว่างปีพ.ศ.2522-2532 ปริมาณเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มี
ปริมาณการลงทุนในประเทศไทยสูงสุดโดยเฉพาะตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2529 เป็นต้นมา ปริมาณ
การลงทุนของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เนื่องจากในปีพ.ศ.2528 ญี่ปุ่นประสบปัญหาการขึ้นค่า
เงินเยนทำให้หันไปลงทุนในต่างประเทศที่มีค่าเงินต่ำกว่าเพื่อลดต้นทุนการผลิตและการจัด
จำหน่าย โดยเฉพาะกิจการอุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็ก นอกจากนี้ยังเป็นไปด้วยเหตุผลของ
ใจที่มีมาแต่เดิมคือการแสวงหาวัตถุดิบราคาถูก และแรงงานราคาถูก ประเทศไทยจึงมีความ
สำคัญต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเพิ่มค่าเงินเยน การลงทุนของ
ญี่ปุ่นมีอยู่ในแทบทุกสาขาทางเศรษฐกิจทั้งภาคอุตสาหกรรม การก่อสร้าง การค้าและการ
บริการ^{๑๗}

ซึ่งผลจากการดำเนินการตามแนวนโยบายผลิตเพื่อส่งออกโดยได้รับแรงกระตุ้นจากเงินทุนภาย
นอกที่หลั่งไหลเข้ามาจำนวนมากส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศขยายตัวเติบโต
ได้อย่างรวดเร็ว และสำหรับคนชนบทที่อยู่ในภาคเกษตรยังคงมีรายได้น้อยอยู่ในระดับที่ยากจน
มาก ดังเช่นในปี 2523อาชีพทางเกษตรกรรมทำรายได้เฉลี่ยคนละ 11,464 บาท/ปี รายได้จำนวนนี้
ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อบุคคลทั้งประเทศซึ่งได้รับจำนวนเงิน 29,949บาท อีกทั้งยังมีรายได้ต่ำกว่า
อาชีพอื่นๆอีกหลายเท่าตัว คือต่ำกว่าอาชีพอุตสาหกรรมเกือบ 5 เท่าตัว พาณิชยกรรมกว่า 5 เท่า
ตัว และด้านบริการอีกกว่า 2 เท่าตัว ประชาชนชนบทอีกเกือบ 1 ใน 3 ของประชาชนทั้งหมดใน
เขตชนบทหรือประมาณ 10 ล้านคนมีฐานะยากจนกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆของประเทศและ
ค่อนข้างหนาแน่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนบน ประชาชนเหล่านี้ประสบ
ปัญหาอดอยาก ขาดแคลนบริการพื้นฐานในการดำรงชีวิตและมีโรคภัยไข้เจ็บ^{๑๘} และในปี 2532
เกษตรกรรมยังคงเป็นกลุ่มอาชีพที่ยากจนมากที่สุดโดยมีรายได้ประมาณครึ่งหนึ่งของรายได้เฉลี่ย
ทั้งประเทศ^{๑๙}

^{๑๗} ธนิตา กำปันทอง, "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นพ.ศ.2491-
2530" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 138-141.

^{๑๘} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ผลการพัฒนาความเสมอ
พัตนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6, หน้า 3.

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ผลการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคม ปี 2532, หน้า 3.

ปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นกับคนชนบทซึ่งทำมาหากินในภาคเกษตรนั้นมิใช่เหตุมูลฐานที่สำคัญประการหนึ่งคือปัญหาความแห้งแล้งที่ทำให้ไม่สามารถทำการผลิตได้ตามฤดูกาล เพื่องอกทุ่งจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นถึงความแห้งแล้งที่เป็นอุปสรรคในการทำมาหากินของคนในภาคเกษตร ดังเช่น เพลงข้าวนาบึง(2518)เถียง เมืองสุพรรณ ผู้แต่ง/ครเพชร ทรสุพรรณฉบับร้อง มีเนื้อร้องว่า

โอ้แม่ข้าวนาบึงเข้าช่างมานะอดทน คอยแต่น้ำฝนเมื่อไหร่จะหล่นลงมา
ข้าต้องทนภาวนา ขอให้ฝนฟ้าหล่นลงมาให้ที
โอ้เจ้าฝนฟ้าเอ๋ยจงเมตตาข้าหน่อย เพราะข้าทำนาน้อยใจละห้อยแทบสิ้นชีวิต
ฝนจงโปรยปรายนึกว่าสงสารข้าที จงได้โปรดปรานเห็นใจข้านี้ทำนาเท่าไร
อินางเอ๋ย เอ็งเห็นใจข้าหรือเปล่า ออกข้าปวงคร้าวจะไม่มีข้าวใส่กระละมัง
มาช่วยกันบุตรร้อง ถึงคันคลองคงจะมีหวัง จะได้มีข้าวใส่ถึงสองกำดังมาร่วมทำนา
โอ้แม่ข้าวนาบึง สองกำดังเรามาช่วยกันไถ จะได้วิ่งไวๆ จะได้เก็บเกี่ยวขึ้นมา
พอร่วมกันสองคนฟ้าจึงได้เมตตา พระพิรุณบนฟ้าโปรยปรายลงมาข้างทุ่งนาสีทอง
สำหรับภาคอีสานนั้นแห้งแล้งมากกว่าที่ใดซึ่งมีบทเพลงสะท้อนถึงสภาพความแห้งแล้งของ
ดินแดนอีสานที่เป็นอุปสรรคในการประกอบกรงานภาคเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในภูมิภาคนี้เอาไว้จำนวนมาก ดังเช่น

ดินแยกแตกกระแหง ดินไม่มีใบไม้เฒ่าแห้งแรงไม่มี
ผืนมองน้ำคาบรี ไม่มีน้ำที่จะทำนา
โถเวרב้นคาล ให้ชาวอีสานสะอื้นกสีกถ้ำอุรา
ไร่ป่อแห้งคาย โอ้ นายข้าโปรดเมตตาช่วยเหลือคนจน
(เพลงน้ำคาอีสาน-ทำนองเพลงไทยเดิม 2518/ชลชี ชารทองผู้แต่ง/สายัณห์ สัญญาขับร้อง)
ความแห้งแล้งอันเป็นอุปสรรคในการทำไร่ทำนาของเกษตรกรในชนบทเป็นปัญหาที่มีมาอย่าง
เรื้อรังโดยได้มีความพยายามแก้ไขกันโดยวิธีต่างๆ เกษตรกรชาวบ้านได้แก้ไขปัญหาด้านวิถีความ
เชื่อดั้งเดิมอยู่ด้วย ดังเช่นแม่นางแมว มีบทเพลงสะท้อนไว้ว่า

นางแมวเอ๋ยคงเศร้าเหล่าชาวนา ข้าขอความเมตตาจากฟ้าและฝน
เพราะพวกข้าอดข้าวปลาเหลือจะทน เมื่อไม่มีน้ำฝนตกลงมาให้ข้ากระเซ็น
นางแมวเอ๋ยพวกข้าจะทำอย่างไร มีจอมมิไถเอาไว้เฉยๆ
เพราะฝนไม่ตกหัวอกชาวนานี้เอ๋ย ได้โปรดเกิดเหว่ยเทวาฟ้าดิน
นางแมวเอ๋ยพวกข้าออกมาเป็นแถว มาแม่นางแมวเทวาฟ้าคงได้ยิน
แต่งตัวชาวเกาะเพราะไม่มีจะกิน ข้าวปลาตายสิ้น ดินแตกกระแหงกรอบแดงอุคตย้ายป่า
นางแมวเอ๋ย พวกข้าออกมาร่ำขอ อีกทั้งระบำตัวคลกตฤณกุณา
แต่งตัวแปลกๆ ร้องเพลงแห่ไปตามประสา เพราะไม่มีฝนฟ้า พวกเราชาวนาขอฝนฟ้ากันเอง

(เพลงขานาขอฝน/2518/ขับร้องโดยครุเพชร ทรุฑพรหม)

การแห่นางแมวเป็นพิธีขอฝนของชาวบ้าน เมื่อปีโคฝนแล้งชาวบ้านจะทำพิธีแห่นางแมวโดยจัดหาแมวตัวเมียใส่ชะลอมมีฝาปิดแน่น แห่ในคอนเช้าหรือคอนบ่าย โดยเอาไม้คานสอดเข้าไปในชะลอมมีคนแห่แถวล้อมนางแมว คนหนึ่งถือพานน้ำร้องเชิญให้คนมาร่วมพิธี มีการร้องบทแห่นางแมวและเครื่องดนตรีประกอบ เมื่อแห่ไปถึงบ้านผู้ใด เจ้าของบ้านจะเอากระบวยน้ำคักน้ำใส่ชะลอมที่ยังแมว แล้วให้รางวัลแก่พวกแห่ การแห่นางแมวนั้นอาจจะแห่ซ้ำกันหลายวันจนกว่าฝนจะตก⁷⁰

สำหรับคนอีสานมีกิจกรรมงานบั้งไฟ(หรือบ้องไฟ) ซึ่งเป็นงานใหญ่งานหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวอีสาน เป็นการทำให้พิธีขอฝนจากเทวดา อันเนื่องมาจากสภาพแห้งแล้งกันดารมาก จากเดิมเป็นพิธีขอฝนได้พัฒนางานนี้ออกเป็นรูปแบบต่างๆจนกลายเป็นงานรื่นเริงของแต่ละหมู่บ้าน มีการประกวดแข่งขันความสวยงามและประสิทธิภาพของบั้งไฟว่ายิงได้ไกลหรือไกลอย่างไร มีลูกไฟในท้องฟ้าได้นานต่างกันแค่ไหน สำหรับความเชื่อเรื่องการขอฝนจากการวิจัยของ ดร.จินตนา คำรงค์เลิศ(พ.ศ.2526)พบว่ายังผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องดังกล่าวนี้อยู่ได้แก่ เกษตรกรร้อยละ 68.6 ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า 55 ปี ให้ความเชื่อได้ถึงร้อยละ 78.1⁷¹

สำหรับภาครัฐซึ่งตระหนักถึงความแห้งแล้งที่เป็นปัญหาในการทำมาหากินของเกษตรกรในชนบทและเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการอพยพเข้าสู่ตัวเมืองของเกษตรกรตัวชนนั้น ได้พยายามดำเนินงานตามโครงการต่างๆเพื่อแก้ไขมาโดยตลอด ดังเช่นโครงการฝนเทียมอันเป็นวิธีทันสมัย ในปีพ.ศ.2518 ม.ร.ว.เทพฤทธิ์ เทวกุล ที่ปรึกษาฝ่ายวิศวกรรมกรมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แถลงแก่ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับการทำฝนเทียมหรือฝนหลวงเพื่อช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกที่ประสบความแห้งแล้งว่าได้ค้นพบวิธีการใหม่ที่จะช่วยให้การทำฝนเทียมได้ผลดียิ่งขึ้นโดยพยายามเลียนแบบธรรมชาติคือการทิ้งแก๊สแซดเทอรินลงสู่ทะเลในปริมาณ 2-3 ดัน ซึ่งแก๊สนี้จะทำให้ น้ำทะเล ในบริเวณนั้นร้อนจัดและเกิดเป็นไอระเหยในขณะที่เดียวกันก็ใช้วิธีพ่นเกลือและน้ำแข็งแห้งในอากาศเหนือพื้นที่ที่ต้องการจะให้ฝนตกทำให้เกิดการรวมตัวของไอน้ำแล้วแปรสภาพเป็นพายุฝนทำให้ฝนตกลงมาในที่สุด⁷² จากการที่ได้ดำเนินงานไปได้ระยะหนึ่งมีข่าวรายงานถึงผลดีที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเขตภาคอีสานที่รายงานวาระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน บริเวณภาค

⁷⁰ พระยาอนุমানราชชน, ถาวรศึกษาเรื่องประเพณีไทย (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2514), หน้า 46-48.

⁷¹ จินตนา คำรงค์เลิศ, ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และการดำรงชีวิตของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทยตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบันเล่ม 2 (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), 557-567.

⁷² "ใช้งบ 100 ล้านทำฝนเทียมช่วยเกษตรกร," เดลินิวส์ (29 มิถุนายน 2518)

อีสานจะสามารถปักดำได้ผลเพียง 30% กลับได้ผลดีเช่นจังหวัดขอนแก่นการปักดำได้ผลถึง 95%จังหวัดอื่นๆประมาณ 80กว่า %⁷³ โครงการที่สร้างผลดีแก่เกษตรกรดังกล่าวไม่สามารถขยายโครงการได้ซ้ำถูกตัดงบประมาณด้วย ซึ่งการทำฝนหลวงแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณครั้งละ 3-4 หมื่นบาท จากจำนวนงบประมาณที่ต้องการใช้ในระดับเบื้องต้น 100 ล้านบาทเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อเครื่องบินและเคมีภัณฑ์ถูกตัดงบประมาณเหลือเพียง 10 ล้านบาท⁷⁴

นอกจากนี้ในปีพ.ศ.2530 ยังได้เริ่มโครงการนำพระทัยจากในหลวงเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวพระราชดำริหรือโครงการอีสานเขียว งบประมาณที่จัดสรรเพื่อใช้จ่ายในระยะแรกจากปี พ.ศ.2531-2533 เป็นจำนวน 15,096.8716 ล้านบาท พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ อดีตผู้บัญชาการทหารบกผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าวได้ประกาศไว้ว่าจะสามารถทำให้ 17 จังหวัดของภาคอีสานเขียวไปด้วยพืชไม้ธัญพืชภายใน 5 ปี นับจากวันเริ่มโครงการไปจนกว่าจะสิ้นสุดโครงการในสิ้นปี 2535 ซึ่งถ้าหากทำให้อีสานเขียวไม่ได้ อดีตผู้บัญชาการทหารบกบอกว่า “ไปตายเสียดีกว่า”⁷⁵ มีบทเพลงที่สะท้อนถึงภาพแห่งความผาสุกอันเป็นความหวังของชาวอีสานเมื่อโครงการอีสานเขียวได้ดำเนินเกิดขึ้น เช่นเพลงพลิกคืนอีสานมีเนื้อร้องว่า

เหลืองคอกกู่ที่บ้านท้ายทุ่งยามฟ้ารุ่งแสงทองแว่วเพลงท่านองเสียงแคน
แคนไผ่เป่าดังค้อยเด่นแตร ม่วนเสียงแคนกล่อมแดนอีสานบ้านเฮา
มองถิ่นที่เคยสิ้นหวังเริ่มมีหวังฟังแล้วไม่หงอนหงา เทวดาท่านมาพลิกคืนบ้านเฮา
จากแผ่นดินแสนเศร้าให้มีข้าวเต็มนา
หวังความจนคงลอยพ้นผ่านอีสานเริ่มเขียวข้าวเหนียวสุกเต็มท้องนา
คนที่จากบ้านนานซ้าก็หวนมาสู่แดนอีสานบ้านเฮา
เด็กเอ๊ยที่เคยกินดินเลิกกินดินกินถาบค้อยเหมือนเขา นำพระทัยในหลวงปวงชาวเรา
หลังสู่แดนแสนเศร้าอีสานพ้นเงาความจน
อย่างไรก็ตาม ความแห้งแล้งที่ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังต่อมาก็เป็นปัจจัยผลักดันให้

เกษตรกรหรือชาวชนบทที่ไม่สามารถทำงานในภาคการเกษตร ได้เป็นผลดีเพียงพอ ได้เดินทางเข้ามาขอระดับรายได้กันในเมืองหลวงโดยเฉพาะชาวอีสาน จากการศึกษาของประกาย โภชนกิจ (2539) สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรจังหวัดสระเกษเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่กรุงเทพฯเพื่อขอระดับ

⁷³ “ฝนหลวงดำเนินการสืบหน้าช่วยอีสานทำนาได้ผลสูงขึ้น,” ข่าวพาณิชย์ (4 กันยายน 2518)

⁷⁴ “ทวิช หนักใจ โครงการทำฝนหลวงถูกตัดงบล้มเหลว,” สยามรัฐ (11 ตุลาคม 2518)

⁷⁵ “โครงการอีสานเขียวหมื่นล้านบาท บทสรุปของความเป็นไปได้” มติชนรายวัน (อังคารที่ 1 มกราคม 2534)

รายได้ถึงร้อยละ 81.9 เนื่องจากไม่มีระบบการชลประทานทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรหรือการทำนาที่เป็นอาชีพหลัก ได้ตลอดปีและมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนๆละ 1,783 บาท เท่านั้น⁷⁶ และยังคงมีบทเพลงที่สะท้อนถึงปัญหาความแห้งแล้งในภาคอีสานและบทเพลงที่เรียกร้องให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือ ดังเช่น

ผู้แทนอยู่ไหน รีบไปช่วยไทยอีสาน ขวอนสร้างชลประทาน
พี่น้องอีสานขอน้ำทำนา เสี่ยงท้องกั้วจากแคว้นอีสานบ้านป่า
หากแม่น้ำท่านไม่เมตตา ขวอนให้มาเผาศพอีกที
(เพลงขอน้ำทำนา/ชลธิ ขารทองผู้แต่ง)

ความแห้งแล้งนับเป็นอุปสรรคในการทำมาหากินที่สำคัญของเกษตรกร โดยเฉพาะทำให้เกิดการย้ายถิ่นออกที่สำคัญ ซึ่งไม่เพียงภูมิภาคอีสานเท่านั้น เกษตรกรในภาคเหนือก็ประสบปัญหาเดียวกัน จากการศึกษาของสุวัฒน์ ชุ่มจิตต์(2538) ชาวเหนือที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ เช่นช่างเย็บผ้า ไม่ต้องการความช่วยเหลือในด้านการทำมาหากินในเมืองหลวง แต่อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐช่วยเหลือชาวชนบทในท้องถิ่นเดิมของตนเองมากกว่า เนื่องจากสภาพแห้งแล้งทำให้ชาวบ้านต้องยากจนมากขึ้นกว่าเดิม ไม่สามารถทำมาหากินได้ เป็นผลให้เกิดมีการย้ายถิ่นออก⁷⁷

สถิติการย้ายถิ่นเข้าเมืองกรุงของชาวชนบทเป็นแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปี 2503 มีประชากรที่เกิดในจังหวัดอื่นในกรุงเทพฯ ร้อยละ 22.8 เพิ่มขึ้นร้อยละ 27.2, 27.3 และ 33.7 ในปี 2513, 2523 และ 2533 ตามลำดับ⁷⁸ ซึ่งเหตุผลประการสำคัญของชาวชนบทส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ ก็คือเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ⁷⁹ เมื่อเปรียบเทียบกับเหตุผลอื่นที่สำคัญรองลงมา

⁷⁶ ประกาย โภชนกิจ, "การปรับตัวของแรงงานภาคเกษตรต่อสถานการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)

⁷⁷ สุวัฒน์ ชุ่มจิตต์, "วิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวเหนือในมหานครกรุงเทพฯ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 195.

⁷⁸ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานเชิงวิเคราะห์ฉบับที่ 1 การย้ายถิ่น สำนะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533 (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2536), หน้า 28.

⁷⁹ โรจนา กักศิธรรม, "ความซับซ้อนในสาเหตุการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528), หน้า 169.

คือเหตุผลทางด้านครอบครัวและการศึกษา ก็จะเห็นว่าเศรษฐกิจเป็นอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูงเด่น
ดังเช่นตัวเลขในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6

เหตุผลในการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร

ปี	เศรษฐกิจ ชาย--หญิง	ครอบครัว ชาย--หญิง	การศึกษา ชาย--หญิง
2533(ช่วงสามะโน 2528-2533)	63.5--56.4	23.5--30.3	10.8--10.5
2535(ช่วงสามะโน 2533-2535)	62.0--53.2	17.5--32.1	12.9--10.1

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานเชิงวิเคราะห์ฉบับที่ 1 การย้ายถิ่น สามะโน
ประชากรและเคหะ พ.ศ.2533, หน้า 39. และ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ.
2535 (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2537), หน้า 48.

การสำรวจประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ นั้นพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรมาก่อนและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วย ดังเช่นในปี 2528 ชาวชนบทที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรมาก่อน รองลงมาคืออาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและการบริการต่างๆ ตามลำดับ ซึ่งผู้ย้ายถิ่นที่มีอาชีพเป็นเกษตรกรรวมทั้งชาวประมง ผู้ทำงานในเหมืองแร่และผู้ปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเมื่อย้ายมาจะประกอบอาชีพเดิมคือการเกษตรประมาณร้อยละ 1.2 นอกนั้นส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 48.1 เปลี่ยนอาชีพไปใช้แรงงานคืออาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตและกรรมกรอีกประมาณร้อยละ 40.1 ได้เปลี่ยนไปมีอาชีพเกี่ยวกับการให้บริการโดยผู้ชายได้เปลี่ยนเป็นการใช้แรงงานสูงถึงร้อยละ 68.5 และสำหรับผู้หญิงทำอาชีพเกี่ยวกับการให้บริการสูงถึงร้อยละ 58.1^{๓๐} ปี 2531 ผู้ที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรอพยพเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ประมาณ 3 ใน 4 หรือร้อยละ 74.2 ของผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ และส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพช่างหรือผู้ปฏิบัติงานใน

^{๓๐} สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากรเข้าสู่กรุงเทพมหานคร และปริมาณเขต และจังหวัดขอนแก่น (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.), หน้า 24.

กระบวนการผลิตและการบริการ¹¹ มีบทเพลงลูกทุ่งที่สะท้อนถึงลักษณะงานที่คนชนบท
เข้ามาทำในกรุงเทพฯ ซึ่งส่วนมากขายแรงงานในโรงงานและทำงานบริการต่างๆ เช่นเด็กปั้ม เสร
รีฟออาหาร ขับแท็กซี่ ดังเช่นบทเพลงที่ว่า

หนีไกลบ้านมาทำงานคือย่ำ หนีไกลบ้านมาทำงานคือย่ำ

เป็นลูกจ้างเย็บผ้า ก้มหน้าอยู่เอา

บางเมื่อเสร้านายค้าหัวเสีย

เพ็ชใจเทใจเทกายอยากควาคืนเมื่อบ้าน

.....(เพลงคิซอคิซอซาน/พิมพา พรศิริขับร้อง)

อยู่แต่ปั้มน้ำมันทุกวันวี ความรู้พอมิติดคว่กึ่งๆกลางๆ

ความหวังไม่มีแค่คนรับจ้าง จะมีใครบ้างเห็นใจเด็กปั้ม

แม่ที่บ้านนั่งคอยนั่งคอยเงินเดือนลูกส่ง

ปลูกบ้านมีแค่โพงปลอ่ยโลงยังไม่มีฝาค้า

เสื่อผ้าก็เปลืองเงินเดือนก็ดำ ชีวิตเด็กปั้มใครจะซ้าเท่าเรา

น้ำตาเด็กปั้มทำอย่างไรคิหนอ จึงจะหายไหลตลอด

ห่วงพ่อแม่แก่เฒ่า เฝ้าแต่ปั้มน้ำมัน

น้ำมันใครกันรู้บ้าง ยินซะเง้อข้างทางรอเติมน้ำมันให้เขา

เกิดมาอยากจนก็ต้องทนหมองเศร้า

เด็กปั้มอย่างเราเศร้าจริงเศร้าจัง

(เพลงน้ำตาเด็กปั้ม/2532/พิมพา พรศิริขับร้อง)

เป็นเด็กเสริฟอาหารอยู่ร้านเก่าๆ คอยยกเบียร์ชกเหล้าให้เขาประจำ

ดูสายตาบางคนแล้วฉันทบซ้า เขามองดูค้าเหยียบบ่าเหลือคี่

แม่จ้่าถูกมาหางานช่วยใช้หนี ท้ามกลางแสงไฟของโถกีย์และ

แมลงหวี่คอยซ้องคอมพรหมจรรย์ มองเด็กเสริฟอาหารเป็นหญิงใจง่าย

แม่จ้่าหูรื่องให้บ่บ่อยครั้งเหมือนกัน คุณผู้ชายที่มาร้ายๆทั้งนั้น

ครั้นเมาเข้าขั้นชวนฉัน ไปค้ำคีน

(เพลงน้ำตาสาวเสริฟ/2532/แต่งโดยชลธิ ธารทอง/สุนารี ราชสีมาขับร้อง)

ข่อยจากถิ่นดินแดนบ้านนาฟ้าโถง จากบ้านทุ่งมาอยู่สำโรงที่เฮ้อย

อยู่ทำนามานาน มาอยู่โรงงานขยันจริงเอย

ความรักข่อยนั้นยังบ่เคยๆ คนเขาพูด...เปรียบเปรยว่าข่อยเป็นฉันทนา

¹¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจการย้ายถิ่นของประชาชนเข้าสู่กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2531(กรุงเทพฯ :สำนักงานกฤษฎมณตรี, ม.ป.ป.), หน้า 12.

.....(เพลงสาวโรงงาน/2532/พิมพ์ พรศิริขันธ์ร้อง)

จากอีสานแรมปี ขับรถแท็กซี่อยู่ที่เมืองหลวง
คิดถึงแม่แก้มเป็นพวง เคยเป็นคู่ควงฟังเสียงลำเสียงแคน

.....(เพลงแท็กซี่อีสาน/แต่งโดยชลธิ ธารทอง)

อาชีพนักร้องเพลงลูกทุ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของเด็กหนุ่มเด็กสาวชาวชนบทที่ฐานะยากจน มีบทเพลงที่สะท้อนถึงซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวชีวิตจริงของผู้ขับร้อง^{๒๒} ดังเช่น เพลงกราบเท้าข้าโม(สุนารี ราชสีมาขับร้อง) เพลงนักร้องคนจน(แต่งโดยชลธิ ธารทอง/สาธิตห์ ัญญาขับร้อง) เพลงน้ำอ้อยเข้ากรุง(แต่งโดยจิ๋ว พิจิตร/น้ำอ้อย พรวิเชียรขับร้อง) เพลงพรศักดิ์นักร้อง(พรศักดิ์ ส่องแสงขับร้อง) เพลงนักร้องบ้านนอก(แต่งโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ/พุ่มพวง ดวงจันทร์ขับร้อง) เป็นต้น

จากสภาพความยากจนที่เกิดขึ้นในชนบทโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการทำมาหากินคือปัญหาภัยแห้งทำให้เกษตรกรชาวชนบทไม่สามารถทำงานในอาชีพหลัก ได้เต็มที่และได้ค่อขยันมาพึ่งพาเมืองด้วยการขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและงานบริการ แม้ช่วงเวลาในการทำการเกษตรจะสั้นลงแต่เกษตรกรก็ยังไม่ทิ้งงานด้านการเกษตร เมื่อถึงฤดูทำการเกษตรหรือมีโอกาสเอื้ออำนวยให้ทำได้ก็จะเคลื่อนย้ายกลับภูมิลำเนา ดังเช่นรายงานการสำมะโนการย้ายถิ่นของประชากรพ.ศ.2535 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่รับการย้ายถิ่นเข้ามามากที่สุดโดยเฉพาะคนที่ไปจากกรุงเทพฯและภาคกลาง ลักษณะการย้ายถิ่นนี้แตกต่างไปจากการสำมะโนที่ผ่านมารั้งต่างๆซึ่งกรุงเทพฯและภาคกลางจะเป็นแหล่งรับการย้ายถิ่นเข้ามาที่สุดมาเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาการทำสำมะโนเป็นช่วงฤดูฝนซึ่งเป็นช่วงฤดูการเกษตรชาวชนบทจึงได้กลับไปทำงานในภูมิลำเนา” การย้ายถิ่นดังกล่าวเป็นการย้ายถิ่นชั่วคราวเพื่อทำการเกษตร เมื่อสิ้นสุดฤดูการเกษตรก็อาจกลับมาอยู่ในกรุงเทพฯและภาคกลางอีกครั้ง และสำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรเป็นร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมดและร้อยละ 86 ของประชากรในภูมิภาคนี้เป็นเกษตรกรและมีการย้ายถิ่นตามฤดูกาลของการเกษตรในฤดูแล้งเข้าเมืองในอัตราค่อนข้างสูง”

^{๒๒} คู่มือพื้นฐานความเป็นมาของนักร้องเพลงลูกทุ่งที่เข้าสู่วงการตั้งแต่ปีพ.ศ.2511-2535 ในภาคผนวก จ.

^{๒๓} สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ.2535 (กรุงเทพฯ :สำนักงานกฤษฎมมนตรี, 2537), หน้า 12-13.

^{๒๔} สำนักงานสถิติแห่งชาติ, รายงานการวิเคราะห์ฉบับที่ 1 การย้ายถิ่น สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2533, หน้า16.

นอกจากนี้ยังปรากฏว่าคนชนบทซึ่งประสบปัญหาความยากจนในชนบทได้ค้นรณเดินทางไปทำงานหารายได้ในต่างประเทศอีกด้วย การเดินทางไปทำงานต่างประเทศของคนไทยนั้นมีมานานแล้ว ในระยะแรกๆเป็นการเดินทางไปทำงานด้วยตัวเอง เช่น แพทย์ พยาบาล วิศวกรและช่างฝีมืออื่นๆ ประเทศที่ไปทำงานได้แก่สหรัฐอเมริกาและประเทศแถบยุโรป อย่างไรก็ตามไม่มีการรวบรวมสถิติไว้เป็นหลักฐานถึงจำนวนผู้ไปทำงาน การจัดส่งคนงานไทยไปทำงานต่างประเทศในรูปธุรกิจจัดหางานเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2516 โดยมีสำนักงานจัดหางานเอกชนจัดหางานไปทำงานด้านบริการในประเทศอังกฤษและในปีพ.ศ.2518 มีคนงานไทยเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางและเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุที่ประมาณปีพ.ศ.2516 เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขาดแคลนและราคาแพงขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการลงทุนด้านอุตสาหกรรมชะลอตัวลง ประกอบกับการถอนทหารของสหรัฐฯ ในช่วงดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานเพิ่มจำนวนมากขึ้นและจากการขึ้นราคาน้ำมันอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์น้ำมันดังกล่าว กลุ่มประเทศผู้ส่งออก(OPEC) เช่น ซาอุดีอาระเบีย ญูเวค ลิเบีย ฯลฯ กลายเป็นประเทศที่ร่ำรวยและมีความต้องการแรงงานจากต่างประเทศเข้าไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น สร้างถนน สนามบิน ทางรถไฟ เขื่อน เป็นต้น จากรายงานของกรมแรงงาน(ปี2528) มีคนไทยเดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะซาอุดีอาระเบีย มีคนไทยร้อยละ 62 ของคนไทยทั้งหมดที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง ส่วนใหญ่เป็นคนภาคอีสานและภาคเหนือ เป็นเกษตรกร รายได้น้อยและว่างงานตามฤดูกาล ปกติจะอพยพเข้ามาทำงานในเมืองหลวงหรือคามเมืองใหญ่ เมื่อการไปทำงานในต่างประเทศมีรายได้สูง ประกอบกับมีคนงานจำนวนมากที่ไปทำงานต่างประเทศมีความเป็นอยู่ดีขึ้นเมื่อกลับมา จึงทำให้คนงานไปทำงานต่างประเทศกันมาก โดยเฉพาะประเทศในตะวันออกกลางดังกล่าว งานส่วนใหญ่ที่ทำกันเป็นกิจการก่อสร้าง รองลงมาได้แก่กิจการด้านบริการ ตำแหน่งงานที่ทำเช่น กรรมกร ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเหล็ก ช่างปะปา ช่อมรยยนต์ ขับรถยนต์ ทำความสะอาด เสริฟอาหารปรุงอาหาร^{๒๕} มีบทเพลงที่สะท้อนถึงการอพยพไปขายแรงงานในต่างประเทศของคนงานไทย และสภาพปัญหาต่างๆที่ได้รับ ดังเช่น เพลงไปนอก

อยู่บ้านฉันมีแต่หมีรุ่งรัง ความหวังนั้นคือทะเลทราย
 เกิดมาไม่ค้นรณก็อดตาย จึงตัดสินใจไม่ทำไร่ปลูกแดง
 เงินดอกฉันเอาที่นาประกัน เงินพันเขาพันเป็นหมื่น
 ผืนแรง ดอกทบทุนเลยสูญมาเป็นแปลง...
 ...อยู่เมืองนอกโดยหลอกทำงาน เหนื่อยจนแทบคลาน
 เขาไม่สงสารเลยนี้ สัญญาว่าทำกินมาสองปี ฉันคนบ้านนอก

^{๒๕} กรมแรงงาน, แรงงานไทยในต่างประเทศ ที่ รง.38/2529 (กรกฎาคม 2529)

เขาเลยหลอกใช้ฟรี ไม่ถึงครึ่งปีกลับมาใช้หนี้อ่อนเพลีย

เพลง ไปนอกสะท้อนถึงความทุกข์ยากของคนชนบทที่ดิ้นรนเพื่อเดินทางไปทำงานหาเงินต่างประเทศ ถูกเอารัดเอาเปรียบแล้วยังมีหนี้สินเพิ่มมากกว่าเดิม ผู้ขับร้องคือพรศักดิ์ ส่องแสง หรือนายบุญसार ประจันตเสน(28 ธันวาคม 2503-ปัจจุบัน) จบการศึกษาชั้นป.4 เดิมทำนาอยู่ที่บ้านไผ่ จ.ขอนแก่นซึ่งเป็นบ้านเกิด ต่อมาได้ทำงานเป็นเด็กล้อมผ้า ขนของและทำงานจิปาละในวงหมอลำของนายรักษ์ วัฒนา หรือคำหอม พ่อช่างน้อย ผู้ที่สนับสนุนให้ได้มีโอกาสร้องเพลงและแต่งเพลงให้อีกเป็นจำนวนมาก ในช่วงที่อยู่กับคณะหมอลำหรือวงกลอนลำและออกแสดงหมอลำ ร้องเพลงหน้าเวทิด้วยในนามสมศักดิ์ จนคำหอม พ่อช่างน้อยเห็นแววดีจึงให้เข้ามาร้องเพลงบันทึกเสียงในกรุงเทพฯ ผลงานแรกเป็นแนวหมอลำตามถนัด ชุดเสื่อสำนึกบาป(2520)ในนามพรศักดิ์ ส่องแสง และมีผลงานชุดต่อมาอีกหลายชุดที่ได้รับการตอบรับจากแฟนเพลงมากเป็นลำดับ จนกระทั่งปีพ.ศ.2529 โด่งดังมากในเพลงชุดเดี่ยวสาวจันทร์กึ่งโกบซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญของวงการเพลงที่ถือเป็นการบุกเบิกกระแสเพลงลูกทุ่งหมอลำให้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และมีนักร้องคนอื่นๆทำตามมาอีกมากมาย

พรศักดิ์ ส่องแสงเป็นนักร้องที่ร้องเพลงสะท้อนถึงชีวิตของคนอีสานหลายแง่มุม โดยเฉพาะที่เป็นเรื่องของ การไปขายแรงงานต่างประเทศ นอกจากเพลงไปนอก ก็มีเพลงอื่นๆ อาทิ เพลงจดหมายถึงเพื่อน เพลงดอยเมฆ เพลงสามวันบิน เพลงແລ່ງສາວນິດສົງເສີມເຊີນເຊີນ ເປັນຕົ້ນ นอกจากนี้ก็มีเพลงที่ขับร้องโดยนักร้องคนอื่นที่เป็นเรื่องเดียวกันนี้ ที่โด่งดังอีกเพลงหนึ่งคือ เพลงน้ำตาเมียซาอู(2529) มีเนื้อร้องว่า

คิดมาจรรยาหนัก ผัวรักไม่เคยส่งเงิน ผู้ข่าวปวศร้าวเหลือเกิน
เมื่อรู้ว่าเงินไม่มาถึงเมีย
พ่อแม่ผัวรีบเต็มที เพราะเงินจากพี่ที่ซาอูคิดระเบียบ ส่งมาให้ใช้
กันนิ้วเมีย ส่วนลูกเมียนั่งเสียน้ำตา
ก่อนไปใช้เงินเป็นก้อน ที่นาคอนก็เป็นของภรรยา เอาไปจ่านอง
ค่าประกันนายหน้า พอได้เหิรฟ้าก็ทำทำถิ่มเมีย
เสียใจเคียดเพแค้นแค้น พี่บ่น่ากลั่นแกล้ง กลั่นแกล้งให้เมียเศร้า
กำหมอง พ่อแม่น้องต้องไถ่เมียหนี ชังลูกอัปรีภัยไถ่หนีสู่แดงเช่า
แก้วไม่คกก็คือหัวอกผู้เป็นเมีย เรื่องใดเสียก็ว่าแต่เมียซาอู สิ่งทำดี
ทำไมไม่มีใครรู้ เมียซาอูไม่ได้ช่วยทุกคน
ที่เขาชั่วเนื่องผัวไม่กลับมา คอยตั้งตาไม่เห็นผัวมาหาตน ทราบ
ภายหลังแทบคลั่งในกมล ว่าผัวของคนมีเมียน้อยคอยรอ
ผู้แล้วหื้อ แล้วหื้อ แทบซิบยังเหลือ นี่คือหัวอกเมียแม่บ่มีไม้ผู้

เพลงนำคาเมียวซาอุเป็นเพลงแรกและเพลงสร้างชื่อให้กับผู้ร้องคือพิมพ์พรศิริ แต่งโดยสรเพชร ภิรมย์ เจ้าของเพลงคังหนุ่มนาข้าวสาวนาเกลือ(2526)

นอกจากนี้การขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคมทุนนิยมยังส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมชนบทและรูปแบบการดำรงชีวิตของคนชนบทที่เป็นแบบทันสมัยมากขึ้นด้วย ดังที่มีบทเพลงสะท้อนถึงว่า

เสียงไม้เสียดคอกคังอ้ออ้ออ้ออ้อแอ้ เสียงลมว่าวไต่ดอกแค

กระจับจอกแหนดอขปริ่มริมคลอง เห็นนกกระยางเดินอย่างหาปลาริมหนอง

แคคมา่ยปลายคังจูบทุ่งเสียงกาเหว่าร้องเรียกขู่อุ๊นอน

ริบหรี่เดือนกลางเหมือนไฟสุ่มฟางข้างแคร่ ไร่นาขากที่รักไม่แล

คำดังจอกแหนคะใครไบบอนเขา พบคนมีรักพี่ถึงถูกเขาถอนปลดแอกความรัก

หักรักรายอรอน เพราะเงินก้อนหนามันก้าวมาถึง เมื่อก่อนบ้านนารถราไม่เคยมถ่นผ่าน

มองไปทุกย่านมีแค่หัวหนองคลองบึง ทอทางศึกฤทธิ์เชื่อมคิดจากกรุงเทพฯถึง

เขาเดมาคิงแม่ซ้อพลับพลึงไปนอนเคียงข้าง

เสียงไม้เสียดคอกคังอ้ออ้ออ้ออ้อแอ้ แสนซิมเศรำถูกเขารังแก

อกใจเป็นแผลรักเดือนเดือนกลาง ถึงชำำทนเพราะจนถึงถูกเมินหมาง

กลับมายอให้พี่วายวางแล้วจงช่วงฝิ่งไว้ข้างโรงนา

(เพลงเสียงสะอื้นจากหนุ่มนา/2519/พรชัย เมฆวิเชียรขับร้อง)

บ้านนาเด็ยนี้ไฟฟ้ามีไปทั่วแดน พวกเซลแมนเดินตามสายไฟ

ขายของเงินผ่อน บ้านป่าตึกมีโทรทัศน์ บ้านป่าหัยคมีพัดลม

บ้านกำนันมีตู้เย็นใหม่ บ้านผู้ใหญ่มีแสงนีออน

.....(เพลงรักบ้านทุ่ง/แต่ง โดยชลธิ ธารทอง)

การซื้อสินค้าเงินผ่อนเป็นการเพิ่มหนี้สินของชาวบ้าน ในขณะที่ความจำเป็นด้านอื่นยังมีอยู่ คนชนบทมีการพัฒนาทางวัตถุเพิ่มขึ้นมาก ชาวบ้านแม้จะมีรายได้สูงขึ้น แต่การใช้จ่ายบางอย่าง ควรชะลอเอาไว้ก่อนบ้างเช่นมีโทรทัศน์หมู่บ้านละ 20-30 เครื่อง ราคาเครื่องละ 6,000 บาท ขณะที่มีส่วนหมู่บ้านละ 5 หลัง ราคาหลังละ 2,500 บาท^{๑๑}

บ้านทุ่งเด็ยนี้ไม่มีเพลงด้อย ฮีแฉวเจียบหงออยเพลงเรือถิ่นแรง

สตรึงโพดคของก๊กก้องคอยแบ่ง เพลงรักหน้าแดงหมดแรงแบ่งจอทีวี

ดิเกแก้งนไม่มีคนดู ไร่นาทางสู่ละครแสงสี

เด็ยนี้หนุ่มสาวนั่งเฝ้าทีวี คดั่งโคดัดคนตรี เขามีให้ดูสนใจ

.....(เพลงมาตามสายไฟ/2531/แต่งโดยชลธิ ธารทอง)

หอมรวงข้าวใหม่และกลิ่นไอบ้านไร่ปลายนา

^{๑๑} อนุรักษ์ กมรประวัติ, ไทยรัฐ (15 เมษายน 2534) : 2.

ออกพรรษาไปตั้งนานห้องนาเปลี่ยนสีเดี๋ยวนี้อันไม่มีควายผ่าน
 ไม่ได้ยินเสียงรวงเรียกขานให้เข้าทูลเถิกงานกินน้ำกินหญ้า
 ไม่รู้เข้าทูลอยู่ไหนเห็นแค่รถไถไถนา
 ก่อนนั้นเอาแรงเกี่ยวข้าวหนุ่มหนุ่มสาวสาวฮาเฮ
 เดียวนี้โลกเจริญหนักหนาใช้รถเกี่ยวข้าวนำดู
 ทั้งเกี่ยวคราดไถของใช้สมัยคาบู่
 เก็บไว้ดูหลานดูเรียนรู้เป็นตำรา
(เพลงสาวทุ่งนุ่งอินทร์แดง โดยชลธิ ธารทอง)

การขยายตัวของรูปแบบความทันสมัยจากเมืองได้แพร่เข้าไปในสังคมชนบทมากขึ้นทุกขณะ
 วัฒนธรรมความทันสมัยจากเมืองที่จะมีขึ้นได้นั้นต้องมีปัจจัยทางการเงิน ผลที่เกิดขึ้นกับชนชน
 บทแต่ละแห่งจึงเป็นลักษณะต่างๆกัน ดังเช่นจากการศึกษาของประกาย โภชนกิจ(2539)หัวหน้า
 คริวเรือนเกษมครจังหวัดศรีสะเกษ เห็นว่ามีผลกระทบไม่มากนัก สภาพความเป็นอยู่ในหมู่บ้าน
 การสร้างบ้าน การแต่งกายไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาและแต่งกายพื้น
 เมือง สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือการบริโภคตามแบบสังคมเมืองมากขึ้น(ร้อยละ 57.1)⁷⁷

คนชนบทที่ได้ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองกรุงทำให้ได้สัมผัสกับชีวิตความทันสมัยของเมือง
 โดยตรง ดังเช่นการหาความบันเทิงนอกเวลาทำงาน

(เพลงร่ำวง)

ตั้งใจจะไปชวนเสี่ยวพาไปเที่ยวชมไฟแสงสี ลองไปเที่ยวเขคสักที
 เพราะปีหังปีมีแต่ทำงาน จะไปฟังเพลงผ่าหรั่ง หลังจากที่ยังหมอลำมานาน
 ไปคืนให้สุดสำราญ สนุกสนานกับหนุ่มสาวชาวกรุง

(กลอนลำเพลิน)

มุ่งเสียได้ฟ้าไปชวนหมู่ เฮ ไปหาความสุขทางนอกโรงงาน
 คืนเมื่อบ้านได้คุยให้อีพ่อฟัง หากตดางค์บ่พอชอยกันออกก็ยังมี

(เพลงร่ำวง)

นงรามสาวงามมาคแต่ห์ นื่องเป็นดีเจตุคตวยเสียงใส
 เปิดเพราะได้ม่วนเหลือใจ คีนไปคีมไปม่วนใจเหลือคิ
 เป็นใจสะใจโหมเสี่ยวที่ไคมาเที่ยวเขคในคีนนี้
 อันว่าสุรานารีเป็นชายคองมิให้คาคำตำรา
 (กลอนลำเพลิน)

⁷⁷ ประกาย โภชนกิจ, "การปรับตัวของแรงงานภาคเกษตรต่อสถานการณ์การเคลื่อนย้าย
 แรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ,"

เขามามั่วสุมกันหมกมุ่น พวกหนุ่มสาววัยรุ่นที่เริ่มคะนอง
เขาบ่ต้องหมกมุ่นคือเขา เขามาเที่ยวเปิดใจให้ตีตมทุกขัก็พอแล้ว
(เพลงชวนเที่ยวเที่ยวเรศ/อศวิน สีทองขับร้อง)

บุคคลจากสังคมหนึ่งย้ายถิ่นไปอาศัยอยู่ยังอีกสังคมหนึ่งเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตภายใต้เงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ต่างไปจากเดิม ผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องต่อสภาพที่เป็นเงื่อนไขแวดล้อมการดำเนินชีวิตของคน คนชนบทโดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานที่ได้ย้ายถิ่นไปทำงานในเมืองหรือที่อื่นๆต่างมีการปรับตัวโดยที่คงรักษาพื้นฐานลักษณะวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ด้วยอย่างชัดเจน ดังเช่น ชาวเหนือซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรมเช่น ภาษา อาหาร ขนบธรรมเนียมประเพณีและคนตรีแตกต่างจากภาคอื่นๆ เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยในกรุงเทพฯ พวกเขาได้มีการปรับตัวให้เข้ากับเงื่อนไขสังคมใหม่หลายด้านโดยที่ยังคงรักษาลักษณะทางด้านวัฒนธรรมเช่น ภาษา การรับประทานอาหารอยู่ค่อนข้างจะเหนียวแน่นประการหนึ่งเนื่องจากพวกเขามีการปฏิสังสรรค์กันเฉพาะกลุ่มวัฒนธรรมย่อยของชาวเหนือที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน เมื่อพบปะติดต่อกันจึงใช้แค่ภาษาคำเมืองพูดคุยกัน นอกจากนี้ประเพณีของชาวเหนือเช่น คานก่วยสลาก ปอยหลวง เมื่ออยู่ในถิ่นเดิมจะเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีเสมอ แต่เมื่อย้ายถิ่นเข้ามาแล้วโอกาสที่จะเดินทางไปร่วมน้อยลง ส่วนใหญ่จะกลับไปร่วมประเพณีปีใหม่(สงกรานต์)และคำหัวกันทุกปีซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวเหนือเห็นว่าสำคัญมาก ประเพณีบางอย่างของชาวเหนือที่มีการจัดขึ้นในกรุงเทพฯทุกปีเช่น คานก่วยสลากจะจัดขึ้นที่วัดเบญจมบพิตรซึ่งผู้ที่เป็นชาวเหนือที่ไม่มีโอกาสกลับไปร่วมประเพณีที่ถิ่นเดิมมักจะร่วมกิจกรรมทำบุญกันที่วัดนี้ แต่ผู้ย้ายถิ่นก็เห็นว่าการจัดไม่สนุกเท่าบ้านเดิมของตน และแม้ว่าหลังการย้ายถิ่นจะเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีน้อยลงแต่พวกเขาเห็นว่าประเพณีเหล่านี้สมควรจะยึดถือและปฏิบัติสืบไป”

คนอีสานซึ่งมีลักษณะทางวัฒนธรรมเช่น ภาษา อาหาร ขนบธรรมเนียมประเพณีและคนตรีแตกต่างจากภาคอื่นๆ และค่อนข้างคงความเป็นท้องถิ่นสูง ดังเช่นผู้ใช้แรงงานภาคอีสานที่ย้ายถิ่นไปทำงานในเมืองแรกทั้งๆก็มีการปรับผสมผสานกับชาวใต้ได้น้อยมาก โดยที่ยังคงจับกลุ่มกันพูดภาษาอีสาน และกินอาหารอีสานกัน” เมื่อคนอีสานซึ่งมีอัตราการย้ายถิ่นออกจากภูมิภาคมากกว่าภาคอื่นๆโยกย้ายไปที่ใดย่อมมักพบเห็นวัฒนธรรมของคนอีสานได้อย่างชัดเจน ดังเช่นเรื่องอาหารการกิน ส้มตำเป็นอาหารอย่างหนึ่งที่รู้จักกันดีว่าเป็นของอาหารพื้นบ้านอีสาน จาก

” สุรคณ ชุ่มจิตต์, “วิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นชาวเหนือในมหานครกรุงเทพฯ”, หน้า 109-113.

” นภาพร โภยสมบุรณ์, “การปรับตัวของกรรมกรในภาคอีสานที่ย้ายเข้าไปทำงานในจังหวัดภูเก็ต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาศิลปศาสตร์(พัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2522)

นอกจากนี้จากการศึกษาของจารุ โรจนธรรม(2537) ศึกษาการปรับตัวของคนชนบทที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบางบอนเขตบางขุนเทียน ซึ่งเป็นย่านอุตสาหกรรมที่ประกอบไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก กลางและใหญ่ ชุมชนบางบอนเป็นศูนย์รวมของโรงงานทุกขนาดและบุคคลหลายระดับชั้นที่มาอยู่รวมกัน ศึกษาพบว่าคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคม อันหมายถึงลักษณะไปมาหาสู่และการรู้จักกัน ช่วยเหลือกัน นอกจากความสัมพันธ์ของเครือญาติ ประเพณีดั้งเดิมและวัฒนธรรมของการบริโภคเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อความสัมพันธ์ทางสังคม ประเพณีผูกเสี่ยวและผูกน้องรักยังคงมีอยู่ และเป็นตัวที่ก่อให้เกิดการช่วยเหลือกันในการปรับตัว^{๖๐} บทเพลงถูกท่วงได้สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนชนบทอีสานเอาไว้มากมาย ดังเช่น

ป่านนี้อีสานบ้านเราคงจะสุขขี เทียวงานบุญประเพณี
 สาวหนุ่มแต่งตัวสดใสเกี่ยวก้อยกันเดิน
 เพลิดเพลินงานบุญบั้งไฟ คงจะสุขใจเดินชมพร้อมกันทั่วหน้า
 คิดสอคนสาวนาคสาวสีขำปี มาสี ขำปา
 ป่านนี้คงสุขอุรา...คกเข็นมานั่งวงคุยกัน

.....(เพลงคิดสออีสาน/ทิมพา พรศิริ ขับร้อง)

หลานชายไปเยี่ยมบ้าน จากมานานเป็นคะออนซอน
 คิดสอแต่พี่อ้าย คิดสอหลายผู้เฒ่าออน
 หนุ่มโก้ยโตธรเดินมีผู้ซ้อนแด้วบ่ เฝินมีผู้ซ้อนแด้วบาย
 สีใจได้กลับบ้าน เทียวงานบุญบั้งไฟ
 จะได้ใจวีเสื้อใหม่ จะได้ใจวีรองเท้ายใหม่
 กถิ่นแป้งและแสงไฟขอฝากไว้วินวงงาน
 กลับแดนอีสานเยี่ยมบ้านเฮา

(เพลงหลานชายไปเยี่ยมบ้าน/2532/แต่งโดยชลธิ ธารทอง/จินตหรา พูนลาภ ขับร้อง)

ประเพณีทำบุญเดือนสิบเป็นประเพณีของชาวลีที่ทำการมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตรที่ได้ล่วงลับไปแล้ว เป็นงานที่รวมญาติให้มาพบปะกันทุกๆปี บางแห่งจัดเป็นงานประจำปีได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือว่าเป็นงานเทศกาลทุกปีที่จะต้องจัดในเดือนสิบทุกปี มีการออกร้านขายของ มีมหรสพต่างๆ ชาวลีที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯและไม่มีโอกาสได้กลับไปร่วมงานที่บ้านเดิมก็ได้จัดงานเดือนสิบกันขึ้นด้วย ดังที่มีข่าวว่าชาวลีจัดงาน

^{๖๐} จารุ โรจนธรรม, "การปรับตัวของคนชนบทที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบางบอน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537)

เดือนสิบที่วัดพิชัยญาติการาม วงเวียนเล็ก ธนบุรี ในงานมีความบันเทิงหลายประเภท มีวงดนตรี
 ถูกหุ้ร่วมประชันกันในงานหลายคณะ เช่น ไวพจน์ เพชรสุพรรณ กาเหว่า เสียงทอง ลังขัทอง สี
 ใส ฯลฯ และมีมหรสพพื้นบ้านคือหนังตะลุงและมโนห์รา^๑ มีบทเพลงถูกหุ้ที่สะท้อนถึงการจัด
 งานเดือนสิบของคนไทยในภาคใต้ เช่นเพลงชวนน้องเที่ยวงานเดือนสิบ/2528 แต่งโดยศรีแก้ว
 พลอยรุ่ง/นฤพล นพพรขับร้อง มีเนื้อร้องว่า

ชวนน้องไปเที่ยวงานเดือนสิบ แม่หมนทองหยิบน้องไปไหมละน้อง
 ไปกินลาไปกินพองขอมไหม น้องกะพี่เอาไ้งานเดือนสิบปีนี้
 เขาจัดดีพอได้มีโนราห์ มีหนังควน มีทั้งหนังฉายกลางแปลง...
 งานเดือนสิบรานั้นเขาจัดกันง่าๆ ผู้หญิงผู้ชายเที่ยวกันง่างานเดือนสิบ...
 เพลงเที่ยวเมืองลุง/2528 แต่งโดยเฟื่อง ละครศรีเรือนแก้ว แววดาขับร้อง มีเนื้อร้องว่า
 จะไปไหมพี่ จะไปกี่มา ไปแลโนราชนรวิปถากัด ไปชมทิวทัศน์ของเมืองพิทลุง
 เมืองนี้ก่อนโน้นก็เป็นเมืองใต้ เคี้ยวนี้ก้าวหน้าเทียบท่าเมืองกรุง
 กรุงทพฯแลลุง เมืองลุงชนโค ผู้ใหญ่เด็กเมหาหัวขวิดหัวตุง
 เขาทำหนังฉายต้องใช้คนเล่น บ้านเราไม่จำเป็นเอาหนังโกมาคัด
 มีรถมีเรือไปเหนื่อล่องได้ สบายสบายไปเมืองลุงพิท
 สาวสวยฮิมหวานเหมือนน้ำตาลหยด ใจนางไม่คดถูกหลานลุงพิท
 ขยันทำงานทำไร่ไถนา พอค้าตงมาผ้าขาวม้าคาดหูง
 เสียงกลองเท่งตุงไม่หนังดุงก็โนรา ถึงวันเดือนสิบทำบุญวันสารท
 อุทิศให้ญาติคนที่ล่วงลับ เสร้งงานเดือนสิบถึงงานซึกพระ
 ทุกวัดเลขนะซึกพระประจำปี น้ำใจไมตรีของคนเมืองลุง
 เสียงกลองเท่งตุงไปเมืองลุงได้แล้ว สุขใจจริงแท้ถูกหลานลุงพิท...
 เพลงไปแลหนังลุง/2532 แต่งโดยประจวบ วงศ์วิชา/คม เมืองนคร ขับร้อง มีเนื้อร้องว่า

โหม้ง โหม้ง โหม้ง โหม้ง ถึงโหม้งปีกลองร้องส่ง
 นายหนังพากย์หนังควายแห้ง หรอยแรงเล่นหนังตะลุง
 โหม้ง โหม้ง โหม้ง โหม้ง นายโรงโก่งคอร้องส่ง
 คนใต้แลตะลุง ตากถภาพยนครไปแลเมืองกรุง
 ปีกษได้หน้าแดงเดือนห้า กลางนาเขาแข่งหนังดุง
 ป้าเทือมอย่างเกรียบชายดี พี่ศรีผัดหมี่ควนพุง
 โหม้ง โหม้ง โหม้ง โหม้ง ถึงโหม้งปีกลองร้องส่ง

^๑ ชาวไทย (เสาร์ที่ 26 กันยายน 2513)

เข้าภาพเก็บเปียซาเซ็คเล็กเกิดนายหนึ่งตะลุง...

ในกระแสเพลงไทยสากลแนวใหม่ล่าสุด เพลงลูกทุ่งได้ปรับตัวอย่างคงพื้นฐาน ท่วงทำนองเพลงที่ได้ปรับใช้ทำนองสากลใหม่ๆขึ้นมาด้วยนั้นก็ยังคงมีทำนองเพลงเก่าคือเพลงไทยเดิมและเพลงพื้นบ้านสอดแทรกอยู่ด้วย โดยเฉพาะกับเพลงพื้นบ้านนั้นไม่ได้เพียงแต่ท่วงทำนอง ยังมีจารีตอื่นๆที่ปรากฏอยู่ด้วยในรูปแบบบทเพลงเช่นเพลงแก้กัน เพลงโต้ตอบ การใช้คำสองแง่สองง่ามตลอดจนการขับร้องของนักร้องที่ยังคงมีลูกเอื้อนลูกค้อเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่อย่างชัดเจน เนื้อหาสาระของบทเพลงเป็นสิ่งสำคัญอีกด้านหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่สืบเนื่องมา โดยได้มีการปรับตามบริบทของสังคม โดยเฉพาะที่เกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของชาวชนบทนั้นได้บันทึกสะท้อนออกมาเป็นแง่มุมต่างๆอย่างชัดเจน ด้วยคุณลักษณะการปรับตัวได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนชนบททำให้เพลงลูกทุ่งเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางของคนชนบท และการที่คนชนบทซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและสังคมทุนนิยมจนทำให้มีบทบาทเป็นแรงงานในภาคการผลิตที่สำคัญของประเทศทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรมและการบริการ อีกทั้งยังสามารถชำระวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่นได้อย่างเหนียวแน่นแม้จะโยกย้ายไปอยู่ต่างที่ต่างถิ่นใดๆ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะรัฐบาลต้องหันมาสนใจกับวัฒนธรรมมวลชนและเปิดพื้นที่กว้างให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอันจะนำมาซึ่งการสนับสนุนการเติบโตของเพลงลูกทุ่งในสังคมไทยอีกประการหนึ่งด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3. ความตื่นตัวสนใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาครัฐต่อการสนับสนุนเพลงลูกทุ่ง

กระแสความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับชนบทหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นของบรรดานักวิชาการ/ปัญญาชนและภาครัฐโดยเฉพาะภายหลังขบวนการ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งสังคมเปิดกว้างแก่มวลชนและเห็นความสำคัญของพลังมวลชน/วัฒนธรรมมวลชนอย่างมาก บทเพลงลูกทุ่งที่มีลักษณะสัมพันธ์กับชาวชนบทหรือท้องถิ่นชนบทจึงเป็นที่สนใจและเห็นความสำคัญกันอย่างมากขึ้นมาด้วย

ความสนใจเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมชนบท/วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นกระแสที่สืบเนื่องมาจากกระแสความสนใจที่มีมาก่อนหน้า โดยเฉพาะตั้งแต่ประมาณปี 2500 เป็นต้นมาการศึกษาและความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมไทยมีความตื่นตัวที่จะเข้าใจและรู้จักสังคมไทยทั้งระดับเมืองและชนบท ขณะเดียวกันนักวิชาการรุ่นใหม่ที่ได้ไปศึกษาต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากยุโรปและสหรัฐอเมริกาตั้งแต่หลัง พ.ศ.2500 รับขนบการศึกษาและทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับสังคม การเมือง มีบทบาทเผยแพร่วิธีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ นักเรียนนักศึกษาเองก็ออกสู่ชนบทเพื่อการพัฒนาประเทศและทำความรู้จักสังคมของคนมากขึ้น²² การที่ชาวชนบทซึ่งเป็นประชากรส่วนมากของประเทศมีบทบาทในภาคการผลิตทุกด้านไม่ว่าการเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ อีกทั้งยังสามารถดำรงลักษณะทางวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่นเอาไว้ด้วยคงกล่าวแม้จะได้มีการโยกย้ายถิ่นฐานไปที่อื่นๆดังที่กล่าวมาทำให้ภาครัฐต้องเห็นความสำคัญโดยเฉพาะ ภายหลังขบวนการ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงพลังของมวลชนที่ทำให้สามารถโค่นล้มผู้นำเผด็จการที่ร่วมมือกับนายทุนเอาเปรียบประชาชนและการคุกคามเอาเปรียบจากฝ่ายทุนนิยมภายนอกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำหลายอย่าง เจือไนความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายไม่ว่าปัญญาชน นักวิชาการของเอกชนหรือภาครัฐตื่นตัวให้ความสนใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือวัฒนธรรมของชาวชนบทกันอย่างมาก

ในแวดวงวิชาการมีงานเขียน งานประชุมสัมมนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น/ชนบท มีความตื่นตัวที่จะศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นหลายมุมมอง มีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองรวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆอย่างมากมาย²³

บทบาทของภาครัฐในอันที่จะควบคุมและจัดการด้านวัฒนธรรมเคยมีมาแล้วในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งนั้นได้มีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรม ปี พ.ศ.2485 และสถาปนาเป็น

²² ชีดา สาระยา, อารยธรรมไทย (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2539), หน้า 79-80.

²³ ชีดา สาระยา, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์ (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2539), หน้า 61-63.

กระทรวงวัฒนธรรมในปี พ.ศ.2495 จากนั้นต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์(2501-2506)ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจได้ตั้งหน่วยงานดังกล่าวลง ภายหลังเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองพ.ศ.2516-2519 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทำให้ประชาชนมีบทบาทกว้างขวางหลายด้านมากขึ้นกว่าเดิมและการสนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นชนบทของปัญญาชน นักวิชาการที่ตื่นตัวขึ้นอย่างมากทำให้รัฐบาลสมัยพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ.2522 ด้วยเหตุผลที่ว่า

“โดยที่วัฒนธรรมเป็นสิ่งแสดงถึงลักษณะเฉพาะของชาติและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ แต่ในปัจจุบันมีหน่วยงานของทางราชการและเอกชนเป็นจำนวนมากที่ต่างก็ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในสาขาต่างๆ ซึ่งถ้าได้ประสานงานและร่วมมือกันแล้วจะสามารถช่วยกันดำเนินงานในด้านนี้ไปสู่เป้าหมายที่มุ่งประสงค์ได้โดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการนี้สมควรมีหน่วยงานสำหรับทำหน้าที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมแห่งชาติ”^{๒๔}

การเริ่มดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจังขึ้นอีกวาระหนึ่งของภาครัฐนี้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ด้วย ดังที่ได้เสนอไว้ในแผนนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติปี พ.ศ. 2524 ซึ่งมีความดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการบำรุง รักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านให้เจริญด้วยการศึกษา ค้นคว้า วิจัยและฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการป้องกันประเทศ ป้องกันการทำลายวัฒนธรรม และศาสนาและทำนุบำรุงศาสนาให้บริสุทธิ์เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาจิตใจประชาชน
2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกด้านนำไปสู่ประชาชน ถึงขั้นปฏิบัติให้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อเอกลักษณ์ สักดิ์ศรี ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ ตลอดจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกัน

^{๒๔} “พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2522,” ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่ม 96 ตอน 40(23 มีนาคม 2522)

อย่างมีสันติสุขในชาติและมีความรัก ห่วงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น

4.สนับสนุน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ รวมทั้งรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมของต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยหรือผลจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโดยนำมาคัดกรอง ปรับปรุง คัดแปลงให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยและความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

5.สนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและของเอกชนที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมได้ประสานงานกันอย่างใกล้ชิด โดยการระดมสรรพกำลังทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมให้มั่นคง เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของประชาชน ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเพื่อให้วัฒนธรรมมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง⁹⁵

จากแนวนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นทำให้เริ่มมีความพยายามที่จะสนใจและให้ความหมายต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่าเดิมจากที่เคยกำหนดไว้ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า วัฒนธรรมคือ “ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนทั่วหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน” แต่การดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ออกมาก็ยังคงเป็นไปในแนวทางหลักเดียวกันคือพยายามปลูกฝังสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมให้สัมพันธ์กับสถาบันหลักในชาติ และนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความโดดเด่นและลักษณะของวัฒนธรรมไทยเกิดเป็นสิ่งที่เรียกว่า เอกลักษณะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจวัฒนธรรมอย่างหยุดนิ่ง โดยได้มีความพยายามจะรักษาหรืออนุรักษ์วัฒนธรรมไทยหรือเอกลักษณะไว้ให้คงที่หรือเฉพาะรูปแบบ เช่นขนบประเพณีต่างๆ โดยไม่เข้าใจความหมายที่วัฒนธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคมอันเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา⁹⁶ แม้ว่าจะได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการริเริ่มของ UNESCO ซึ่งได้จำกัดความคำว่าวัฒนธรรมโดยเน้นว่า วัฒนธรรมคือวิถีชีวิต แผนวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ.2535-2539) มีกรอบและทิศทางที่ให้ความสำคัญกับค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยถูกเสนอให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและในขณะเดียวกันก็ยังคงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเอาไว้ด้วย ดังที่ว่า “ส่งเสริมให้รัฐและประชาชนเห็นคุณค่าและร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและ

⁹⁵ “เรื่องนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอน201 (8 ธันวาคม 2524)

⁹⁶ บิดเสี้ยนใต้โดยผู้เขียน

⁹⁶ ชิดา สารระยา, อารยธรรมไทย, หน้า 71-78.

ของท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับปรนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่นๆที่มีอิทธิพล...⁹⁷

อย่างไรก็ตามกระแสความสนใจวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดขึ้นทั้งของภาครัฐและเอกชน นักวิชาการต่างๆมีผลต่อสถานภาพของเพลงลูกทุ่งซึ่งได้รับความสนใจศึกษาและเห็นความสำคัญในฐานะเป็นวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นมาด้วย ดังที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติดำเนินการจัดงานกิ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทย(2532) โดยได้ชี้แจงหลักการและเหตุผลในการจัดงานว่า

“เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่ใช้ภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมา ไม่สลับซับซ้อน ในลักษณะเดียวกับเพลงพื้นบ้าน เป็นที่นิยมของประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพลงลูกทุ่งเหล่านี้หลายเพลงได้สะท้อนถึงสภาพสังคม ความป็นอยู่ และวัฒนธรรมไทย หลายเพลงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ดังนั้น เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมเผยแพร่สมบัติของชาตินี้ไว้ให้แพร่หลายตลอดจนส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ผู้ผลิตเพลงลูกทุ่งเหล่านี้ อันได้แก่ผู้ประพันธ์ เนื้อร้อง ผู้ประพันธ์ทำนองและนักร้องเพลงลูกทุ่งเหล่านี้จึงสมควรจัดให้มีการคัดเลือกเพลงลูกทุ่งตั้งแต่เริ่มแพร่หลายจนถึงปัจจุบันที่ดีเด่น ประกาศยกย่องและบันทึกเทปจำหน่ายเพื่อนำรายได้เข้าสมทบกองทุนสวัสดิการศิลปินต่อไป”⁹⁸

งานกิ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยได้ให้ความหมายของเพลงลูกทุ่งไว้ด้วยว่าหมายถึง “เพลงที่สะท้อนวิถีชีวิต สภาพสังคม อุดมคติและวัฒนธรรมไทย โดยมีท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียงและลีลาการร้อง การบรรเลงที่เป็นแบบแผนมีลักษณะเฉพาะซึ่งให้บรรยากาศของความ เป็นลูกทุ่ง”⁹⁹ ในครั้งนี้มีเพลงลูกทุ่งได้รับการคัดเลือกเป็นเพลงดีเด่นจำนวน 50 เพลง(มีเพลง เกียรติยศอีก 7 เพลง) ตามเกณฑ์การคัดเลือกดังต่อไปนี้

1. เป็นเพลงที่แต่งทำนองขึ้นเอง ไม่ลอกเลียนทำนองเพลงไทยเดิม ไทยพื้นเมือง(ทำนอง ลีเก,แหล่,เพลงพื้นบ้านต่างๆ ฯลฯ) หรือทำนองเพลงต่างประเทศอย่างสิ้นเชิง เว้นแต่ว่าจะได้คัด แปลงเอาเค้าโครงมาย่อหรือขยาย ใช้ความสามารถเรียบเรียงขึ้นใหม่ได้ความไพเราะและมีศิลปะ

⁹⁷ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรอบและทิศทาง แผนวัฒนธรรมแห่งชาติ(พ.ศ.2535-2539) (กรุงเทพฯ : กุรุสภา, 2533), หน้า12.

⁹⁸ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กิ่งศตวรรษเพลง ลูกทุ่งไทย(กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2532), หน้า 7.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 1.

2. เนื้อหาของเพลงไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของชาติ ส่งเสริมคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม สะท้อนสภาพสังคม วัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานของชีวิตไทย พร้อมทั้งให้บรรยากาศของความ เป็นลูกทุ่ง

3. ทำนองและคำร้องจะต้องผสมกลมกลืนอย่างสอดคล้องให้คุณค่าทางวรรณศิลป์ ไม่มีคด หลัภาษาไทย ไม่ทำให้ภาษาวิบัติ คงเอกลักษณ์ทางภาษาไว้ได้อย่างครบถ้วน

4. ผู้ร้องมีความสามารถในการออกเสียงและมีลีลาขับร้องอันเป็นลักษณะเฉพาะของการ ขับร้องเพลงลูกทุ่ง

5. เป็นผลงานเพลงที่เผยแพร่กันอย่างกว้างขวางเป็นที่ยอมรับในทุกยุคสมัยจนเป็นที่แพร่ หลายและรู้จักกันดีมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว¹⁰⁰

ในการจัดงานกิ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยภาค 2 (2534) ดำเนินขึ้นด้วยหลักการและเหตุผล ลักษณะเดียวกันที่ว่า

“เพลงลูกทุ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติที่ใช้ภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมา ไม่สลับซับซ้อน ลักษณะเดียวกับเพลงพื้นบ้าน มีความเป็นไทยทั้งในเรื่อง ของภาษา ทำนองและการขับร้อง เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะ อย่างยิ่งประชาชนในชนบท เพลงลูกทุ่งหลายเพลงได้สะท้อนถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมไทย บทเพลงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย บางเพลงเป็นหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ บางเพลง เป็นที่รวมของภูมิปัญญาและทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน ควรที่จะได้ สนับสนุนส่งเสริม เผยแพร่และประกาศยกย่องให้กำลังใจแก่ศิลปินเพลงลูกทุ่ง ดีเด่นซึ่ง ได้แก่ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ทำนองและนักร้องเพลงลูกทุ่ง”¹⁰¹

มีเพลงลูกทุ่งได้รับการคัดเลือกเป็นเพลงดีเด่นจำนวน 35 เพลงตามหลักเกณฑ์การ พิจารณาคัดเลือกที่กว้างกว่าเดิม ที่ได้พิจารณาเพลงลูกทุ่งที่ได้ทำนองมาจากเพลงไทยของเก่า เพลงที่ได้ทำนองมาจากเพลงต่างชาติ เพลงที่ลอกเลียนทำนองอื่นๆ โดยไม่ได้แต่งเองและเพลงที่มี เนื้อร้องหมิ่นเหม่หรือประชดประชันแต่ไม่ต่อแหลมเกินไปด้วย หลักการคัดเลือกเพลงลูกทุ่งดี เด่นในงานกิ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยภาค 2 มี 4 ประการคือ

1. เนื้อร้องของเพลงไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของชาติ ส่งเสริมคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

¹⁰¹ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กิ่งศตวรรษเพลง ลูกทุ่งไทยภาค 2 (อาทิตย์ที่ 7 กรกฎาคม 2534) (กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534), หน้า 9.

สะท้อนภาพสังคม วัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานของชีวิตไทยพร้อมทั้งให้บรรยากาศของความเป็นลูกทุ่ง

2.ทำนองและคำร้องจะต้องผสมกลมกลืนอย่างสละสลวยให้คุณค่าทางวรรณศิลป์ ไม่ผิดหลักภาษาไทย ไม่ทำให้ภาษาวิบัติ คงเอกลักษณ์ทางภาษาไว้ได้อย่างครบถ้วน อาจจะแต่งทำนองขึ้นเองหรือดัดแปลงทำนองเพลงไทยเดิมหรือไทยพื้นเมือง(ทำนองลูก แหน่ เพลงพื้นบ้านต่างๆ ฯลฯ) หรือทำนองเพลงต่างประเทศหรืออื่นๆก็ได้ แต่ควรอยู่ในกรอบแห่งคุณธรรม

3.ผู้ร้องมีความสามารถในการออกเสียงและมีลีลาขับร้องอันเป็นลักษณะเฉพาะของการขับร้องเพลงลูกทุ่ง

4.เป็นผลงานเพลงที่เผยแพร่กันอย่างกว้างขวางเป็นที่ยอมรับ เป็นที่แพร่หลายและรู้จักกันดีเป็นเวลานานพอสมควร”¹⁰²

นอกจากงานสำคัญทั้งสองครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติยังได้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเพลงลูกทุ่งอีกหลายงานต่อมา อาทิ จัดสัมมนาเส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย(2533) จัดประกวดร้องเพลงลูกทุ่งชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทย(2535) และเพื่อร่วมเสริมกิจกรรมเนื่องในปรีชวงศ์วัฒนธรรมไทยพ.ศ.2537 ได้งานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่ง...สืบสานคุณค่าวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการจัดงานที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ “เพื่อนำให้เห็นคุณค่าของเพลงลูกทุ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของวัฒนธรรมไทย”¹⁰³

การกำหนดความหมายและข้อกำหนดสำหรับเพลงที่จะได้รับรางวัลเป็นการจำกัดทิศทางทางการเติบโตของเพลงลูกทุ่งบนพื้นฐานของลักษณะเพลงพื้นบ้าน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของรัฐก็ส่งผลต่อการเติบโตของเพลงลูกทุ่งทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการประกวด และศิลปินหลายคนได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติยังจะได้เป็นที่น่าสนใจของเหล่าศิลปินอื่นๆที่จะได้มาถึงจุดดังกล่าวนี้และนำมาซึ่งการเข้าสู่วงการกันมากขึ้นของนักร้องใหม่ๆ นับเป็นการสร้างความตื่นตัวให้กับวงการเพลงลูกทุ่งอยู่ไม่น้อยทีเดียว

ศิลปินแห่งชาติซึ่งเริ่มพิจารณาให้กับบุคคลที่มีผลงานดีเด่นในสาขาดังมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528 ได้พิจารณาศิลปินนักแต่งเพลงและนักร้องเพลงลูกทุ่งให้เป็นศิลปินแห่งชาติขึ้นด้วย ได้แก่ พยงค์ มุกดา(2534) ผ่องศรี วรนุช(2535) ชาย เมืองสิงห์(2538) ขวัญจิต ศรีประจันต์(2539) ไวพจน์ เพชรสุพรรณ(2540)

การให้ความสนใจเพลงลูกทุ่งของภาครัฐมีผลทำให้วงการเพลงลูกทุ่งคึกคักอยู่ไม่น้อย ศิลปินนักร้องรุ่นเก่าหลายคนกลับมาร้องเพลงบันทึกเสียงกันใหม่ เช่น หูด ทองใจในชุดอภิมา

¹⁰² เรื่องเดียวกัน , หน้า 11.

¹⁰³ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่ง...สืบสานคุณค่าวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : สมใจการพิมพ์, 2537), หน้า 117.

อมตะ-นิรันดร์กาล 1 นำเอาเพลงเด่นของทูลเมื่อในอดีต(ประมาณปี 2500)มาขับร้องใหม่ ทำคนตรีใหม่ เช่นเพลงน้ำตาเทียน เพลงเดือนคำดาวตก เพลงโปรดเกิดดวงใจ และเพลงอื่นๆ ซึ่งทั้ง 3 เพลงที่กล่าวมาเป็นเพลงที่ได้รับคัดเลือกเป็นเพลงลูกทุ่งดีเด่นในงานกึ่งศตวรรษเพลงลูกทุ่งไทยปี 2532 ด้วยเป็นต้น

และกระแสการนำเพลงเก่าแนวต่างๆมาผลิตใหม่กันมากมาย สำหรับเพลงลูกทุ่งนั้น นอกจากการขับร้องของนักร้องรุ่นเก่าเจ้าของผลงานเพลงแล้ว ยังมีการขับร้องโดยนักร้องใหม่ ด้วยโดยทำคนตรีเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ตามยุคสมัย นำทีมโดยค่ายนิธิทัศน์ โปรโมชั่น จำกัด ตั้งแต่ประมาณปี 2533 ที่นำผลงานเพลงเก่าประเภทลูกทุ่งมาทำใหม่

นิธิทัศน์นำเอานักร้องลูกทุ่งต้นฉบับกลับมาขับร้องใหม่จำนวนหลายชุดโดยใช้ชื่อว่า อภิมหาลูกทุ่ง เช่น ผ่องศรี วรนุช ชรินทร์ ไกรลาศ ชาย เมืองสิงห์ และเอาเพลงลูกทุ่งเก่าๆมาให้ นักร้องในสังกัดของนิธิทัศน์ที่เคยร้องแนวสตรีทในผลงานเพลงหวานซึ้งเปอร์เซนต์สติก(2533) เช่น โอภาส ทศพร ซึ่งทำเพลงของศรีศิริ ศรีประจวบมาขับร้องและทำคนตรีใหม่ ได้แก่ เพลงคิดถึงพี่ใหม่ เพลงหนาวลมที่เรณู เพลงมนต์รักแม่กลอง เพลงพอหรือยัง เพลงถนอมรัก ต้นลม เพลงรักแล้งเดือนห้า เพลงเสียงขลุ่ยเขียกนาง เพลงขี้เหร่ก็รัก เพลงวาสนาพี่น้อง เพลงน้ำท่วม

ค่ายแกรมมี่ เอนเตอร์เทนเมนท์ ผู้นำด้านเพลงสตรีทก็หันมาทำเพลงลูกทุ่งเริ่มด้วย โครงการแม่ไม้เพลงไทย ชุดแม่ไม้เพลงไทย(2533) ขับร้องโดยนันทิศา แก้วบัวสาย ในเพลง มนต์เมืองเหนือ เพลงมนต์รักลูกทุ่ง เพลงกลิ่นโคลนสาบควาย เพลงตะวันดวงใจ เพลงสามหัวใจ เพลงคำน้ำนม เพลงไอ้ทูลกระหม่อม เพลงทะเลไร่ให้ เพลงมัสยาหลงเหยื่อ เพลงแว่วเสียงซึง และเพลงโลกนี้คือละคร ผลงานแม่ไม้เพลงไทยชุด 2 ขับร้องโดยไพฑูริย์เกียรติ เขียนแก้ว นำ เพลงสมยศ ทศนพันธ์และเพลงของทูล ทองใจมาขับร้อง ผลงานแม่ไม้เพลงไทยชุด 3 ชื่อชุด ทรูทรุด สมบัติเจริญ(2533) ขับร้องโดยจักรพรรณ์ อาบครบุรี ชุดนี้มีผลงานเพลงที่ทรูทรุด สมบัติเจริญได้ขับร้องเอาไว้ได้แก่ เพลงไหนว่าจะจำ เพลงเป็นโสดทำไม เพลงสนุกเกอร์ เพลงหัวใจหมว้าง เพลงเสน่ห์สาวเวียงพิงค์ เพลงควายหาย เพลงเบมรไล้ควาย เพลงน้ำตาผิว เพลงสาวสวนแดง เพลงคนหัวล้าน และเพลงเดือนห้า เป็นต้น

ในขณะที่เพลงลูกทุ่งซึ่งลดความนิยมลงไปก็ได้มีการนำมาบันทึกเทปกันใหม่กันมากมายด้วยทั้งนักร้องเก่าต้นฉบับและนักร้องใหม่ อาทิ แจ๊...ที่สุด(2532 นิธิทัศน์ ฯ) เพลงสุนทรภรณ์ เขื่อนไม้ 1 เขื่อนไม้ 2 บานเช้า บานเย็น(2532 โดยประมาณ ศิคารคคอร์ค) หีบสิบชุด 6(ประมาณ 2533 นิธิทัศน์ โปรโมชั่น) ขับร้องโดยนิค นิรนาม รวมเพลงเก่าของชรินทร์ นันทนาคร เพลงท่าฉลอม เพลงเรือนแพ เพลงแสนแสบ เพลงดุ่มเจ้าพระยา เพลงเค็ดคอกรัก เพลงทุ่งรวงทอง เพลงไกลบ้านและเพลงเนื้อทองของพี่ ชุดธงชัย พ.ศ.2501(แกรมมี่) ทรายนิรันดร์ ชุด 1-3 จากค่าย อาร์เอส โปรโมชั่น มหาอมตะนิรันดร์กาลของค่ายนิธิทัศน์ ฯ ที่เอานักร้องต้นฉบับคือสุเทพ

ชรินทร์ สวัสดิ์มา ร้องใหม่ แม่มั้ยเพลงไทย ชุดใหม่ไทย ชุดสุนทราภรณ์ (2533) เช่นเพลงอุษาสวาท เพลงบัวกลางบึง เพลงฝักหมอน เพลงพิชชาดา ก่อน เพลงสุขกันเถะเรา ฯลฯ เป็นต้น

อาจถือเป็นการเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจเพลงที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังการจัดงานส่งเสริมของภาครัฐ การทำซ้ำในลักษณะการนำเพลงเก่ามาขับร้องใหม่โดยเฉพาะนักร้องคนเดิมนั้นสามารถเรียกความสนใจจากกลุ่มผู้บริโภคที่ชื่นชอบศิลปินนักร้องคนนั้นมาตั้งแต่ในอดีตในทางหนึ่ง การฟังเพลงที่พวกเขาร้องอีกครั้งทำให้หวนระทึกถึงชีวิตและสภาพแวดล้อมในสมัยนั้น ซึ่งการพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมส่งผลทำให้สภาพแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นฐานในการพัฒนาประเทศอย่างมากมาได้ทำให้สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ร่อยหรอ สภาพการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญสะท้อนให้เห็นได้จากการรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเริ่มระบุดังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผน 4 (พ.ศ. 2525-2529)¹⁰⁴ และประมาณตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นปีที่ทั่วโลกกำลังรณรงค์ให้มนุษย์ตื่นตัวและตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เพลงไทยแนวใหม่จำนวนไม่น้อยได้แสดงความคิดในการเรียกร้องให้คนไทยร่วมกันพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เพลงต้นไม้ (สุรสิทธิ์ อธิธิกุล ชุดคนคนตรี 2533) เพลงเสียงจากแม่กลอง (วงอินโนเซนซ์) เพลงฟ้าหาย (ไพฑูริย์เกียรติ เขียวแก้ว) เพลงอยู่กันยังใจ (สมประสงค์ สิงหวัดณ์) เป็นต้น เพลงฟ้าที่เคยสวย (นูโว) วิงวอน (ศุ บุญเลี้ยง)

สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดปัญหามากมายหลายด้าน โดยเฉพาะสังคมเมืองทั้งสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตแบบเก่าค่อยๆ หดหายไปมากขึ้นทุกขณะ บทเพลงไทยสากลแนวใหม่ซึ่งเป็นที่นิยมของคนเมืองรุ่นใหม่ โดยรวมส่วนใหญ่แล้วนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก โดยเฉพาะความรักของหนุ่มสาววัยรุ่นวัยเรียน ก็ได้นำเสนอปัญหาสังคมที่สะท้อนถึงความโหยหาสังคมในอดีตของพวกเขาอยู่บ้าง ดังบทเพลงที่ว่า

เมื่อฉันเขาวัย	ฉันชอบไปตกกุ้งปลา
ก่อนนั้นเจ้าพระยา	ยังโสภากว่าวันนี้
ปลากุ้งมากมาย	หาง่ายค้ายอุดมดี
ได้ขายเลี้ยงชีวิต	จนฉันนี้เจริญวัย
บัดนี้สุดแสนลำบาก	เข้าเข็นเหงื่อรินไหล
สุดแสนลำบากกาย	กว่าจะได้พบกุ้งปลา
เป็นเพราะโรงงาน	และเรือขนานันแหล่นา
ปล่อยน้ำเสียลงมา	ทำให้ปลากุ้งหดหาย

¹⁰⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529)

มองเข้าพระยา ถิ่นน้ำตาเออรินไหล
 กอนั้นเคยศศิโส มัวหมองไปเพราะใครเอ
 (เพลงเข้าพระยารินทร์/วงฟอร์ออฟเวอร์)

5.4. การเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ (13 มิถุนายน 2535)

ปฏิกริยาความสนใจของคนในสังคมต่อข่าวการเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์นับตั้งแต่ มีข่าวการเสียชีวิตแพร่ออกไปในวันที่ 14 มิถุนายน 2535 ไม่ว่าจะการตั้งโหลของผู้คนแฟนเพลง ไปเคารพศพและไปร่วมงานพระราชทานเพลิงศพจำนวนมากมายมหาศาล การนำเสนอข่าวของ สื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ที่ติดตามรายงานข่าวติดต่อกันนานนับเดือน ตลอดจน ความเฟื่องฟูของธุรกิจเทปเพลง หนังสือและของที่ระลึกต่างๆอันเกี่ยวเนื่องกับเธอภายหลัง การเสียชีวิต สะท้อนถึงความนิยมศรัทธาของแฟนเพลงที่มีต่อตัวเธอและถือเป็นการปรากฏการณ์ที่ สำคัญอีกวาระหนึ่งในประวัติศาสตร์เพลงลูกทุ่งไทย

พุ่มพวง ดวงจันทร์ หรือ ฟ้าหญิง จิตรหาญ นามเดิม เกิดวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2504 เป็น บุตรีคนที่ 5 ในจำนวนพี่น้อง 12 คนของนายสำราญ นางจรรย์ จิตรหาญ ครอบครัวประกอบ อาชีพทำไร่ อยู่ที่ต.บ่อสุพรรณ อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรี ค.ณ.ฟ้าหญิงเข้ารับการศึกษที่โรงเรียน บ้านดอนคำตึงซึ่งเป็นโรงเรียนใกล้บ้าน เรียนถึงชั้นป.2 ก็ออกมาช่วยเลี้ยงน้องอยู่ที่บ้าน

ด้วยความที่มีใจรักเสียงเพลงและการร้องเพลงเธอได้เข้าร่วมประกวดร้องเพลงตามเวที ต่างๆในละแวกใกล้บ้านอยู่เสมอในนามของน้ำผึ้ง ณ ไร่ฮ้อย และก็มีมักได้รับรางวัลอยู่เสมอด้วย จนอายุประมาณ 11 ปี บิดาได้นำไปฝากให้เป็นทางเครื่องอยู่วงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณ (สิงหาคม 2515) อยู่ประจำวงได้ประมาณ 2 ปี ไวพจน์ เพชรสุพรรณแต่งเพลงให้ร้องบันทึกแผ่น เสียงคือเพลงแก้วรอพี่

พี่จำพี่... สัญญาปิ่นนี้แล้วไม่มาแต่ง
 คำสินสอดก็ ไม่แพง หรือพี่แกสั่งให้แก้วรอเรื่อยไป
 พี่จำพี่... แลว่าย่านบ้านนี้เชื่อว่าแก้วได้
 หม้ายขันหมากแล้วหรือไร
 แก้วแสนอันอาย เมื่อถูกหญิงชายประจาน
 ปีนี้ข้าวไม่สี แก้วไม่ว่า แคว่ว่าปีหน้า พี่ต้องมาแต่งงาน
 จะรออีกปี คราวนี้คงอีกไม่นาน ใจไหวหวั่น กลัวพี่หลุดดวง
 พี่จำพี่... ส่วนตัวแก้วนี้ พี่ไม่ต้องห่วง
 จะ ไม่ขอมิคู่คง จะไม่หลุดดวง จงรีบมาแต่งงาน...

เพลงแก้วรอพี่ถือเป็นเพลงแรกในการร้องเพลงบันทึกเสียงของเธอและเมื่อเผยแพร่ ออกไปทำให้เป็นที่รู้จักของผู้ฟังเพลงขึ้นมาในอีกระดับหนึ่งในนามของน้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ

ต่อมาเธอและสามีคนแรก ชีระพล แสนสุขซึ่งเป็นนักเป่าแซกโซโฟนในวงดนตรีไวพจน์ เพชรสุพรรณได้แยกตัวออกไปตั้งวงดนตรีในนามน้ำผึ้ง เมืองสุพรรณ พร้อมกันนั้นได้ให้มนต์ เมืองเหนือแต่งเพลงให้ร้อง มนต์ เมืองเหนือเปลี่ยนชื่อให้ใหม่เป็นพุ่มพวง ดวงจันทร์ และในเพลงความรักเหมือนยาขมที่แต่งให้ด้วยนี้ผลักคั้นให้เธอมีชื่อเสียงขึ้นมาในนามพุ่มพวง ดวงจันทร์

บนเส้นทางความเป็นนักร้องของพุ่มพวง ดวงจันทร์ การอุปการะของนายทุนต่างๆก็มีส่วนที่ทำให้เธอได้มีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นอยู่ด้วย ทั้งทางด้านวงดนตรีและการบันทึกเทปประกอบกับพรสวรรค์ทางการขับร้องอันเป็นความสามารถเฉพาะตัวของเธอเป็นพื้นฐานสำคัญปัจจัยผลักคั้นทำให้พุ่มพวง ดวงจันทร์กลายเป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งยุคใหม่ที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางอย่างโดดเด่นขึ้นมา อิทธิพลของเพลงลูกทุ่งที่แพร่หลายและเป็นวัฒนธรรมการฟังเพลงที่คนชนบทชื่นชอบ ส่งผลต่อบรรดาคนเมืองที่ไม่เคยสนใจฟังเพลงลูกทุ่งมาก่อนต้องหันมาสนใจกันมากขึ้น พุ่มพวง ดวงจันทร์เป็นนักร้องเพลงลูกทุ่งอันดับแรกที่ได้รับการกล่าวขานถึงอย่างชื่นชม ดังที่ได้มีการจัดการแสดงดนตรีการกุศลของสมาคมภริยาแพทย์แห่งประเทศไทย “พุ่มพวง ดวงจันทร์ อินคอนเสิร์ต” เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2529 ณ โรงแรมดุสิตธานี¹⁰⁵ เป็นต้น

สำหรับเกียรติยศที่พุ่มพวง ดวงจันทร์ได้รับอย่างเป็นทางการมีดังต่อไปนี้

ปี 2521 รางวัลเสาอากาศทองคำพระราชทาน จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดโดยสถานีวิทยุเสียงสามยอด(ส.ส.ย.) ในเพลงอกสาวเหนือสะอื้น แต่งโดย ชีระพล แสนสุข

วันที่ 12 กันยายน 2532 ได้รับรางวัลพระราชทานขับร้องเพลงดีเด่นจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในการจัดงานกิ่งศควรรษเพลงลูกทุ่งไทย ในเพลงสาวนาสั่งแฟน แต่งโดยวิเชียร คำเจริญ(ถพ บุรีรัมย์)

7 กรกฎาคม 2534 ได้รับรางวัลพระราชทานขับร้องเพลงดีเด่นจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในการจัดงานกิ่งศควรรษเพลงลูกทุ่งไทยภาค 2 ในเพลงสยามเมืองยิ้ม แต่งโดยวิเชียร คำเจริญ(ถพ บุรีรัมย์)

มีความภูมิใจและเป็นเกียรติสูงสุดที่คณะกรรมการจัดทำเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระอัครมเหษินีนาถ 90 พรรษา ในปี 2533 ซึ่งมีพลเอกอรุณ ปรีวัติธรรมเป็นประธานอำนวยการคัดเลือกให้ขับร้องเพลงนำพระทัยสมเด็จพระอัครมเหษินีนาถ แต่งโดยวิเชียร คำเจริญ(ถพ บุรีรัมย์)

18 กันยายน 2537 ได้รับพระราชทานเกียรติบัตรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในการจัดงานกิ่งศควรรษเพลงลูกทุ่ง...สืบสานคุณค่าวัฒนธรรมไทย ในเพลงนักร้องบ้านนอก แต่งโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ

¹⁰⁵ มติชนรายวัน (19 มกราคม 2529) :1.

บนเส้นทางชีวิตการเป็นนักร้องของหุ่มพวง ดวงจันทร์เธอได้ฝ่าฟันไต่เต้ามาไม่น้อยจากเด็กสาวชาวชนบทฐานะยากจนคนหนึ่งที่มีใจรักทางการร้องเพลงจนสามารถกลายเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างกว้างขวางจนถึงถือว่าประสบความสำเร็จในระดับสูงเกินกว่าที่นักร้องเพลงลูกทุ่งหรือนักร้องเพลงแนวอื่นๆจะสามารถทำได้ นอกจากนี้หุ่มพวง ดวงจันทร์ยังได้ได้โดดเด่นในวงการการแสดงด้วย อาทิเช่น แสดงละครเรื่องนางสาวยี่สาว แสดงภาพยนตร์เรื่องสงครามเพลง ผ่าโลกบันเทิง รอยไม้รีขว คุณนายป.4 สาวนาสั่งแฟน นักร้องนักร้อง ฯลฯ และจากการแสดงภาพยนตร์เรื่องมนต์รักนักเพลงทำให้เธอได้พบกับนายไกรสร แสงอนันต์(ลิละเมฆินทร์) ทั้งสองได้ตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและมีบุตรชาย 1 คน คือค.ช.สันติภาพ ลิละเมฆินทร์ หุ่มพวง ดวงจันทร์ยังคงใช้ชีวิตบนเส้นทางความเป็นนักร้องเป็นหลักจนกระทั่งเสียชีวิตลงด้วยอาการป่วยในวันเสาร์ที่ 13 มิถุนายน 2535

หุ่มพวง ดวงจันทร์มีอาการป่วยเรื้อรังของโรคเอส.แอล.บี หรือภูมิแพ้ตัวเอง(ดูปัส) และในวันที่ 13 มิถุนายน 2535 ขณะที่เธอเดินทางพร้อมญาติไปนมัสการพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อ. เมือง จ.พิษณุโลก ปรากฏว่าเกิดอาการช็อคอย่างกะทันหัน ญาตินำส่งโรงพยาบาลพุทธชินราชแต่อาการไม่ดีขึ้นและทรุดลงเรื่อยๆจนกระทั่งเสียชีวิตในเวลาประมาณ 21.00 น.ของวันที่ 13 มิถุนายนนั่นเอง¹⁰⁶ เมื่อข่าวการเสียชีวิตแพร่สะพัดออกไปโดยสื่อต่างๆ มีปฏิกิริยาจากแฟนเพลงในสังคมที่เกิดอาการเศร้าอาลัยอาวรณ์กับการจากไปของเธอ สื่อต่างๆ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ได้ติดตามรายงานบรรยากาศงานสวดพระอภิธรรมศพที่ศาลา 3 วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพฯ ทำให้ทราบมาว่าตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน จนถึงวันที่ 23 มิถุนายนซึ่งเป็นวันบรรพชาศพมีแฟนเพลง ญาติมิตร ประชาชนจำนวนมากได้มาเคารพศพกันอย่างแน่นขนัด มีพวงหรือจากบุคคลหลายฝ่ายหลายหน่วยงานส่งมาแสดงความอาลัย รวมทั้งท่านนายกฯ ได้กล่าวแสดงความอาลัยในการจากไปของนักร้องเพลงลูกทุ่งผู้นี้ด้วย¹⁰⁷ ประชาชนที่เป็นแฟนเพลงของหุ่มพวง ดวงจันทร์เดินทางมาจากทั่วทุกสารทิศเพื่อมาร่วมงานสวดศพ ดังเช่นในวันที่ 18 มิถุนายน มีแฟนเพลงจากจังหวัดสงขลาเหมารถบัสจำนวน 5 คัน นอกจากนี้ยังมีแฟนเพลงใช้รถปิกอัพโดยสารมาจากจังหวัดสิงห์บุรี ชัยนาท อ่างทอง ตพบุรีอีกจำนวนหลายร้อยคน และวันเดียวกันนั้นพนักงานของบริษัทไทยกาเมนต์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรีจำนวน 300 คนได้เหมารถเมล์ 3 คันมาร่วมงานด้วย¹⁰⁸

¹⁰⁶ มติชนรายวัน (อาทิตย์ที่ 14 มิถุนายน 2535) : 1,21.

¹⁰⁷ มติชนรายวัน (อังคารที่ 16 มิถุนายน 2535) : 1,3 และ มติชนรายวัน (พุธที่ 17 มิถุนายน 2535) : 22.

¹⁰⁸ มติชนรายวัน (พฤหัสบดีที่ 18 มิถุนายน 2535) : 24.

ในสังคมทั่วไปที่ไม่ได้มาร่วมงานศพก็ต่างแสดงความอาลัยต่อการจากไปของเธอกันหลายรูปแบบ ที่จังหวัดศรีสะเกษ นายวุฒิพงษ์ สุริยะฉัตร ประธานชมรมนักจัดรายการวิทยุประจำจังหวัดเปิดเผยว่าช่วง 2-3 วันหลังจากแฟนเพลงทราบข่าวการตายของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ปรากฏว่าเทปคาสเซ็ทของพุ่มพวงขายดีมาก นอกจากนี้รายการวิทยุที่เป็นรายการเพลงต่างมีประชาชนโทรศัพท์และจดหมายเข้ามาขอเพลงของพุ่มพวงจำนวนมากซึ่งนักจัดรายการต่างก็ตอบสนองกับแฟนเพลงทุกคนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะนักจัดรายการเพลงวิทยุในภาคอีสานนั้นต่างเปิดเพลงพุ่มพวงกันตลอดวันเกือบทุกสถานี อีกทั้งตามร้านอาหาร คาเฟ่ ไนต์คลับ และบาร์จำนวนมากถูกลูกค้าร้องขอฟังแต่เพลงของพุ่มพวง ดวงจันทร์กันมากมาย¹⁰⁹ จนกระทั่งวันที่ 25 กรกฎาคม 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพพุ่มพวง ดวงจันทร์ที่วัดทับกระดาน อ.สองพี่น้อง จ.สุพรรณบุรีซึ่งมีผู้คนจากทั่วสารทิศมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก¹¹⁰

นอกจากนี้ยังปรากฏว่าการค้าเทปและของที่ระลึกเกี่ยวกับพุ่มพวง ดวงจันทร์ ในช่วงตั้งแต่วันที่เสียชีวิตจนกระทั่งวันพระราชทานเพลิงศพมีความเฟื่องฟูมากอีกด้วย นับตั้งแต่ที่ดังศพสวรรคตพระอภิธรรมที่วัดมกุฏฯ เกิดมหรหรรคมารค้าขายของที่มีการนำรูปถ่ายของพุ่มพวง ดวงจันทร์ และเทปเพลงของเธอมาวางขายในราคาบาทละ 10 บาท และเทปมีวันละ 25 บาท และ 55 บาท ซึ่งก็ขายกันหมดภายในเวลาอันรวดเร็ว¹¹¹ อึ้งในงานพระราชทานเพลิงศพมีทั้งเทปเพลง เหยียล ลือศักดิ์ ลือเอีศรุพพุ่มพวง ภาพถ่าย ฯลฯ¹¹² จากการสำรวจของฐานเศรษฐกิจในช่วงตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน-วันที่ 25 กรกฎาคม 2535 หรือตั้งแต่วันที่เสียชีวิตจนกระทั่งพระราชทานเพลิงศพ ในส่วนของเทปเพลงซึ่งเป็นผลงานของพุ่มพวงทั้งหมดที่วางขายอยู่ในห้องตลาดจากหลายๆค่ายเพลงที่มีลิขสิทธิ์อย่างถูกต้องอันประกอบด้วย ทีโอปโลจน์ มิวสิค แอนด์ โคมมอนส์ สตูดิโอ จำกัด, บริษัทไอโซน่า จำกัด, บริษัทโรด้าแผ่นเสียง-เทปจำกัดและอาร์เอส โปรโมชัน 1992 จำกัด ต่างมีขอขยายเทปพุ่งขึ้นในระดับสูงจนน่าพอใจ ทั้งนี้ยังมีเทปผีที่วางขายทั่วไปอีกเป็นจำนวนมากด้วยไม่น้อย นอกจากนี้มีนิตยสารบันเทิงและนิตยสารเฉพาะกิจมากกว่า 10 ฉบับ อาทิราชาเสียงทอง ภาพยนตร์บันเทิง เอ็มซีบุ๊ก ชนบรรณที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตพุ่มพวง ดวงจันทร์ แผลงข่าวจากนิตยสารราชาเสียงทองซึ่งจัดพิมพ์หนังสือเฉพาะกิจออกมาแล้ว 2 ฉบับในช่วงที่พุ่มพวง ดวงจันทร์เสียชีวิตและคอนพระราชทานเพลิงศพได้เพิ่มยอดพิมพ์สูงกว่าปกติถึง 2 เท่าตัว เนื่องจากบรรดามะเฟื่องหนังสือตั้งเข้ามาเป็นจำนวนมาก นิตยสารภาพยนตร์บันเทิงเผยว่าจัดพิมพ์หนังสือ

¹⁰⁹ มติชนรายวัน (พฤษภาคมที่ 18 มิถุนายน 2535) : 24.

¹¹⁰ "แย่งเผาพุ่มพวง สดบ 2 พัน" มติชนรายวัน (26 มิถุนายน 2535) : 1,22,24.

¹¹¹ มติชนรายวัน (พฤษภาคมที่ 18 มิถุนายน 2535) : 24.

¹¹² "แย่งเผาพุ่มพวง สดบ 2 พัน" มติชนรายวัน (26 กรกฎาคม 2535) : 1,22,24.

เรื่องราวชีวิตพุ่มพวง ดวงจันทร์ครั้งแรกประมาณ 4-5 หมื่นเล่มและครั้งที่สองในจำนวนไล่
 เลียนขายในราคาเล่มละ 20 บาท ขณะเดียวกันก็มีภาพยนตร์ที่ฉายเรื่องราวอดีตของราชินีเพลง
 ลูกทุ่งผู้นี้ด้วย¹¹³

เส้นทางความเป็นนักร้องของพุ่มพวง ดวงจันทร์ถูกกล่าวขานยกย่องให้เป็นแบบอย่างของ
 คนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ยากจนในชนบททั้งหลายที่จะได้พยายามต่อสู้ให้มีขึ้นมาบ้าง นอกจากนี้ใน
 วงการเพลงเธอ ได้กลายเป็นภาพลักษณ์ของนักร้องเพลงลูกทุ่งหญิงยุคใหม่ที่สมบูรณ์แบบซึ่งนั
 ร้องเกิดใหม่ นักร้องเพลงลูกทุ่งหญิงรุ่นต่อมากถ้าแสดงออกมีลูกเล่นกับผู้ชมคนดูไปตามๆกัน
 แทบทั้งนั้น มีทั้งที่พยายามจะเป็นเงาของพุ่มพวง ดวงจันทร์ อาทิ จริญญา ปรีดากุล(ผู้ย ญาติยะอะ)
 ศิรินทรา นิยากร ธุนารี ราชสีมา รวมทั้งภัทรา ทิวานนท์ และทางบริษัทค่ายเพลงทั้งหลายต่าง
 ต้องการสร้างนักร้องที่มีรูปแบบเช่นเดียวกับพุ่มพวงกันขึ้นด้วย ได้มีการซื้อเพลงที่พุ่มพวงเคย
 ร้องมาร้องใหม่และให้ลพ นุริรัตน์แต่งเพลงให้ศิลปินเป็นเพลงใหม่ทั้งหมด โดยที่ให้อีกรูปแบบ
 เช่นเดียวกับแบบพุ่มพวง ดวงจันทร์คือเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ค่อนข้างกล้า¹¹⁴ และก็ปรากฏว่า
 เพลงที่นักร้องเพลงลูกทุ่งหญิงขับร้องในระยะต่อมามีแตกแถวกันไปมากมายโดยเฉพาะมีเรื่อง
 สองแง่สองง่ามกันมากขึ้น อันเป็นสไตลหนึ่งของผลงานเพลงพุ่มพวง ดวงจันทร์ หากแต่ว่าเพลง
 รุ่นใหม่ๆมีถ้อยคำสองแง่สองง่ามชัดเจนโจ่งแจ้งมากกว่าและนักร้องก็ใช้ลีลาที่สอไปในทาง
 กามารมณ์จนเกินงาม อันเป็นผลให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์กันต่างๆนานา

“หยิบสิบ” ได้สำรวจแฟนเพลงลูกทุ่งในเขตกรุงเทพฯ จาก 200 ตัวอย่าง ผลก็คือ
 ประชาชนยังคงชื่นชมกับราชินีเพลงลูกทุ่งพุ่มพวง ดวงจันทร์ ผู้เหลือเพียงชื่อและผลงานอีกมาก
 มากไว้ให้แฟนเพลงด้วยคะแนนร้อยละ 83.0 (ตามมาด้วยยอดรัก สลักใจ 74.0 และสายัณห์
 สัญญา 73.0)¹¹⁵ เพลงลูกทุ่งยังคงเติบโตต่อไปด้วยเงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น
 กับคนชนบทซึ่งได้อธิบายมาแล้ว การเสียชีวิตของพุ่มพวง ดวงจันทร์ไม่ได้หมายความว่าความดังการ
 ขายของเพลงลูกทุ่งดังที่หลายคนเข้าใจกัน และเพลงลูกทุ่งที่ได้เติบโตมาและจะดำเนินต่อไปมี
 เธอเป็นตัวละครคู่ที่สำคัญด้วย

¹¹³ “พุ่มพวง” แม่บุญคุณเฉพาะเทพ 100 ล้าน” ฐานเศรษฐกิจ (2 สิงหาคม 2535) : 45-46.

¹¹⁴ ขจร ฝ้ายเทศ, “ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเพลงของผู้ประพันธ์เพลงลูกทุ่ง
 ดนตรี นุริรัตน์”, หน้า 97.

¹¹⁵ หยิบสิบ, “พุ่มพวงคว่ำอันดับหนึ่งลูกทุ่งไทย,” ผู้ยิ่งใหญ่ (13 มีนาคม 2538) : 51.

กระแจะเข้ามาขี - เมื่อเวลา 12.00 น. วันที่ 18 มกราคม พระเจ้ารวงศ์-
 เสรอ พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชร-
 กิติยาภา เสด็จเป็นองค์ประธานในการแสดงดนตรีการกุศล "ทุ่งพวง ดวงจันทร์
 อินทกอนเสวี" ณ โรงแรมดุสิตธานี ซึ่งจัดโดยธนาคารกสิกรรมแห่งประเทศไทย
 ไทยทวายได้โดยเสด็จพระราชกุศลและส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในกิจการของสมาคม หลัง
 จากหักค่าวงดนตรีทั้งหมด 70,000 บาทแล้วเหลือเป็นรายได้ประมาณ 200,000 บาท

ที่มา : มติชนรายวัน (19 มกราคม 2524)